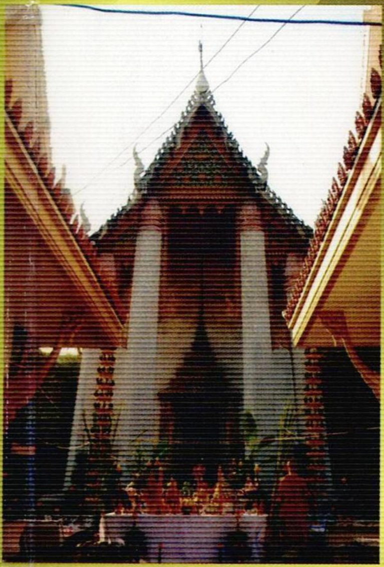
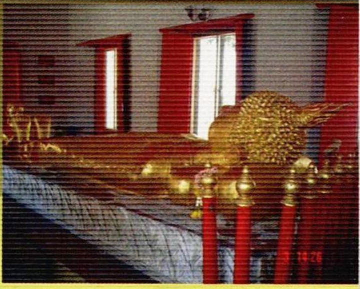

วัดราชคฤห์ วรวิหาร

แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี

กรุงเทพมหานคร

พระราชวรเวที

(เฉลา เตชวนฺโต ป.ธ.๙)

รองเจ้าคณะภาค ๑๔

เจ้าอาวาสวัดราชคฤห์วรวิหาร เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

พระราชวรเวที

ชื่อ

พระราชวรเวที (เฉลา เตชวนฺโต) อายุ ๕๗ ปี พรรษา ๓๗

วิทยฐานะ

ป.ธ. ๙ พธ.ม. วัดราชคฤห์วรวิหาร แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง

๑. เจ้าอาวาสวัดราชคฤห์วรวิหาร

๒. รองเจ้าคณะภาค ๑๔

คำนำ

เนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือวันประเพณีไทย ชาวพุทธส่วนมากนิยม เข้าวัดไปไหว้พระทำบุญตักบาตรรักษาศีลเจริญจิตภาวนาตามวัดต่างๆ ข้อสำคัญในเจตนาผู้เข้าวัดก็อยากรู้ประวัติของวัดว่า มีมาตั้งแต่ครั้งไหน มีอะไรเป็นที่ยึดเหนี่ยวน้ำใจชาวพุทธบ้าง ที่วัดราชคฤห์วรวิหารนี้ก็เช่นเดียวกัน ทุกคนก็อยากทราบว่าวัดนี้มีมานานหรือยัง มีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ควรกราบไหว้หรือไม่ และต้องการหนังสือประวัติวัด เพื่อนำไปอ่านศึกษาหาความรู้ประวัติสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้น เพื่อเป็นสนองเจตนารมณ์ที่ดีงามของสาธุชนทั้งหลาย จึงพยายามรวบรวมเนื้อหาสาระสำคัญประวัติวัดราชคฤห์วรวิหารและประวัติสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ควรบูชาหลายประการ โบราณสถาน พร้อมทั้งประวัติพระยาพิชัยดาบหัก ผู้ที่ให้ความอุปถัมภ์ดูแลพัฒนาวัดนี้มาในครั้งแต่ก่อน เมื่อพุทธศาสนิกชน อ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว จะทำให้เกิดสติปัญญาและมีศรัทธาเสริมสร้างบุญบารมีร่วมกัน ก็จะมีประโยชน์มากแก่ตนและผู้อื่น

ขออนุโมทนาแด่คณะเจ้าภาพที่เสียสละรวบรวมจตุปัจจัยสมทบทุนในการทำหนังสือประวัติวัดราชคฤห์วรวิหาร คณะผู้จัดทำหนังสือและผู้อ่านหนังสือเล่มนี้

ขออานุภาพแห่งพระศรีรัตนตรัย จงดลบรรดาลให้เจ้าภาพและพุทธศาสนิกชนทุกๆ ท่าน จงประสพความสุขความเจริญ ด้วยจตุรพิธพร ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละปฏิภาณธนสารสมบัติพิพัฒนมงคลสมบูรณ์พูนผล ด้วยตลอดกาลนานเทอญ

พระราชวรเวที

เจ้าอาวาสวัดราชคฤห์วรวิหาร

สารบัญ

ความเป็นมาของกฐิน

ประเพณีการทอดกฐินของไทย เป็นประเพณีทำบุญอย่างหนึ่ง ที่ทำในระยะเวลาที่กำหนดให้ปีหนึ่งๆ เรียกว่า "กฐินกาล" ระหว่างวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ จะทำก่อนหรือหลังจากนั้นไม่ได้ ประเพณีการทอดกฐินมีหลักฐานปรากฏว่า มีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ดังปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช หลักที่ ๑ และได้ถือเป็นประเพณีสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีกฐินที่พระมหากษัตริย์ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ไปจนถึงกฐินของราษฎร

กฐิน มี ๒ ประเภท คือ กฐินหลวง และกฐินราษฎร์

กฐินหลวง หมายถึง กฐินที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปถวาย หรือพระราชทานให้พระบรมวงศานุวงศ์และองคมนตรี เป็นผู้แทนพระองค์ไปถวายตามพระอารามหลวงที่กำหนดไว้ ๑๖ วัด

๑.	วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	กรุงเทพมหานคร
๒.	วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์	กรุงเทพมหานคร
๓.	วัดสุทัศน์เทพวราราม	กรุงเทพมหานคร
๔.	วัดบวรนิเวศวิหาร	กรุงเทพมหานคร
๕.	วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม	กรุงเทพมหานคร
๖.	วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม	กรุงเทพมหานคร
๗.	วัดเทพศิรินทราวาส	กรุงเทพมหานคร
๘.	วัดราชาธิวาส	กรุงเทพมหานคร

๙. วัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร
๑๐. วัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร
๑๑. วัดราชโอรสาราม กรุงเทพมหานคร
๑๒. วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม กรุงเทพมหานคร
๑๓. วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม
๑๔. วัดสุวรรณดาราราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๑๕. วัดนิเวศน์ธรรมประวัติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๑๖. วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก

ส่วนพระอารามหลวงที่นอกเหนือจาก ๑๖ วัด เป็นหน้าที่ของกรมการศาสนา กล่าวคือ หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนขอพระราชทาน กรมการศาสนา เพื่อจัดบริวารกฐิน ให้เป็นของพระราชทานแล้วผู้ได้รับพระราชทานจัดเพิ่มเติมหรือจัดปัจจัยสมทบ ซึ่งเรียกว่า กฐินพระราชทาน แต่ถ้าเสด็จพระราชดำเนินไปถวายวัดใดๆ ตามแต่พระราชอัธยาศัย จะเป็นพระอารามหลวง หรือวัดราษฎร์ก็ตาม เรียกว่า กฐินต้น ซึ่งโดยมากมักจะเสด็จไปถวายผ้ากฐิน วัดราษฎร์ที่ขาดการบูรณะ สำหรับวัดหลวงจะต้องขอพระราชทานผ่านกรมการศาสนาดังได้กล่าวแล้ว

กฐินราษฎร์ คือ กฐินที่ราษฎรจัดทำขึ้นแบ่งออกเป็น ๕ ประเภท คือ ๑. มหากฐิน ๒. จุลกฐิน ๓. กฐินสามัคคี ๔. กฐินโจร ๕. กฐินตกค้าง

มหากฐิน หมายถึง ผู้มีจิตศรัทธาได้จองไว้ก่อนล่วงหน้ารอถึงออกพรรษาก็จึงกำหนดวันทอดกฐิน ได้แก่ ผู้ที่เป็นเจ้าภาพต้องแสดงความจำนงให้ทางวัดได้ทราบล่วงหน้าก่อน วัดราษฎร์ก็ดีวัดหลวงก็ดี เมื่อจองแล้วควรเขียนหนังสือปิดประกาศไว้เพื่อให้รู้ทั่วกันว่าวัดนี้จองแล้ว ถือกันว่าใครจองก่อน

ก็ได้ทอดก่อน เมื่อถึงวันกำหนดจะต้องนำผ้าซึ่งจะทำไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่ง อาจเป็นผ้าขาวยังไม่ได้เย็บหรือเย็บแล้วแต่ยังไม่ได้ย้อม หรือย้อมแล้วก็ได้เรียกว่า องค์กฐิน และบริวารกฐิน ได้แก่พวกจตุปัจจัยไทยธรรมต่างๆ ซึ่งไม่ได้กำหนดตายตัวว่าจะต้องมีมากน้อยแค่ไหน นอกจากนี้ มักจะมีผ้าห่ม พระประธานในโบสถ์ด้วยอย่างน้อยผืนหนึ่ง เทียนสำหรับจุดในการสวดพระปาติโมกข์ ๒๔ เล่ม นำไปยังวัดที่จะทอด จะมีการสมโภชน์องค์กฐินก่อนก็ได้ และเมื่อทอดกฐินเสร็จแล้ว จะฉลองต่อก็ได้ ขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์ของเจ้าภาพ ในขณะนำไปทอด อาจมีการแห่กฐิน จะแห่ไปทางน้ำหรือทางบกขึ้นอยู่กับการคมนาคมทางไหนจะสะดวกกว่ากัน หรือจะไปอย่างเงียบๆ ก็ได้

"จุลกฐิน" เป็นกฐินอย่างหนึ่งที่ราษฎรจัดทำขึ้นเป็นพิเศษ ต่างกับกฐินธรรมดาทั่วๆ ไป กล่าวคือ เริ่มตั้งแต่เก็บฝ้ายมาปั่นทอเป็นผืน กะตัดเย็บย้อม ให้เสร็จในวันเดียว จุลกฐินจึงหมายถึงผ้าที่ทำเสร็จมาจากสิ่งเล็กๆ น้อยๆ แต่ในบางท้องถิ่นเรียกว่า กฐินแล่น ซึ่งแปลว่า รีบด่วน จึงเข้าความหมาย เพราะจุลกฐินเป็นกฐินที่ต้องเร่งทำให้เสร็จในวันนั้น มักจะทำในระยะเวลาจวนหมดเขตการทอดกฐิน เช่น ในวันขึ้น ๑๔-๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ เป็นต้น

เมื่อทอดกฐินเสร็จแล้ว มักจะปักธงรูปจระเข้ไว้ที่วัดด้วย จะเป็นศาลาที่วัดหน้าโบสถ์หรือที่ใดๆ ที่เห็นง่ายเพื่อแสดงให้รู้ว่าวัดนั้นทอดกฐินแล้ว เพราะวัดหนึ่งๆ สามารถรับกฐินได้เพียงปีละครั้งเดียว

ความเป็นมาของจุลกฐินเริ่มจากในสมัยพุทธกาล ครั้งที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประทับอยู่ที่พระเชตวันมหาวิหาร ทรงเห็นด้วยพระพุทธญาณว่า พระอนุรุทธมีจีวรอันเก่าขาดใช้การเกือบไม่ได้และก็เป็นเวลาจวนจะสิ้นสุดกฐินกาลแล้ว จึงรับสั่งให้ประชุมสงฆ์ พระสงฆ์ต่างก็ออกช่วยหาผ้าบังสุกุลจีวร ตามที่ต่างๆ

แต่ผ้ายังไม่เพียงพอจะเย็บจีวรได้ ความทราบถึงนางเทพธิดา ซึ่งเคยเป็นปราณทุติยิกา (ภรรยาเก่า) ของพระเถระในชาติก่อน จึงได้เนรมิตผ้าทิพย์ขึ้นมาหมกไว้ในกองขยะ เมื่อพระอนุรุทธผ่านมาพบเข้า จึงชักผ้าบังสุกุลแล้วนำไปสมทบในการทำจีวร ครั้งนั้นพระพุทธองค์เสด็จเป็นประธานและสนเข็ม พระสงฆ์สาวกพร้อมทั้งคฤหัสถ์ชาย หญิง ได้ช่วยกันโดยพร้อมเพรียง นับว่าเป็นการกระทำที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในครั้งนั้น พระพุทธองค์ทรงกำหนดให้ทำผ้าแล้วเสร็จในวันนั้นก่อนอรุณขึ้น เป็นการร่วมแรงร่วมใจกันของหมู่ภิกษุสงฆ์ ถ้าชักช้าจะทำให้ผู้ครองผ้ากฐิน ได้ชื่อว่าเป็นผู้ไม่สามารถในการกรานกฐิน

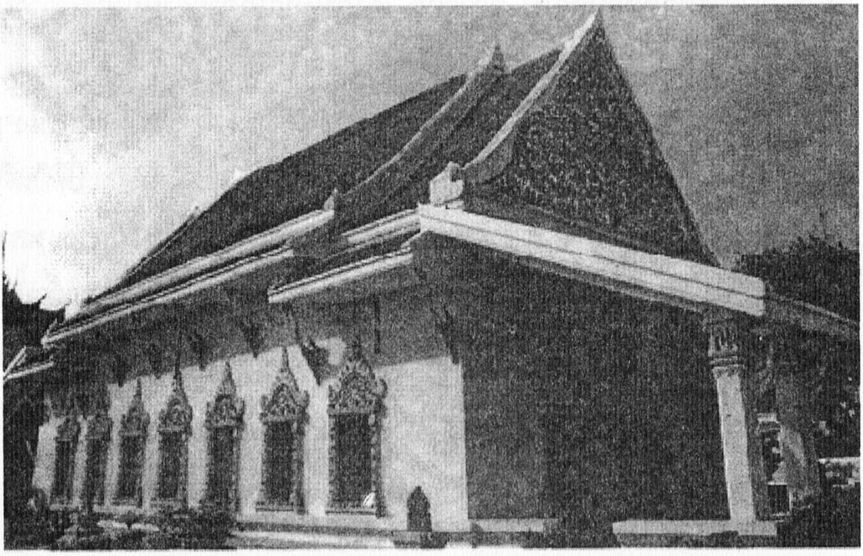
กฐินสามัคคี หมายถึง กฐินที่ชาวบ้านมีจิตศรัทธาได้ร่วมแรงร่วมใจจัดเป็นองค์กฐินแล้วนำไปทอดตามวัดต่างๆที่ตนเองได้จองไว้ การทอดกฐินชนิดนี้ถือว่าได้อานิสงส์มาก เพราะเหตุว่ามีเจตนาศรัทธาแรงกล้า ฉะนั้น เมื่อทำเสร็จจึงส่งผลต่อจิตใจของผู้ทำบุญเป็นอย่างมาก

ยังมีกฐินอีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า “กฐินโจร” หมายถึงกฐินที่ราษฎรไม่ได้จองไว้บอกให้ทางวัดทราบก่อน จู่ๆ ก็ไปทอดเฉยๆ เป็นการจู่โจมไม่ให้พระสงฆ์รู้ คือได้นำองค์กฐินไปยังวัดนั้นแล้วถามว่ามีเจ้าภาพจองกฐินหรือยัง เมื่อยังไม่มีใครจองจึงได้ขอจองเป็นเจ้าภาพทำพิธีทอด ในเวลานั้นเลย จัดทำขึ้นในวันจวนจะหมดเขตกฐินกาล คือ ในราวๆ วันขึ้น ๑๔ - ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ด้วย

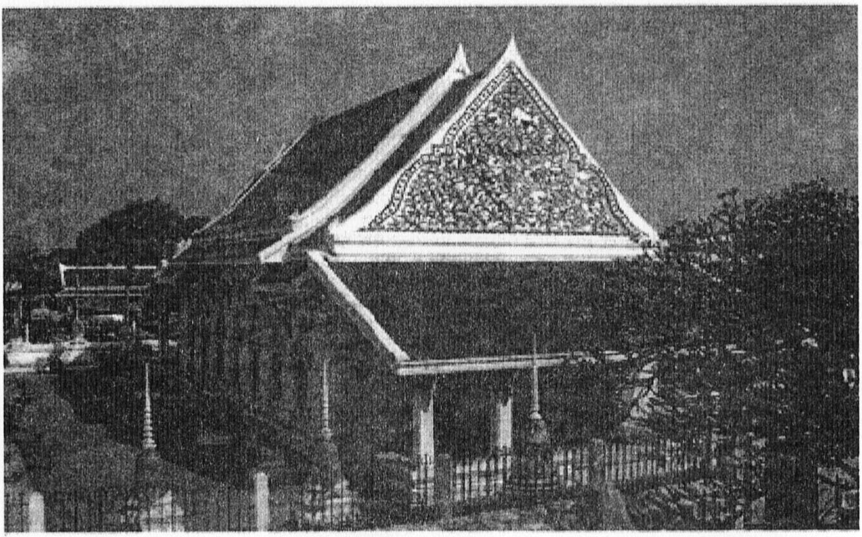
ส่วนกฐินตกค้าง หมายถึงเจ้าภาพได้สืบหาวัดที่ยังไม่มีใครจองกฐินและจัดหาผ้ากฐินไปทอด เพราะเป็นวัดที่ตกค้างไม่มีผู้ใดมาจองกฐินไว้ ซึ่งตามธรรมดาการทอดกฐินต้องบอกกล่าวล่วงหน้าให้พระภิกษุสงฆ์วัดนั้นทราบล่วงหน้า จะได้เตรียมการต้อนรับและเพื่อมิให้มีการทอดกฐินซ้ำ ส่วนวิธีการทอดนั้น

เหมือนกับการทอดกฐินทั่วไป กล่าวคือ เจ้าภาพกล่าวคำถวายผ้ากฐินถวายบริวารกฐิน ฟังพระอนุโมทนาเป็นเสร็จพิธี

ส่วนอานิสงส์สำหรับผู้ทอดนั้น เชื่อกันว่าได้กุศลแรง เพราะปีหนึ่งๆ จะมีเพียงครั้งเดียวที่มีฤดูกาลทอด เป็นผลให้ผู้ทอดมีจิตใจแจ่มใส และปีติยินดีในบุญกุศลที่ตนเองได้ทำไว้ นอกจากนี้ ยังสามารถขจัดความโลภ โกรธ หลง โดยทางอ้อมได้อีกด้วย กล่าวคือ กำจัดความโลภใน วัตถุทานที่ได้บริจาคแล้วนั้น กำจัดความโกรธเพราะได้ฟังอนุโมทนาบุญนั้น กำจัดความหลงเข้าใจผิดเพราะทำผิดด้วยมือของตนเองในบุญนั้นได้

ด้านหน้าพระอุโบสถ

ด้านหลังพระอุโบสถ

ประวัติวัดราชคฤห์วรวิหาร [๑]
แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

****

ความเป็นมาของวัดราชคฤห์วรวิหาร

สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น (สมเด็จพระเจ้าเอกาทศรถ)

สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น โดยสมเด็จพระเจ้าเอกาทศรถ (พระเจ้าองค์ขาว) กษัตริย์องค์ที่ ๒๐ แห่งกรุงศรีอยุธยา ทรงเป็นพระอนุชาพระสุพรรณกัลยา และสมเด็จพระนเรศวร มหาราช (พระเจ้าองค์ดำ) ในปีพุทธศักราช ๒๒๑๔ – ๒๒๑๕ หลังจากสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จสวรรคตแล้ว สถานที่แห่งนี้ชื่อว่าวัดวังน้ำวน เพราะตั้งอยู่ติดคลองน้ำสี่สาย คือ ๑. คลองบางกอกใหญ่(แม่น้ำเจ้าพระยาในสมัยนั้น) ซึ่งเป็นคลองน้ำยาวอยู่ทางด้านเหนือวัดราชคฤห์เป็นคลองที่มีน้ำไหลมาจากทางเขตภาษีเจริญเป็นต้นไปทะลุถึงแม่น้ำเจ้าพระยา ๒. คลองบางน้ำชนซึ่งอยู่ด้านตะวันตกของวัดเป็นคลองน้ำที่มาจากแม่น้ำเจ้าพระยามาชนกับคลองบางกอกใหญ่ด้านทิศตะวันตกของวัดราชคฤห์ ๓. คลองบางเพชรเกษม ซึ่งอยู่ด้านทิศเหนือฟากตรงข้ามกับวัดราชคฤห์ ซึ่งเป็นคลองน้ำไหลมาจากคลองเพชรเกษมมาชนกับคลองบางกอกใหญ่ ๔. คลองน้ำที่ไหลมาจากท่าพระ มาชนกับคลองบางกอกใหญ่ เมื่อเวลาน้ำทะเลหนุนขึ้นมา น้ำเค็มไหลเข้าสู่แม่น้ำเจ้าพระยาและไหลทะลักไปตามคลองบางกอกใหญ่บ้าง คลองบางน้ำชนบ้าง จึงเป็นเหตุให้น้ำเค็มกับน้ำจืด

---

[๑] ประวัติวัดราชคฤห์ ๒๐/ก.ย.๔๗

ซึ่งไหลมาจากคลองเพชรเกษมบ้าง ไหลมาจากเขตภาษีเจริญบ้าง ไหลมาจากคลองท่าพระบ้าง มาชนกันระหว่างสายน้ำทั้งสี่สาย จึงเป็นเหตุให้น้ำนั้นหมุนเป็นวนเวียนกัน เป็นวังวนอยู่จึงทำให้เรือที่วิ่งผ่านไปมาล่มจมลง ดังนั้นเวลาน้ำทะเลหนุนขึ้นมา เรือที่ประกอบการค้าขายจึงมาจอดอยู่ตรงเหนือวัดราชคฤห์ ด้านตะวันออกบ้าง แต่ที่มาทางคลองภาษีเจริญและท่าพระก็จอดอยู่อีกฝั่งหนึ่งบ้างเป็นส่วนมาก ด้วยเหตุนี้ ชาวบ้านจึงตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า "วังน้ำวน" และเนื่องจากสถานที่นี้เป็นป่าชายเลนที่น้ำขึ้น-ลง จึงนำเรือจอดได้แล้วพอน้ำลดก็ไปค้าขายที่ปากคลองตลาด และพายเรือที่มาทางภาษีเจริญและท่าพระก็จอดอยู่อีกฝั่งหนึ่ง เป็นพื้นที่น้ำแห้งเป็นที่ประกอบการค้าขายระหว่างไทย - จีน มอญ จึงทำให้ไทยมอญและจีนปลูกบ้านอาศัยอยู่ และมีทหารมอญคอยดูแลความปลอดภัยให้แก่ชาวบ้าน ต่อมาเมื่อน้ำลดลงมากที่ป่าชายเลนเป็นพื้นที่น้ำแห้งมีหญ้าขึ้นทำให้ขยายพื้นที่กว้างออกไปและความเจริญของหมู่บ้านเกิดขึ้น ทำให้ไทย - จีน - มอญ ยึดสถานที่นี้สร้างบ้านเรือนขึ้นและนายกองทหารมอญได้ชักชวนชาวบ้านช่วยกันสร้างวัดขึ้นมา โดยมีนายกองชาติรามัญ (มอญ) เป็นประธาน เพื่อเป็นที่บำเพ็ญบุญกุศลและให้ลูกหลานเข้าเรียนหนังสือในวัด จึงตั้งชื่อวัดตามหมู่บ้านว่า "วัดวังน้ำวน" แต่ชาวบ้านเรียกว่าวัดมอญ เป็นวัดโบราณสร้างในสมัยต้นกรุงศรีอยุธยา

สมัยปลายกรุงศรีอยุธยา (สมัยพระเจ้าบรมโกศ)

ในสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าบรมโกศขึ้นครองราชย์ และเสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่าไป พระยาตากได้ใช้สถานที่วัดนี้และพื้นที่แถบนี้เป็นชัยภูมิของทหารสยาม (ไทย) เป็นด่านหน้า (มีหลักฐานปรากฏคือถ้ำเขามอ) ได้ซุ่มยิงเรือข้าศึกพม่า

ต่อมา จึงเรียกสถานที่นี้ว่า "ตำบลบังยิงเรือ" ชื่อวัดก็อนุวัตต์ตามหมู่บ้าน เรียกชื่อวัดว่า "วัดบังยิงเรือ" พอสงบศึกแล้วจึงได้ช่วยกันสร้างบูรณะวัดขึ้น ต่อมาเนื่องจากมีวัดอยู่ใกล้กัน ๓ วัด จึงเรียกชื่อตามตำบล วัดนี้ตั้งอยู่ทางเหนือน้ำไหลจึงเรียกว่า วัดบังยิงเรือเหนือ[๑] (วัดราชคฤห์) วัดบังยิงเรือกลาง (วัดจันทาราม) วัดบางยิงเรือใต้ (วัดอินทาราม) แต่ชาวบ้านเรียกกันจนติดปากว่า "วัดมอญ" สันนิษฐานว่าคนมอญช่วยกันสร้างและพระมอญอยู่จำพรรษาประจำอยู่วัดนี้มาก จึงเรียกชื่อว่าวัดมอญ

สมัยกรุงธนบุรี (สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสิน)

ต่อมา สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้กู้ชาติไทยได้เสร็จแล้ว จึงได้สร้างเมืองธนบุรีขึ้นทำให้เป็นราชธานี ชื่อว่า "กรุงธนบุรี" และสถาปนาพระยาตาก เป็นพระเจ้าตากสิน เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติ จากนั้นพระองค์พร้อมด้วยทหารคู่ใจ คือ พระยาสีหราชเดโช (พระยาพิชัยดาบหัก) ได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์วัด โดยมอบให้พระยาสีหราชเดโช มาบูรณะวัดบังยิงเรือเหนือ มีการสร้างพระอุโบสถทรงไทยแบบเรือสำเภา สร้างพระปรางค์เหลี่ยมย่อมุมไม้ยี่สิบ อยู่ทั้ง ๔ ด้านของพระอุโบสถ สร้างพระเจดีย์บรรจุพระบรมธาตุที่นำมาจาก กรุงราชคฤห์ประเทศอินเดีย สร้างวิหารพระพุทธรูปบรรทมหงาย หรือปางถวายพระเพลิง (หลวงพ่อสุขสบาย)และบูรณปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปปางบรรทมหงาย ขยายให้องค์ใหญ่ขึ้น เป็นพระปางถวายพระเพลิง และสร้างภูเขาคิฌชกูฏ (ภูเขามอ) พร้อมทั้งสถูปนำเอาพระบรมธาตุมาบรรจุไว้

---

๑ คณะสงฆ์รักษาการวัด: ประวัติย่อและตำนานการสร้างมณฑปพระบาทจำลอง พิมพ์ที่โรงพิมพ์มิตรไทย เชิงสะพานช้างโรงสี พระนคร ๑๕ เม.ย. ๒๔๙๓. น. ๗

เพื่อให้เป็นที่สักการบูชาแก่พุทธศาสนิกชนสืบมา ต่อมา พระเจ้าตากสินมหาราช ได้สวรรคต ส่วนพระยาสีหราชเดโช ได้สิ้นชีวิตลงตามพระเจ้าตากสิน ได้นำเอาศพบรรจุไว้ที่วัดบางยี่เรือเหนือ (วัดราชคฤห์) สมัยรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงสถาปนาขึ้นเป็น วัดพระอารามหลวง ชื่อว่า วัดราชคฤห์ (พระอารามหลวงชั้นโท[๑]) (สันนิษฐานว่า เป็นวัดที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่นำมาจากกรุงราชคฤห์ ตามคำบอกเล่าของชาวบ้าน หรือว่าเป็นวัดที่พระราชา (พระเจ้าตากสินมหาราชและพระยาพิชัยดาบหัก) จึงได้ขนานนามเช่นนั้น และสร้างพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ เพื่อให้สาธุชนกราบไหว้บูชาไว้บนยอดเขามอ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๔

สมัยรัชกาลที่ ๓ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระกรุณาโปรดเกล้าให้พระบรมวงศานุวงศ์ ช่วยกันบูรณปฏิสังขรณ์พระอารามหลวง สมเด็จกรมพระเดชาดิศร ได้บูรณปฏิสังขรณ์วัดขึ้นใหม่ เช่น สร้างพระอุโบสถหลังใหม่ขึ้น ส่วนพระอุโบสถหลังเก่าใช้เป็นวิหารใหญ่ และนำพระเจดีย์พระพุทธเจ้า ๒๘ พระองค์ ที่มีอยู่ในวัด นำมาประดิษฐานไว้รอบพระอุโบสถ ได้บูรณปฏิสังขรณ์ภูเขามอซึ่งมีพระเจดีย์บรรจุพระบรมธาตุ และรอยพระพุทธบาท สร้างมณฑปขึ้นบนยอดเขามอ (เขาคิฌชกูฏ) นำรอยพระพุทธบาท (จำลอง) ไปประดิษฐานไว้ ณ ภายในพระมณฑป ทำเป็นสถานที่สำหรับพุทธสาสนิกชนได้มากราบนมัสการพระบรมธาตุที่บรรจุไว้ ต่อแต่นั้นมา มีการเปลี่ยนแปลงการจดทะเบียนวัดเป็นวัดหลวงชั้นตรี และพัฒนาสืบทอดกันมาตามลำดับ

---

[๑] ตามหนังสือประวัติวัดราชคฤห์ ๒๔๘๗

ฐานะและที่ตั้งวัด

วัดราชคฤห์เป็นวัดพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ฝ่ายมหานิกาย เรียกชื่อเต็มตามพระราชทินนามว่า "วัดราชคฤห์วรวิหาร" ตั้งอยู่เลขที่ ๔๓๔ แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ระหว่างริมคลองบางกอกใหญ่ ฝั่งขวา ถนนเทอดไท

เขตวัด

ดูตามแผนผังของวัด มีลักษณะพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า

มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ ๑๗ ไร่ [๑] ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับคลองบางกอกใหญ่ (ปัจจุบันเรียกว่า คลองบางหลวง ฝั่งขวา)
ทิศใต้	ติดต่อกับถนนเทอดไท
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับวัดจันทารามวรวิหาร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับคลองบางน้ำชน

ลำดับเจ้าอาวาสที่พอสืบได้มีดังนี้

๑. พระอริยธัช (ฝ่ายรามัญ)

๒. พระครูสาธุธรรมคุณาธาร (แฉ่ง)

๓. พระครูสุนทรศีลขันธ์ (เมือง)

จากนั้นก็ว่างเจ้าอาวาสลง จนถึง ปี พ.ศ.๒๔๙๓ มีรักษาการโดยคณะสงฆ์ พระวิเชียรมุนี (พันธ์ ป. ๘) เจ้าอาวาสวัดอินทาราม เจ้าคณะตำบลบางยี่เรือ เป็นประธานรักษาการพระอารามหลวง

---

[๑] ประวัติทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๑ กองพุทธศาสนา กรมการศาสนา

๔. พระพิพัฒน์ธรรมคณี (พระมหาชำนาญ) พ.ศ. ๒๔๙๔ - ๒๕๔๓

๕. พระราชวรเวที (เฉลา เตชวนฺโต ป.ธ.๙) พ.ศ. ๒๕๔๕ - ปัจจุบัน

ปูชนียวัตถุภายในวัดราชคฤห์วรวิหาร

๑. เจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่ได้รับมาจากอินเดียและ
พระบรมสารีริกธาตุ ๒๘ พระองค์

๒. พระพุทธบาทจำลองบนเขามอ (เขาคิฌชกูฏ)

๓. พระพุทธรูปองค์ใหญ่ (หลวงพ่อโต) ที่เก่าแก่ สมัยกรุงสุโขทัย

๔. พระนอนหงาย(สุขสบาย) ที่ศักดิ์สิทธิ์ สมัยเมืองธนบุรี

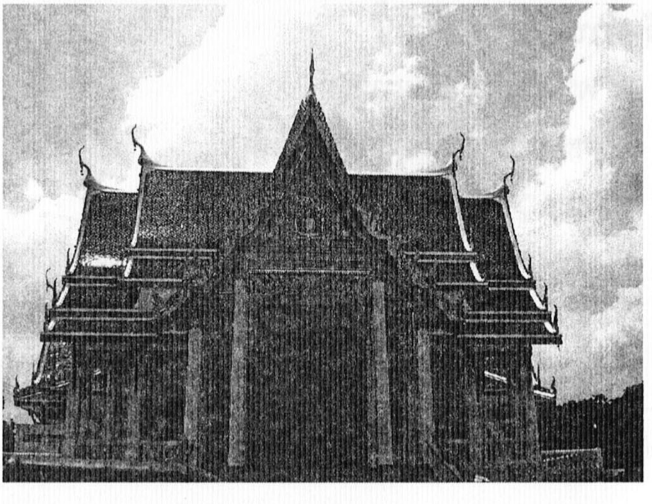
๕. เจ้าแม่กวนอิม

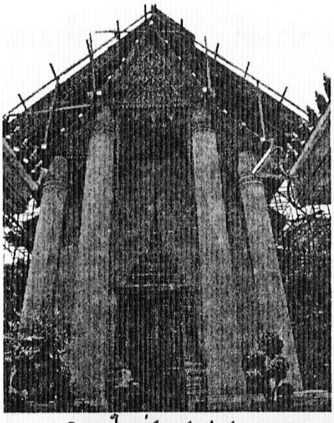
๖. เจ้าพ่อเขาตกที่ศักดิ์สิทธิ์

๗. ท่านพ่อพระยาพิชัยดาบหัก

๘. หลวงปู่ใหญ่ผู้ให้โชคลาภ

๙. หลวงพ่อพระพิพัฒน์ธรรมคณี

วิหารใหญ่ปัจจุบันกำลังทำการบูรณปฏิสังขรณ์

๑. ประวัติวิหารใหญ่

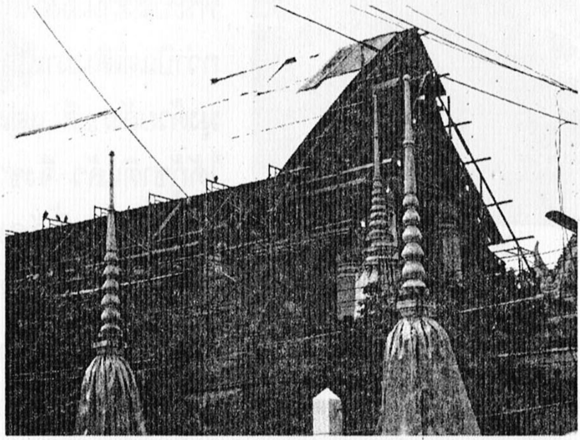
วิหารใหญ่นี้ [๑] เป็นที่ประดิษฐาน พระประธาน องค์ใหญ่ที่เก่าแก่ประมาณ ๑,๐๐๐ กว่าปีแต่เดิมมาเป็นอุโบสถหลังเล็ก หลังคามุงด้วยสังกะสี แต่เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราช ได้กู้ชาติแล้ว จึงชวนพระยาพิชัยดาบหักมาบำเพ็ญบุญที่วัดบางยี่เรือเหนือและใต้ และได้ช่วยกันบูรณปฏิสังขรณ์ทั้ง ๒ วัด โดยพระองค์ควบคุมดูแลวัดบางยี่เรือใต้ พระยาพิชัยดาบหักดูแลวัดบางยี่เรือเหนือ จึงบูรณปฏิสังขรณ์อุโบสถขึ้น โดยรื้อของเก่าออกแล้วสร้างอุโบสถขึ้นใหม่ มีลักษณะรูปแบบทรงเรือสำเภา โดยสันนิษฐานว่า ได้นำรูปแบบมาจากกรุงศรีอยุธยา ผูกพัทธสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๙ แล้วได้นำเอาพระพุทธรูปองค์ใหญ่มาประดิษฐานไว้ภายในพระอุโบสถ **ชาวมอญนับถือกันว่าเป็นพระที่ให้ความสำเร็จ เพราะได้ไปขอพรจากหลวงพ่อแล้วเกิดได้รับความสำเร็จตามความปรารถนา จึงทำให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสกันมาก ในครั้งนั้น** ต่อมาสมัยรัชกาลที่ ๑ มีรับสั่งให้บูรณปฏิสังขรณ์วัดมีอุโบสถเป็นต้น และได้ยกฐานะวัดเป็นวัดพระอารามหลวงชั้นโท[๒] ที่พระราชทานทินนามวัดว่า วัดราชคฤห์ชนิดวรวิหาร เรียกชื่อเต็มว่า วัดราชคฤห์วรวิหาร เมื่อสมัยสงครามโลก ครั้งที่ ๒ ชาวบ้านมีศรัทธาไปไหว้กันไม่ขาด หลังจากวัดได้ว่างจาก เจ้าอาวาสไม่มีใครดูแลพระอุโบสถ ปรากฏว่ามีสิ่งของภายในวัดหายไป ดังนั้น ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสโดยคณะสงฆ์ จึงสั่งให้ปิดพระวิหารไว้

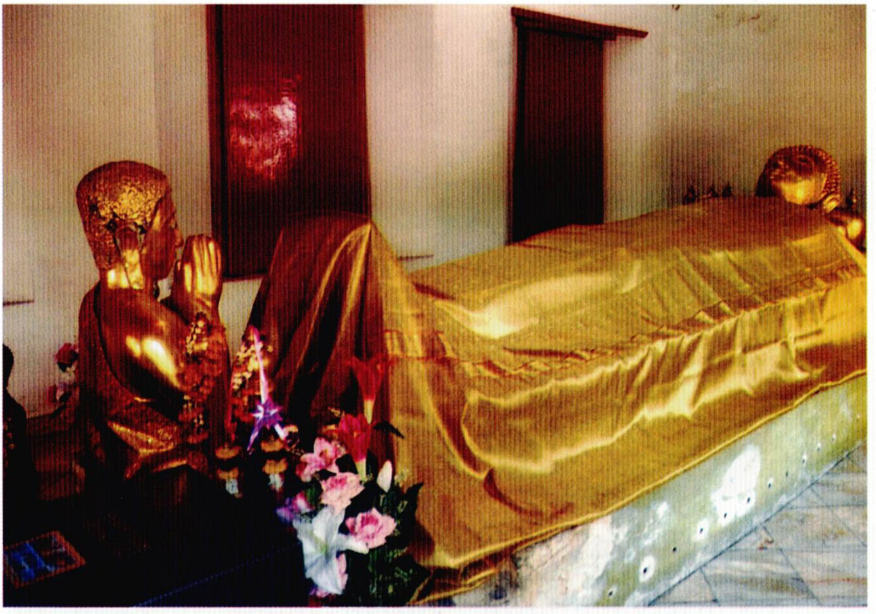
[๑] ได้รับการบอกเล่าจากชาวบ้านที่เล่าสืบต่อกันมา [๒] ตามหนังสือประวัติวัดราชคฤห์ ๒๔๘๗

สร้างพระปรางค์เหลี่ยมย่อมุมไม้ยี่สิบ ๔ ปรางค์ อยู่ด้านหน้าและด้านหลังวิหารใหญ่ทั้ง ๔ ทิศ

ปัจจุบันกำลัง
บูรณปฏิสังขรณ์
วิหารใหญ่

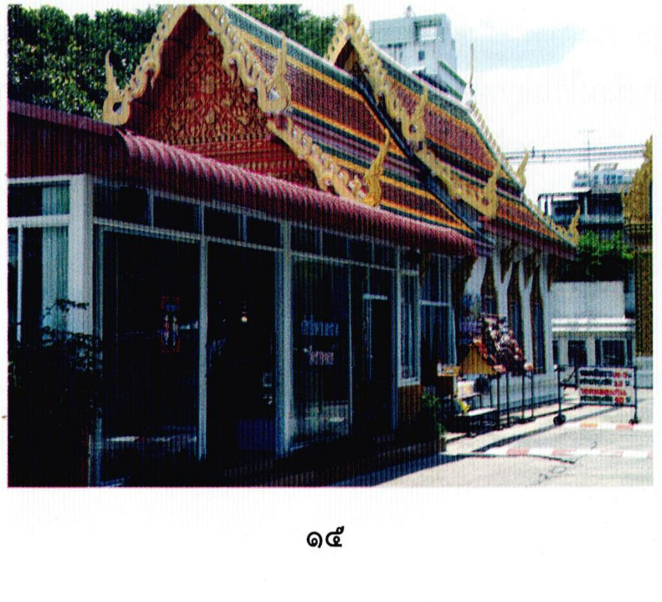

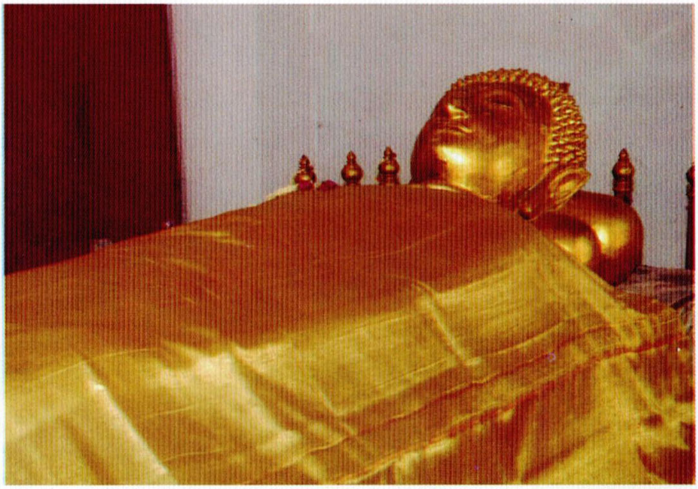

๒. วิหารเล็กพระบรรทมหงาย หรือหลวงพ่อสุขสบาย

วิหารเล็กได้บูรณปฏิสังขรณ์ เพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปปางถวายพระเพลิง (พระพุทธรูปบรรทมหงาย)

ประวัติพระพุทธรูปบรรทมหงาย

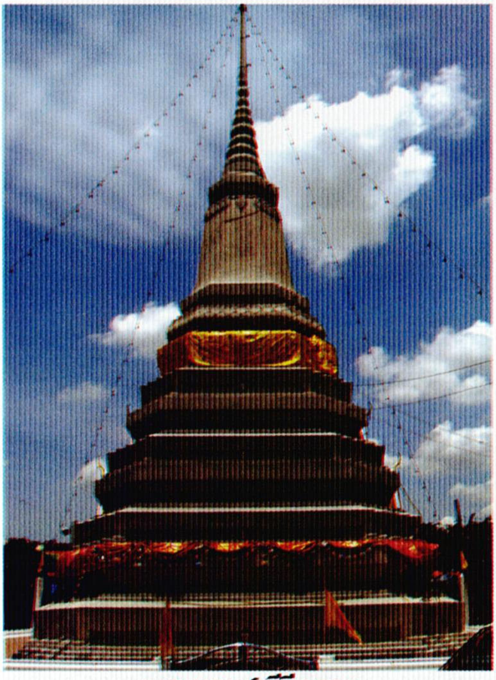
สมัยพระเจ้าเอกาทศรถ เมืองธนบุรีเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ เพราะมีการติดต่อการค้าขายกับคนต่างชาติ (ชาวจีน) ต่อมาเกิดอาเพศขึ้นทำให้ชาวบ้านชาวเมืองล้มตายด้วยโรคต่างๆ ขาดความสามัคคี ทำให้เกิดความเดือดร้อน เจ้าเมืองจึงไปขอความปรึกษาพระเจ้าเอกาทศรถ ๆ จึงบอกให้ไปกราบทูล สมเด็จพระสังฆราช ๆ ตรัสบอกให้โหร ได้ตรวจดูว่าเป็นเพราะวางเสาหลักเมืองไว้ไม่ถูกต้อง ให้รีบแก้ดวงเมืองเสียใหม่ โดยหาฤกษ์ยามที่ดีวางเสาหลักเมือง แล้วสร้างพระปางบรรทมหงาย เป็นการแก้ว่าร้ายให้กลับกลายเป็นดี เจ้าเมืองกลับมาจึงรีบแก้ดวงเมืองทันที จากนั้นมาเมืองธนบุรีก็มีความเจริญรุ่งเรืองมา จนถึงสมัยพระเจ้าตากสิน ก็สถาปนาให้เป็นราชธานีชื่อว่ากรุงธนบุรีสืบมา

พระยาพิชัยดาบหักได้บูรณปฏิสังขรณ์วิหารเล็กแล้ว ก็ได้บูรณปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปปางถวายพระเพลิง(พระพุทธรูปบรรทมหงาย) ขยายองค์ให้

ใหญ่กว่าเดิม เพื่อเป็นการบำเพ็ญบุญอุทิศกุศลให้แก่เพื่อนทหาร, ทหารที่เป็นข้าศึก และชาวบ้านที่ล้มตายเป็นจำนวนมาก เพราะตนเป็นต้นเหตุ (เป็นเหมือนชดใช้ถ่ายกรรมที่ตนฆ่าคนตายไป) ดังนั้น ชาวบ้านจึงนิยมมากราบไหว้ขอไถ่เวรไถ่กรรมและขอพร เพื่อให้ประสบความสำเร็จมีโชคมีลาภกันเป็นจำนวนมาก ปรากฏว่าใครปรารถนาสิ่งใด ก็ได้สิ่งที่ต้องการนั้นตามที่บอกเล่ากันมา

๓. สร้างพระเจดีย์องค์ใหญ่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

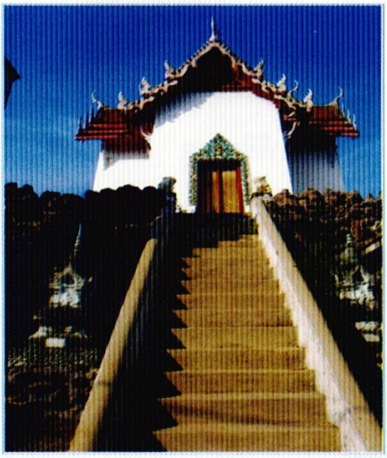
พระบรมสารีริกธาตุ ตามชาวบ้านที่เล่าสืบกันมาว่า มีพระเถระผู้มีปฏิปทาออกแสวงบุญ ได้เดินธุดงค์ ไปยังประเทศอินเดีย ได้นำพระบรมสารีริกธาตุจากกรุงราชคฤห์ในประเทศอินเดียมาถวายพระเจ้าตากสิน ๆ จึงรับสั่งให้ พระยาพิชัยสร้างพระเจดีย์องค์ใหญ่ เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้เป็นที่สักการะ

พระบรมสารีริกธาตุ

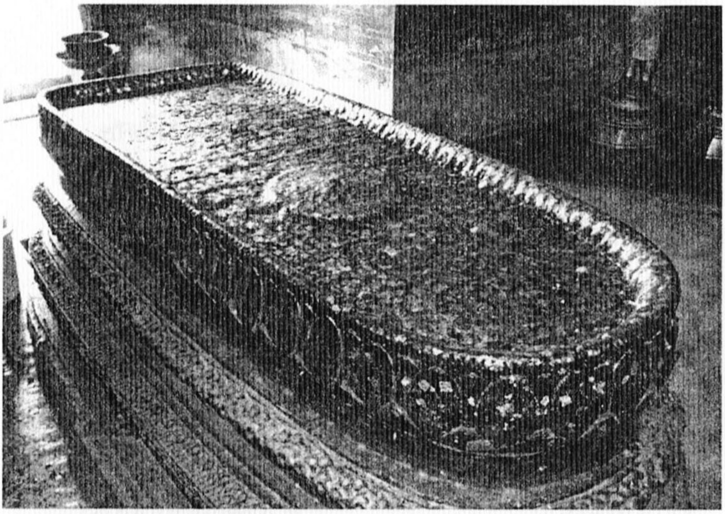
สมัยรัตนโกสินทร์ (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก)

๔. พระมณฑปบนเขามอ

เขามอนั้นมีมาก่อนแล้วด้านใต้เขามีถ้ำสันนิษฐานว่า เป็นหลุมหลบภัยและเป็นอุโมงค์ ที่จะลอบโจมตีตะหลบหลังข้าศึกเพราะว่าในถ้ำนั้น มีทางจรเข้าไปมี ๓ สาย สายที่ ๑ จรไปทะลุเขตภาษีเจริญ สายที่ ๒ จรไปทะลุแม่น้ำเจ้าพระยา สายที่ ๓ จรไปทะลุจังหวัดปทุมธานี บางคนกล่าวว่าไปทะลุสระบุรี ต่อมาสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาวัดบางยี่เรือเหนือ (วัดมอญ) ขึ้นเป็นวัดราชคฤห์ เจ้าพระยาพระคลัง (หน) เสนาบดีกรมท่า ได้บูรณปฏิสังขรณ์ภูเขาด้วยหินทะเล จึงเรียกชื่อว่าเขามอ แล้วสร้างมณฑปประดิษฐานพระพุทธบาทจำลอง สร้างสถูปบรรจุพระบรมธาตุพระอรหันต์ และพระศรีอารย์ผู้บำเพ็ญบารมี ไว้บนยอดเขาเพื่อเป็นที่สักการบูชาของประชาชนทั่วไป

รอยพระพุทธบาทจำลองในมณฑปบนเขามอ

กลอนจารึกเรื่องสร้างภูเขาวัดราชคฤห์

เจ้าพระยาพระคลัง (หน) แต่ง

กติกามาศปีกุญตรีศก

พระยาพระคลังตั้งจิตต์อุปถัมภก	ตกแต่งคีรีเสร็จสำเร็จการ
กระทำพระสถูปด้วยคันธรศ	ปรากฏยอดไศลอันไพศาล
เชิญพระบรมธาตุศาสดาจารย์	ประดิษฐานไว้ในเจดีย์
ให้เป็นที่ชลีกรอมรเมศร์	ทั่วประเทศทวีปชมพูศรี
เป็นเฉลิมเจิมผลพันทวี	จะข้ามฌอฆวารีอันกันดาร
หนึ่งกระทำธงทองประคองถวาย	ทั้งฉัตรข่ายกันแสงพระสุริย์ฉาน
อากาศประทีปรัตน์ชัชวาล	อธิษฐานบูชิตเป็นนิจไป
ทำภูเขาเอาศิลาเลือกประดับ	ซ้อนสลับเอมงอกซอกไศล
บ้างเป็นถ้ำอำพนเวียนวิไล	บ้างเป็นไหล่ผาเลียบเล่นสำราญ

ร่าย

ปางพระพุทธศักราช ปิ่นโลกนาถบรมธรรม์
ล่วงสองพันสามร้อย สร้อยสามสิบสี่เศษ
กุญประเวศศกแผ้ว พระยาแก้วบัวตรา
รัตนโกษาธิบดินทร์ อัครเสนินทร์นฤเบศร์
ปิ่นภูวเมศมิ่งเมือง บุรีเรืองรัตนโกสินทร์
มหินทรอยุธยา มหาดิลกเลิศธรนี
มีปราสาทโสมนัสส์ ปฏิบัติโดยอัษฎางค์
หมายมุ่งทางอริยมรรค ประหารหักมัจฉริยา
ฐาปนาพระสถูป ด้วยสุคนธ์ธูปปนปรุง
วรกลิ่นจำรุงรูญ คละเคล้าปูนนนปนปั้น
ยกเป็นชั้นเชิงฉัตร จมูกสิงห์ถัดดั่นลวด
หน้ากระดานกวดเกลี้ยงกลม บัวบานระดมกลีบประดัง
รององค์ระฆังเพราเพริศ คอถลางเลิศสมทรง
บัวกลุ่มผะจงรับปลี ลูกมณีกุก่อง
ดอกไม้ทองประจำทิศ วิจิตรรัตนพรายพร้อย
ใบโพธิ์ห้อยไหววาบ ล้วนทองทาบทั่วองค์
อลงกตรุ่งเรืองงาม จึงถวายนามสมญา
มหาสุคนธเจดีย์ เป็นสวามีทานประหลา
เชิญบรมธาตุสยัมโพธิ์ ใส่สุวรรณโกศแกมแก้ว
แล้วบรรจุสถูปทอง เนกนองสักการา
ได้มหาศุภฤกษ์ ลั่นฆ้องเบิกสมโภช
เสียงอุโฆษอึงอัน ยกสุวรรณรัตนเจดีย์

ขึ้นจอมคีรีรจเรข	ลอยวิเวกเวหาส
ฉัตรมาลาศกางกั้น	ธงทองชั้นแซ่งถวาย
เมิล[๑]แม้นกายภุมรา	วายุพัดปลิวปลาบ
ต้องสุริยาบ[๒]ทอตา	หนึ่งรจนาเสาโคม
สูงสุดพะโยมยอดฉัตร	มีรูปสัตว์มังกร
อ้าโอษฐ์งอนงามผงาด	ชักสายพาดโคมแขวน
แปลนเด่นดวงบูชา	นับเป็นอากาศประทีป
สว่างทวีปดั่งเดือน	เหมือนมังกรคาบแก้ว
งามเพริดแพร้วพึงพิศ	หนึ่งประดิษฐ์ทำภูผา
ล้วนศิลาฟองชล	ประกลศิขเรศ
ยอดวิเศษไพศาล	ดุจบัวบานกลีบช้อย
พะวงพู่ห้อยกระจ่าง	เป็นละแวกหว่างวุ้งว้ำ
มีช่องถ้ำทางเดิน	เวียนตามเนินแนวไศล
ขึ้นบันไดสองแถว	ไหว้พระแล้วเลียบชม
นิวาศรมจอมผา	พรรณพฤกษาร่มรื่น
ดาบสชื่นชมฌาน	บ้างยอดพานเงื้อมงอก
กระแซกซอกตรอเตริ่น	เป็นหุบเหินห้อยเหว
มีปล่องเปลวโปร่งฟ้า	ตระเพิ่งผาแผ่นลาด
น้ำดุดาดกระเด็น	ซึมซ่านเซ็นแซงซ่า
ชลฉานฉ่าเชี่ยวโชน	กระทบโจนลงอ่างแก้ว
งามพราวแพร้วดั่งวิเชียร	ระเมียรมัศยามากมาย

---

[๑] เมิล คือ เหมือน

[๒] บ คือ บ่อ

สีทองพรายเงินยวง ผุดเป็นดวงแดงด่าง
สามหางต่างปุ่มเปา ว่ายพรูเพราเคล้าคู่
บ้างลุนลู่ลำโอง ล่างสองกระโดงคู่ฉ่ำ
ว่ายคละคล่ำเล็มไคล บ้างบังใบสัตบัน
เข้าพัวพันสัตบุษย์ ร่ำลือสุดฤาแล้ว
น้ำสระแก้วก่อขัง ไหลพุพังดาดาษ
ลงศิลาลาดท้องธาร เป็นคลื่นฉานวังวน
พฤกษาสนริมฝั่ง ต้นสะพรั่งใบระพัด
เหมือนมยุรฉัตรเรียงราย บังแสงฉายสุริยง
ดูดั่งดงแดนดึก นกจับพฤกษ์ไขว่นาม
แขกเต้าตามจับแต้ว ฝูงคลาแคล้วเคล้าคลาย
ขุนแผนผายโผผาก บ้าระบุ่นบากจับบง
เหล่าลางหลงจับเลียบ ยูงย่างเหยียบยอดยาง
เขาขันพลางดูแค เป็ดหงส์แห่เหินเหียง
เค้าโมงเมียงจับโมก กระสาโษกสู่กระสัง
เบญจวรรณหวังผลหว้า จินโจ้จ้าจับจันทร์
กะทาขันบนกระทุ่ม คณาดุ่มจับขนุน
กวักกว่าหมุนเมียงรก ร่ำไม้รกสิงละน้อย
พอเสนาะถ้อยเปรมปราชญ์ สัตว์จตุบาทเนืองนอง
กวางทองท่องเล็มเกรียง หมีเม่นเมียงตามระมาด
กาษรกาจกำเลาะ ขวิดโคเผาะคางพลัด
แรดร้ายกัดหนามกรอบ ชะมดฉมันหมอบมองเมิน
กะทิงเกริ่นเตร็จคู่ ผีโปร่งกู่ก้องดง

กะจงหลงกระเจิง ทรายลองเชิงเล่นฉาว
เสือสามหาวโฉกช้ำ ขบขย้ำย้ำแยกเขี้ยว
แลบลิ้นเลี้ยวกัดกิน หนึ่งกรินอำนวยวงศ์
ลักษณสมพงศ์เผือกผู้ ประทุมทันต์คู่ค่าเมือง
เหมหัตถีเหลืองเล่ห์ทอง ดามพ์คชปองปัทธมราช
สาระเภาชาติเขียวขำ นิลจักรดำดั่งกา
สุประดิษฐาสีเมฆ สังกะทันต์เอกทันต์ตรู
บุณฑริกดูดั่งกมุท คังไคสุดสีน้ำ
ล้วนเลิศล้ำอิศรพงศ์ คชลักษณวงศ์สมบูรณ์
ครบตระกูลมงคล ดูดำกลพิศวาส
สัตว์จตุบาทน้อยน้อย ชะนีห้อยกิ่งฉนวน
คำนวณครวญคร่ำคู่ ลิงจุ่นจู่ไต่แจง
ค่างขึ้นแฝงค่าคาง บ้างแผ่หางแบนบิน
ลิงลมกินลางลิง รอกไล่ชิงลูกรัง
แตเต้นหวังหมากต้อง ตุดตู่ร้องโพลงตาล
จังกวดคลานกิ่งจิก ปวงข่างกระดิกหัวกระดก
ลิ่นแลนกกกิ่งเลี่ยง สัตว์นามเคียงคู่ไม้
ร่ำตามได้โดยคะนอง สรรพปูนปองบูชา
พระมหาบรมธาตุ หนึ่งอาราธน์เทเวศร์
สิศิขเรศรำบาญ กันภัยพาลปรปักษ์
น้อมทัศนัขประถม เหนือศิโรดมชุลิต
ปัญจางคประดิษฐ์ปรารถนา เดชะข้าปูนปอง
สร้างสถูปทองบรรจุ บรมธาตุสรรเพ็ชญ

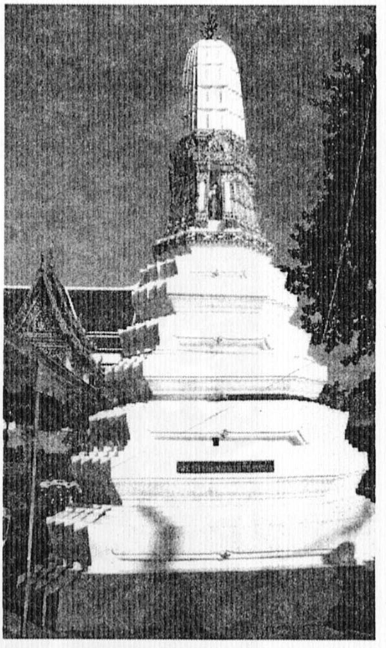
ขอจงเสร็จโพธิญาณ อนาคตกาลอย่าแคล้ว
เป็นประทีปแก้วส่องสัตว์ แม้ยังนิวัตเวียนวง
อยู่ในสงสาราจักร อย่าพ้นอัคร์อิศรา
ในสวรรคามามนุษย์ เป็นบุรุษบรมปราชญ์
ชาญฉลาดธรรมรส กอบด้วยยศสมบัติ
มีสุวรรณรัตนคีริน ดุจชฎิลเศรษฐี
หนึ่งจงมีสรรพสัตว์ ล้วนสุวรรณรัตนจินดา
เหมือนเมณฑาเศรษฐี หนึ่งขอมีขุมทอง
สัตว์รัตน์นองอำพน สี่ทิศมนทรีพิมาน
ปูนปันทานลุลิทก ดุจโชติกเศรษฐี
ในบุรีโสฬส กำหนดนามราชคฤห์สถาน
หนึ่งให้มีอุทยานประเทศ สรรพวิเศษไม้มิ่ง
ลำต้นกิ่งล้วนทอง ดอกผลปองเป็นแก้ว
ใบเลิศแล้วมณีนิล มีปักษินเนาวรัตน์
งามพิพัฒน์ไพโรจน์ ดุจวโนทอุทยาน
องค์มัฆวานปิ่นเทพ ขอได้เสพสิ่งสมบัติ
ดังมนัสอย่าคลาดแคล้ว กว่าจะเสร็จโพธิญาณแผ้ว
ผ่องพื้นโลกอุดร ฯ

จบสารนุสนธิ์เหรื่อง ลิขิต
โดยข้างสรรพบุชิต พุทธิเจ้า
หวังจะแจ่มเจิมจิตต์ กวีชาติ
ปราชญ์อย่าสรวลคำเผ้า เยาะยิ้มกลกลอน ฯ

๕. พระปรางพระยาพิชัยดาบหัก

ประวัติพระยาพิชัยดาบหัก

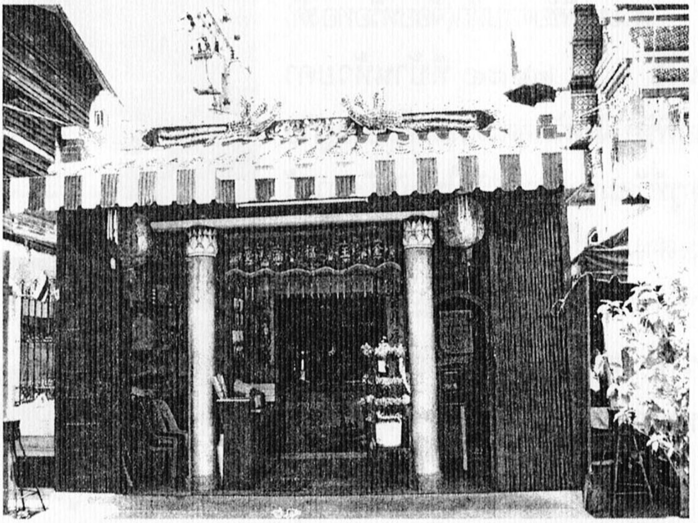
คนดีกรุงธนบุรี (ย่อ)

พระยาพิชัยดาบหัก(จ้อยหรือทองดี) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๒๘๔ ที่บ้านห้วยคา อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ศึกษาอยู่กับพระครูที่วัดมหาธาตุ (วัดใหญ่) มีความรู้ความสามารถในเชิงมวยและเชิงดาบ รับราชการในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หรือพระเจ้ากรุงธนบุรีได้รับพระราชทาน เป็นหลวงพิชัยอาสา เมื่ออายุ ๒๑ ปี ในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ เป็นแม่ทัพหน้าของขบวนไทยกู้ชาติ รบกับพม่ากู้อิสรภาพไทยคืนมา ต่อมาได้เป็นเจ้าหมื่นไวยวรนารถ ตำแหน่งทหารเอกราชองครักษ์ และได้เลื่อนเป็นพระยาสีหราชเดโช ตามลำดับ จนถึง พ.ศ. ๒๓๑๓ ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าเป็นพระยาพิชัย ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการครองเมืองพิชัยต่างพระเนตรพระกรรณ ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๑๕ ถึง ๒๓๑๖ ได้คุมกองทัพออกสู้พม่า ซึ่งยกมาตีเมืองพิชัย ๒ ครั้ง

ครั้งที่ ๑ ป้องกันเมืองพิชัยไว้ได้เป็นสามารถยกพลตีค่ายพม่าแตกกระจายไป ครั้งที่ ๒ ได้เข้าไปประจัญบาน พระยาพิชัยมือถือดาบข้างละเล่ม เข้าไปตะลุมบอนไล่ฟันแทงพวกทหารพม่าจนดาบหัก จึงได้สมญาว่า พระยาพิชัยดาบหัก สืบมาจนถึงปัจจุบันนี้

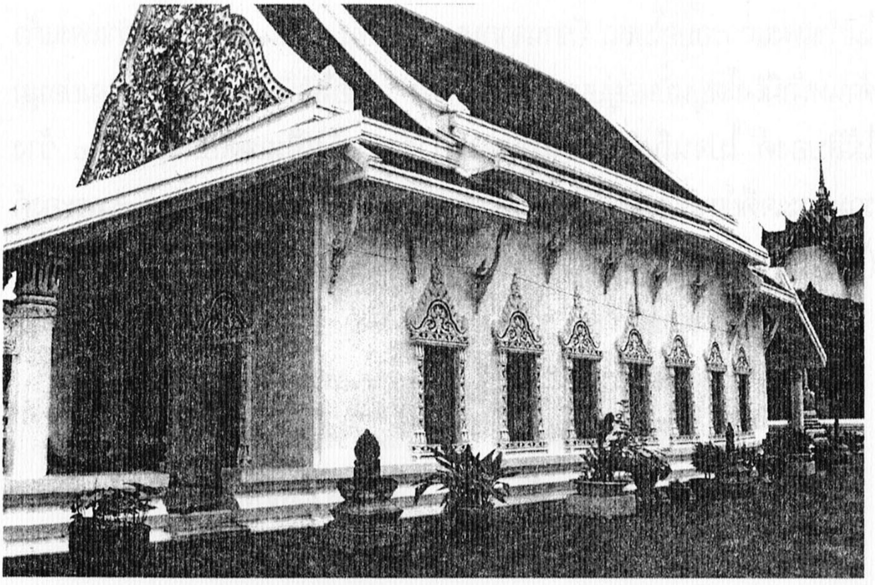
ในปี พ.ศ. ๒๓๒๕ ครั้นสิ้นแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระยาพิชัยดาบหักไม่ขออยู่รับราชการอีกต่อไป โดยขอตายตามสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จึงได้สิ้นชีวิตในปีนั้น นับสิริอายุได้ ๔๑ ปี

๖. ศาลเจ้าพ่อเขาตก

ประวัติย่อเจ้าพ่อเขาตก

ตามตำนานกล่าวว่า เทวดาตนหนึ่งซึ่งมีหน้าที่รักษาเขตเมืองสระบุรี และเป็นเทพเจ้ารักษารอยพระพุทธบาท ดังนั้น เมื่อสร้างรอยพระพุทธบาทจำลอง จึงต้องสร้างรูปเหมือนเจ้าพ่อเขาตก แล้วได้อัญเชิญเจ้าพ่อเขาตกมาประดิษฐาน ไว้อยู่ในรูปเหมือนนั้น และต่อมาจึงสร้างศาลเจ้าไว้เป็นที่ประทับเจ้าพ่อเขาตก ซึ่งเป็นเทพเจ้าที่เฝ้ารักษาพระพุทธบาท ที่คนมอญคนจีนนับถือว่าเป็นเจ้าพ่อที่ให้ความศักดิ์สิทธิ์ คือผู้ใดมีศรัทธาแล้วมาไหว้ขอพร ให้ความคุ้มครองและให้โชคลาภทำมาค้าขึ้นจนถึงปัจจุบันนี้ จะมีคนมาขอพรจากเจ้าพ่อไม่ขาด

๗. พระอุโบสถหลังใหม่วัดราชคฤห์วิหาร

สมัยรัชกาลที่ ๓ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยและเจ้าจอมมารดานิ่ม ได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์สร้างพระอุโบสถขึ้นใหม่ และต่อมาเจ้าอาวาสก็รับหน้าที่ทำการบูรณปฏิสังขรณ์ต่อๆ มา พระอุโบสถหลังใหม่เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ขนาด ๗ ห้อง หลังคาลด ๒ ชั้น มีพาไลด้านหน้าและด้านหลัง กว้าง ๑๐.๒๐ เมตร ยาว ๒๙.๕๐ เมตร ลักษณะหลังคาได้รับอิทธิพลแบบจีน ไม่มีช่อฟ้าใบระกา ประดับหน้าบันเป็นลวดลายปูนปั้น ประดับจานกระเบื้องเคลือบ มีประตูด้านหน้าและด้านหลัง ด้านละ ๒ ประตู หน้าต่างด้านละ ๗ หน้าต่าง ประตูด้านหน้ามีซุ้มเรือนแก้วปูนปั้นบานทาสีแดง ด้านนอกระหว่างประตูหน้า มีซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปยืนปางกวักพระหัตถ์เรียก สุทัตมานพ (อนาถบิณฑิกเศรษฐี)

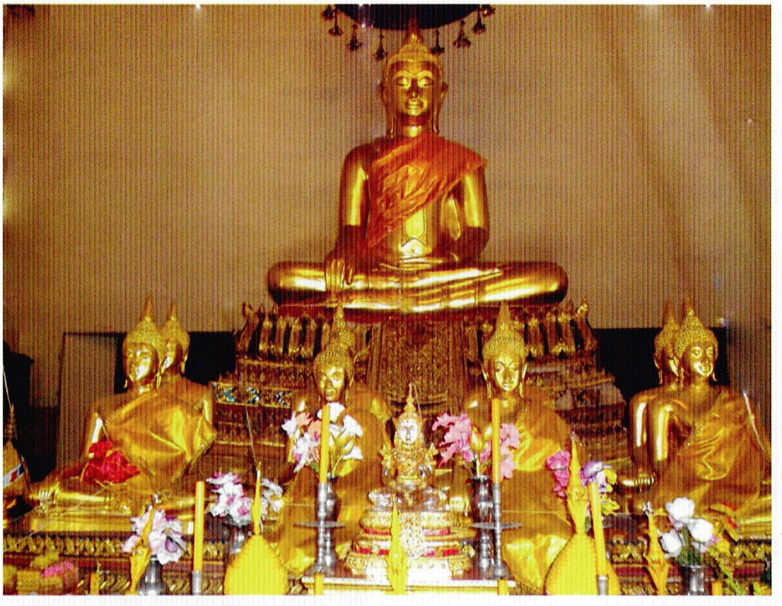
ในกำแพงแก้วรอบอุโบสถ มีชานจากมุมออกไปทั้ง ๔ ด้าน จากประตูกำแพงแก้วด้านหน้ามีสิงโตปูนปั้นอยู่บนชานทั้ง ๒ ข้าง ต่อไปเป็นพระเจดีย์เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบองค์ ไปจนถึงที่ประตูกำแพงแก้วด้านหลังเป็นเจดีย์กลมทั้ง ๒ ข้าง รวมพระเจดีย์เหลี่ยม ๒๘ พระองค์ มีพระนามตามพระพุทธเจ้าทั้ง ๒๘ พระองค์ (ได้ย้ายมาจากลานวัดมาประดิษฐานไว้รอบพระอุโบสถ) ดังนี้

นามพระพุทธเจ้า ๒๘ พระองค์

๑. พระตัณหังกรพุทธเจ้า	๑๓. พระปทุมุตระพุทธเจ้า
๒. พระเมธังกรพุทธเจ้า	๑๔. พระสุเมธะพุทธเจ้า
๓. พระสรณังกรพุทธเจ้า	๑๕. พระสุชาตะพุทธเจ้า
๔. พระทีปังกรพุทธเจ้า	๑๖. พระปิยทัสสีพุทธเจ้า
๕. พระโกณฑัญญะพุทธเจ้า	๑๗. พระอัตถทัสสีพุทธเจ้า
๖. พระมังคละพุทธเจ้า	๑๘. พระธรรมทัสสีพุทธเจ้า
๗. พระสุมนะพุทธเจ้า	๑๙. พระสิตธัตถะพุทธเจ้า
๘. พระเรวตะพุทธเจ้า	๒๐. พระติสสะพุทธเจ้า
๙. พระโสภิตะพุทธเจ้า	๒๑. พระปุสสะพุทธเจ้า
๑๐. พระอโนมะทัสสีพุทธเจ้า	๒๒. พระวิปัสสีพุทธเจ้า
๑๑. พระปทุมะพุทธเจ้า	๒๓. พระสิขีพุทธเจ้า
๑๒. พระนารทะพุทธเจ้า	๒๔. พระเวสสภูพุทธเจ้า
๒๕. พระกกุสันธะพุทธเจ้า	๒๗. พระกัสสปะพุทธเจ้า
๒๖. พระโกนาคมนะพุทธเจ้า	๒๘. พระโคตรมะพุทธเจ้า

๒๙. พระศรีอริยเมตไตรโพธิสัตว์ (จะมาตรัสรู้เป็นพุทธองค์ในอนาคตกาลฯ)

พระเจดีย์ทรงลังกา อีก ๒ องค์นับว่าเป็นอุเทสิกะเจดีย์องค์หนึ่งพระบริโภคเจดีย์องค์หนึ่งจึงรวบรวม เป็นเจดีย์ที่ประดิษฐาน ในกำแพงแก้วรอบพระอุโบสถ ๓๐ องค์

๘. พระประธานในพระอุโบสถ

พระประธานในพระอุโบสถ มีพระนามว่า พระพุทธเดชาดิศร เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยประดิษฐานอยู่บนฐานชุกชีด้านหน้าพระประธานบนฐานชุกชีเดียวกันนั้นมีพระพุทธรูปปางมารวิชัย ๘ องค์ ประดิษฐาน ด้านหลังพระประธานมีพระพุทธรูปทรงเครื่องปางมารวิชัย(พระศรีอริยเมตตรัยและมีพระอัครสาวก นั่งพับเพียบประณมมือ ๒ องค์ประดิษฐานอยู่

๙.เจ้าแม่กวนอิม

ตามประวัติในฝ่ายนิกายมหายาน กล่าวว่า เป็นพระโพธิสัตว์มาบำเพ็ญบารมี จึงเป็นที่นับถือของคนจีนเป็นอันมาก ส่วนเจ้าแม่กวนอิมนี้ สาธุชนนิยมมากราบไหว้ขอพรอันเป็นมงคลกันตลอดมา เพราะถือว่าได้สร้างบารมีร่วมกับพระโพธิสัตว์

๑๐.หลวงปู่ใหญ่

เป็นพระมหาบุรุษปางบำเพ็ญทุกรกิริยา (ทรมานกาย) เดิมทีนั้นเป็นพระที่หลวงพ่อพิพัฒน์ธรรมคณี นำส่งเข้าประกวดที่ท้องสนามหลวง ปรากฏว่าเข้าประกวดได้รางวัลที่ ๒ จากนั้น หลวงพ่อพระพิพัฒน์ธรรมคณี ได้นำมาประดิษฐานไว้ ณ วัดราชคฤห์วรวิหาร เพื่อเป็นที่สักการบูชา ต่อมาปรากฏว่า ชาวบ้านมาสักการบูชากันได้ประสบโชคลาภและเจริญในหน้าที่งานทุกประการ เนื่องจากเป็นพระพุทธรูปปางบำเพ็ญทุกรกิริยา เมื่อมีคนมากราบไหว้ขอพรกันมาก ได้รับความสำเร็จแล้วจึงพากันมากราบไหว้ขอพร และเรียกว่า “หลวงปู่ใหญ่” ผู้ให้โชคลาภ

๑๐. พระพิพัฒน์ธรรมคณี (อดีตเจ้าอาวาส)

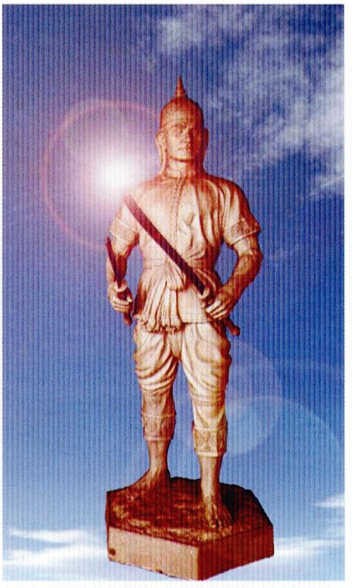
หลวงพ่อพิพัฒน์ธรรมคณี เป็นพระที่มีปฏิปทาสูงมีศีลาจารวัตรสูงมาก มีปฏิปทาในการปฏิบัติธรรม และเป็นที่เคารพศรัทธาเลื่อมใส ของเหล่าบรรดาศิษยานุศิษย์และพระสงฆ์ในเขตธนบุรี

หลวงพ่อพิพัฒน์ธรรมคณีและหลวงปู่ใหญ่

วิหารหลวงพ่อพิพัฒน์ธรรมคณี

ประวัติพระยาพิชัยดาบหัก(จ้อยหรือทองดี)

(พ.ศ.๒๒๘๔-๒๒๓๕)

บทที่ ๑ เด็กชายจ้อยชอบฝึกมวยแต่วัยเด็ก

ณ บ้านห้วยคา ห่างจากเมืองพิชัยไปทางตะวันออกประมาณ ๔ กิโลเมตร มีสามีภรรยาคู่หนึ่ง ไม่ปรากฏชื่อ ทำไร่ไถนาหาเลี้ยงชีพ มีบุตรด้วยกัน ๔ คน แต่เป็นไข้ทรพิษตายไปคราวเดียวกัน ๓ คน เหลือจ้อยเด็กชายวัย ๘ ปี เพียงคนเดียว บิดาให้ช่วยเลี้ยงควาย เด็กชายจ้อยมีนิสัย ใจคอองอาจกล้าหาญ ชอบการชกมวยยิ่งนัก เกิดวิวาทชกต่อยกับเด็กเลี้ยงควายด้วยกัน จนหน้าตาฟกบวมมาเนืองๆ บิดาจะให้ไปอยู่วัดเรียนหนังสือ ชั้นต้นขัดขืนไม่ยอมท่าเดียว บอกว่าถ้าให้เรียนเป็นนักมวยไม่ว่าที่ไหน ใกล้หรือไกล ก็ไปทั้งนั้น บิดาจึงชี้แจงว่า *"ไม่ว่าวิชาสิ่งใดทั้งหมดมีอยู่ในหนังสือทั้งสิ้น เจ้าชอบเรียนการชกมวย*

บิดาก็ไม่ขัดขืน ตามใจเจ้า แต่เจ้าไม่เรียนหนังสือเสียก่อน จะเรียนการมวยทีเดียว กว่าจะเป็นผลสำเร็จนานปีนัก เพราะครูเขาคงไม่มาตั้งท่าตั้งทางสอนให้เจ้าได้วันยังค่ำๆ หรอก เขาสอนเวลาวันละครั้ง อย่างมากก็สองครั้งเท่านั้น แล้วเขาก็ให้เจ้าดูตำราในหนังสือซึ่งบอกท่าเตะชกปัดปิดตัวเองบ้าง ก็ถ้าเจ้าไม่รู้หนังสือดูตำราไม่ออก จะอาศัยนึกเอาเช่นนั้น ถึงจะสำเร็จก็เอาดีไม่ได้ เชื่อพ่อเถอะ"

เมื่อเด็กชายจ้อยได้ฟังบิดาพูดดังนั้น โดยความอยากเป็นนักมวยนั่นเอง จึงเกิดความรักหนังสือขึ้น ยอมรับจะไปอยู่วัดทันที บิดาจึงนำตัวไปฝากท่านพระครูวัดมหาธาตุในเมืองพิชัยตั้งแต่นั้นมา เด็กชายจ้อยก็อุตสาหะเล่าเรียนหนังสือต่อมาจนอายุย่างเข้า ๑๔ ปี นับว่าเขาเป็นคนรู้หนังสือดีในสมัยนั้น คืออ่านออกเขียนได้

ในระหว่างที่เขาเรียนหนังสืออยู่นั้น ถ้าสิ้นเวลาเล่าเรียนและว่างการปฏิบัติอาจารย์แล้ว ก็ฝึกหัดตนดังนี้ คือ ตัดเอาต้นกล้วยยาว ๒ ศอกเศษมาตั้งกับดิน เอาเท้าเตะต้นกล้วยทั้งซ้ายขวา เตะประคองไว้เช่นนั้นเสมอมาจนต้นกล้วยไม่ล้มลงได้ แล้วหัดเตะข้ามต้นกล้วย ชั้นต้นใช้สูงเพียง ๓ ศอกเตะข้ามไปข้ามมาจนแคล่วคล่องมิให้ถูกต้นกล้วยล้มเลย จึงทวีให้สูงขึ้นไปจนถึง ๔ ศอกเตะข้ามได้ทั้งซ้ายขวา มิได้ถูกต้นกล้วยล้มเลย อีกอย่างหนึ่งเอาผลมะนาวมาผูกเชือกห้อยเสมอหน้าใบละเส้น ชั้นต้นใช้แต่ ๒ ใบ ชกมะนาวให้แกว่งไปมาทั้ง ๒ ใบ แล้วปิดรับด้วยศอกและแขนจนไม่ถูกหน้าได้ แล้วเลื่อนเป็น ๓ ใบถึง ๔ ใบ เขาปิดรับได้หมดไม่ถูกหน้าเลย

ถ้าถึงกำหนดเจ้าเมืองกรมการมาถือน้ำพระพิพัฒสัตยาที่วัด เขามีมวยฉลองทุกคราว(ตามความนิยมในสมัยนั้น) เป็นสิ่งที่ชอบใจของเด็กชายจ้อยยิ่งนักเป็นต้องแทรกเข้าไปอยู่ในเส้นเชือกที่ขึงจนได้ทุกคราวไป ตั้งอกตั้งใจดูและจำ

เชิงมวยที่ต่อยกันแทบจะไม่กระพริบตา เขาชอบมวยบ้านท่าเสานัก ถึงกับปรารภว่าถ้าเป็นหนุ่มแล้วจะพยายามไปขอหัดมวยกับครูที่ท่าเสาให้จงได้ อนึ่งเมื่อเด็กชายจ้อยมาอยู่วัดใหม่ๆ เวลากินข้าวถ้ามีแกงดีๆ ถูกพวกเด็กแก่วัดเล่นแกงเหาะ คือยกชามแกงกินชิ้นและซดน้ำแล้วส่งให้เพื่อนต่อๆ กันไปจนแกงหมดจึงวางชามลง มิได้ให้เขาได้กิน ทำเช่นนี้อยู่เนืองๆ มา เขาเหลือที่จะอดกลั้นจึงลุกขึ้นเตะหน้าเด็กซึ่งกำลังซดน้ำแกงอยู่หงายหลังลงไป น้ำแกงรดหน้าเข้าตาร้องเอ็ดตะโร ตั้งแต่นั้นมาเด็กเหล่านั้นกับเขาก็เป็นอริชกต่อยกันมาเสมอแต่เขาปราบเสียเรียบไม่มีใครต่อสู้ได้เลย

อยู่มาเจ้าเมืองพิชัยนำคุณเฉิดบุตรชายกับเด็กคนใช้ของคุณเฉิด ๓ คนมาฝากท่านพระครูเพื่อเรียนหนังสือ ฝ่ายเด็กวัดที่เป็นอริกับเด็กชายจ้อยก็พากันไปฝากตัวต่อคุณเฉิดเพราะบุตรเจ้าเมืองเป็นผู้มีอำนาจวาสนามากเด็กชายจ้อยก็เข้าไปฝากตัวด้วยเหมือนกัน แต่คุณเฉิดทนเด็กอื่นๆ ยุแหย่ให้เกลียดชังเด็กชายจ้อยไม่ไหว จึงออกอุบายให้ศิษย์วัดคนหนึ่งไปท้า เด็กชายจ้อยให้ไปชกกันที่หลังวัด โดยมีคุณเฉิดเป็นคนกลาง เด็กชายจ้อยหลงเชื่อจึงพากันออกไปที่หลังวัดเข้าต่อสู้กันประเดี๋ยวเดียว เด็กชายจ้อยก็ชกเตะเอาเด็กผู้นั้นล้มฟุบลงไปอยู่กับดินแล้วโดดเข้าถองซ้ำอีกทีหนึ่ง คุณเฉิดก็ทะลึ่งเข้าผลักเด็กชายจ้อยกระเด็นไปแล้วหาว่าเด็กชายจ้อยซ้ำคนล้มไปแล้ว ผิดระเบียบ จึงตะโกนเรียกให้พวกศิษย์วัดที่เป็นอริกับเด็กชายจ้อยเข้ารุมชกต่อย ฝ่ายเด็กเหล่านั้นรวมถึง ๕ คนด้วยกันก็กรูเข้าจะชกต่อยเด็กชายจ้อย เขาเห็นท่าไม่ดี ก็วิ่งหนีเข้าไปหาต้นพิกุลใหญ่ราว ๑๒ กำมือ ยืนหันหลังชิดกับต้นพิกุล มิให้เด็กเหล่านั้นเข้าล้อมข้างหลังได้เด็กเหล่านั้น ก็ประดาหน้ากันเข้าหา ผู้ใดเหลื่อมเข้ามาเป็นถูกหมัดหรือเท้าของเขากระเด็นออกไป จนไม่มีใครเข้าประชิดติดตัวได้ คุณเฉิดเห็นดังนั้น

จึงตรงเข้าตบหน้าเขาทีหนึ่งโทษฐานที่เตะคนใช้ของตัวแล้วก็ต่อยเตะเขาอีก เด็กชายจ้อยมิได้ต่อสู้ เป็นแต่คอย ปิดหมัดปัดเท้ามิให้ถูกหน้าตัวเท่านั้น ยิ่งทำให้คุณเฉิดบันดาลโทสะมากขึ้น ผลักเด็กชายจ้อยเซออกไปจนพ้นต้นพิกุล พวกเด็กเหล่านั้นก็กรูกันเข้าข้างหลัง เตะถีบเด็กชายจ้อยจนหัวคะมำ ไปโดนเอาคุณเฉิดเต็มแรง คุณเฉิดเลยร้องหาว่าเขาชกเอา เขาตกใจผละออกได้ก็วิ่งหนีไปนอกวัดพวกเด็กเหล่านั้นก็ตามกัน วิ่งไล่เป็นพรวน แต่ไม่ยักทัน เด็กชายจ้อยวิ่งเร็วนัก เพราะตนเคยวิ่งวัวชนะ มาหลายครั้งแล้ว

เมื่อเด็กชายจ้อยวิ่งหนีไปพ้นวัดแล้ว คิดแค้นคุณเฉิดกับเด็กเหล่านั้นยิ่งนัก เกือบจะกลับไปแก้แค้นให้ได้ เหตุได้สติว่า ถ้ากลับเข้าไปในวัด ท่านพระครูคงจับเขาเฆี่ยนป่นปี้เป็นแน่เพราะคุณเฉิดคงไปฟ้องแล้ว แก้ตัวก็คงไม่รอดได้ เพราะเด็กเหล่านั้นเป็นพวกของคุณเฉิด ก็จะต้องเข้ากันเป็นปี่เป็นขลุ่ย ผลที่สุดเขาก็จะต้องโทษฐานทำร้ายบุตรเจ้าเมืองและโทษก็คงจะหนักเสียด้วย ครั้นจะกลับไปบ้านก็เกรงบิดาจะส่งตัวไปให้เขาทำโทษ ไม่กล้าขัดขืนอำนาจเจ้าเมืองได้ เขาจึงคิดตรองจะไปอยู่กับครูมวยท่าเสา แต่มาวิตกถึงการที่จะไปด้วยคิดว่าตั้งแต่เกิดมายังไม่เคยไปเลย ทราบแต่ว่าอยู่เหนือขึ้นไปเท่านั้น แต่มั่นใจว่าถ้าเดินเลาะตามลำน้ำบางโพธิ์ท่าอิฐไปคงไม่หลงทางแน่ จึงมานะกัดฟันออกเดินบ่ายหน้าขึ้นเหนือเลาะตามลำแม่น้ำไป มีผ้าพันกาย ไปผืนเดียวเท่านั้น ไปถึงวัดดินแดงก็ค่ำพอดีจึงเข้าไปขอพระสงฆ์อาศัยนอน แลโกหกว่าจะไปเยี่ยมอาที่บ้านเตาไห หลงทางเสียจึงไปไม่ถึง ข้าวเย็นก็ยังไม่ได้กิน พระสงฆ์ท่านให้เด็กหุงข้าวให้กิน

บทที่ ๒ เปลี่ยนชื่อ

"ทองดี" ฟันขาว

รุ่งขึ้น เด็กชายจ้อยก็ลาเดินทางต่อไป ถึงวัดบ้านแก่งพอจวนค่ำอาศัยนอนที่วัดนั้นอีก รุ่งเช้าขึ้นเขาเห็นชายอายุ ๔๐ ปี พาเด็กรุ่นหนุ่ม ๔ คนมาที่ลานวัดฝึกหัดมวยกัน เขาดีใจนัก ก็เข้าไปนั่งดูเขาจนเลิกการฝึกหัด จึงเข้าไปหาครูยกมือไหว้แล้วอ้อนวอนขอเป็นศิษย์ฝึกหัดมวยด้วย ครูผู้นั้นชื่อเที่ยง จึงสอบถามชื่อเสียงเรียงนามเด็กชายจ้อย ๆ เกรงว่า ถ้าบอกชื่อจริงออกไป อาจทราบถึงบิดามารดาเข้าก็จะมาตามเอาตัวกลับไป จึงบอกว่า ชื่อ "ทองดี" บ้านอยู่ดินแดงตั้งใจมาหาครูเพื่อขอความกรุณาช่วยฝึกหัดมวยให้ จึงหนีบิดามารดามาเพราะรักการเป็นนักมวยมากกว่าสิ่งใดทั้งหมด ครูเที่ยงจึงตอบรับจะสอนมวยให้แลถามว่า เขาจะอยู่ที่วัดหรือจะไปอยู่ที่บ้านด้วยกัน ทองดียกมือไหว้แสดงความขอบคุณ และขอไปอยู่กับครูเที่ยงที่บ้านเพื่อรับใช้ครูเที่ยงตักน้ำตำข้าวเวลาว่างจากการฝึกมวย ซึ่งครูเที่ยงก็ชอบใจ จึงพาทองดีไปบ้านแล้วเล่าให้ภรรยาฟังซึ่งภรรยาก็มิได้รังเกียจแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง

เวลาเช้า ครูเที่ยงพาทองดีไปฝึกหัดมวยพร้อมด้วยลูกศิษย์ทั้งหลายที่ลานวัดเสมอ ถ้าพ้นเวลาหัดมวยแล้ว ทองดีก็ช่วยครูเที่ยงตักน้ำ ตำข้าว และการเบ็ดเตล็ดโดยปราศจากการรังเกียจ ทองดีอยู่ฝึกหัดมวยกับครูเที่ยงมาได้ปีเศษก็ชำนิชำนาญคล่องแคล่วทุกท่าทุกทาง นับเป็นที่หนึ่งดีกว่าศิษย์ทั้งหมด เป็นที่พอใจครูเที่ยงผู้เป็นอาจารย์มาก ครูเที่ยงเรียกทองดีเติมสร้อยว่า "ทองดีฟันขาว" ชาวบ้านเลยเรียกใส่สร้อยท้ายตามอย่างครูเที่ยงเพราะสมัยนั้นหรือคนในหมู่บ้านนั้นกินหมาก จนฟันดำแต่ทองดีฟันขาวผู้เดียวจึงได้ฉายาเช่นนั้น

ฝ่ายศิษย์ ๔ คนเห็นทองดีฟันขาวเชี่ยวชาญเพลงมวยดีกว่าพวกตน ก็เกิดอิจฉาริษยาขึ้น คอยพาลหาเรื่องด้วยประการทั้งปวง ถึงกับจะกลุ้มรุมทำร้ายทองดีฟันขาว ซึ่งเขาสู้สะกดใจไม่โต้เถียงด้วย ที่เขาหาได้หวาดกลัวคนทั้ง ๔ จนนิดเดียว อยากจะประจันให้คนทั้ง ๔ พ่ายแพ้ด้วยฝีมือและกำลังคนผู้เดียว แต่หากคนทั้ง ๔ เป็นบุตรหลานของครูเที่ยงผู้เป็นอาจารย์ จึงไม่ต้องการจะต่อสู้ด้วย ฝ่ายคนทั้ง ๔ กลับมีใจกำเริบเข้าใจว่าทองดีฟันขาวกลัว ก็ยิ่งข่มเหงมากขึ้น ถึงกับถ่มน้ำลายรดบ้าง เข้าผลักอกบ้าง ทองดีฟันขาวเหลือที่จะอดกลั้นความข่มเหงนั้นไว้ได้ จึงเกิดต่อสู้กันขึ้น ผลที่สุดคนทั้ง ๔ สู้ทองดีฟันขาวไม่ได้ หน้าตาฟกบวมไปคนละโน ๒ โน แท้จริงทองดีฟันขาวรามือให้เสียด้วยซ้ำ โดยความเคารพและเกรงครูเที่ยงผู้เป็นอาจารย์ หาไม่จะบอบช้ำยิ่งกว่านั้น

ฝ่ายคนที่ ๔ จึงพากันไปฟ้องครูเที่ยง หาว่าทองดีฟันขาวชกเตะเอา ครูเที่ยงน่าจะโกรธเพราะกระทำแก่ลูกหลานแกเช่นนั้น แต่ไม่ยักโกรธ กลับหัวเราะและบอกว่าคนๆ เดียวจะข่มเหงคน ๔ คนก่อนนั้น เป็นเรื่องเหลือเชื่อ คงพาลหาเรื่องแก่ทองดีด้วยเห็นว่ามีฝีมือมวยดีกว่า แต่กลับสู้เขาคนเดียวไม่ได้ จะมาร้องเอาอะไร ควรจะปกปิดความเจ็บของตัวไว้อย่าให้ใครรู้มากไปจะดีกว่า อายเขา

ตั้งแต่นั้นมาคนทั้ง ๔ กับทองดีฟันขาวก็เป็นขมิ้นกับปูนมองหน้ากันไม่ติด เขาจึงคิดว่าถ้าจะขืนอยู่ต่อไปคงไม่มีความสุข อีกประการหนึ่งครูเที่ยงก็หมดท่าทางมวย ไม่มีจะสอนให้เขาอีกแล้ว จึงควรจะไปให้ถึงท่าเสาตามความ ตั้งใจเดิมเพื่อฝึกหัดมวยอีกต่อไปแต่เขายังหาเพื่อนเดินทางไม่ได้ จึงรอเรื่อยมา วันหนึ่งได้ทราบว่าพระสงฆ์ที่วัดบ้านแก่งจะขึ้นไปนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์ ทองดีฟันขาวจึงไปขอลาครูเที่ยงผู้เป็นอาจารย์ไปนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์กับ

พระสงฆ์ ครูเที่ยงมีความอาลัยทองดีฟันขาวมาก แต่ครั้นจะขัดขืนก็ไม่มีเหตุ จึงจำเป็นอนุญาตให้ไปตามความประสงค์ ทองดีฟันขาวจึงไปพักอาศัยอยู่ในวัดบางเตาหม้อกับพระสงฆ์ที่ไปด้วยกัน เมื่อไปนมัสการพระแท่นแล้ว พระสงฆ์จะกลับบ้านแก่ง จึงฝากฝังทองดีฟันขาวไว้กับพระสงฆ์วัดนั้น เพราะทองดีฟันขาวยังไม่ขึ้นท่าเสา จะรอดูงิ้วซึ่งจะเล่นที่ศาลเจ้าบางโพธิ์เสียก่อน

ครั้นถึงวันเล่นงิ้ว ทองดีฟันขาวก็ไปดู เห็นงิ้วเล่นหกคะเมนในท่าต่างๆ ก็ชอบใจ ตั้งสติจำเอาจริงๆ จังๆ งิ้วเล่นอยู่ ๗ วัน ๗ คืน เขาก็ไปดูทั้งกลางวันกลางคืนไม่เว้นเลย พองิ้วเลิกแล้ว เขาก็หาไม้ราวไม้หลักไปปักในน้ำริมหาดทรายตื้นๆ ฝึกหัดห้อยโหนตัวหกคะเมนข้างหน้าข้างหลังกระโดดกระโจนในท่าต่างๆ เหมือนเล่นงิ้วแต่ลำพังตน ไม่มีใครสอน พระสงฆ์ในวัดเห็นดังนั้นก็หัวเราะเหมาเอาว่าเป็นเด็กมีสันดานซุกซน ทองดีฟันขาวพยายามฝึกมากว่า ๖ เดือนจึงทำได้คล่องแคล่วทุกท่าทุกทาง มีท่าพิศวงอยู่ท่าหนึ่งคือ คนยืนอยู่กระโดดข้ามศีรษะไปได้อย่างสบาย แล้วเขาลาพระสงฆ์ขึ้นไปหาครูมวยที่ท่าเสา ครูมวยชื่อนายเมฆ พูดขอเป็นศิษย์ฝึกหัดมวยอยู่กับนายเมฆๆ ก็ยินดีรับตัวไว้ฝึกหัดมวยให้ ทองดีฟันขาวอยู่ฝึกหัดมวยกับครูเมฆและช่วยทำงานต่างๆ มาปีเศษๆ จึงสำเร็จการมวย จนครูเมฆไม่มีท่าทางจะสอนให้อีก เวลานั้นอายุทองดีฟันขาวได้ ๑๘ ปี

บทที่ ๓ ลือชื่อ "ทองดี" ที่ท่าเสา

อยู่มาวันหนึ่ง มีผู้ร้ายเข้ามาถอนคอกลักกระบือของครูเมฆไป ๒ ตัว ครูเมฆกับนายทองดีฟันขาวพร้อมด้วยเพื่อนบ้านพากันออกติดตามรอยกระบือไปทันกันที่กลางป่า คนร้าย ๒ คนถือปืนคนหนึ่งถือดาบคนหนึ่ง เห็นเจ้าของ

ตามมาทันก็กระโดดจากหลังกระบือหนีไป พวกเจ้าของก็วิ่งไล่ตาม นายทองดีฟันขาววิ่งเร็วกว่าเพื่อนทั้งหมด ไปทันผู้ร้ายแต่ผู้เดียว มีดาบติดมือไปหนึ่งเล่ม ผู้ร้ายที่ถือปืนกลับหันหน้ามายิงเอา เขาตาไวฟุบตัวลงพร้อมกับปืนลั่น กระสุนปืนเฉียดศีรษะไป เขาลุกขึ้นชักดาบวิ่งเข้าใส่ ต่างต่อสู้กันไม่ถึงอึดใจ เขาได้ทีฟันผู้ร้ายถูกที่ข้อมือขาด แล้วฟันซ้ำอีกทีหนึ่งถูกที่แก้ม ผู้ร้ายล้มฟุบลง ผู้ร้ายอีกคนหนึ่งที่ถือดาบปราดเข้ามาจะช่วยเพื่อน นายทองดีฟันขาวกลับหันหน้าไปสู้ตัวผู้ร้ายคนนั้น ผู้ร้ายพลาดท่า เขาจ้วงฟันเต็มแรง ถูกคอผู้ร้ายศีรษะขาดกระเด็น ร่างของผู้ร้ายหงายตูมลง โลหิตไหลพุ่งเป็นช่อ พอครูเมฆกับเพื่อนบ้านมาถึง พากันไปดูผู้ร้ายที่ถูกฟันข้อมือขาด ยังไม่ตาย จึงช่วยกันหามมามอบให้กรมการตำบลบางโพธิ์ท่าอิฐๆ ชมเชยนายทองดีฟันขาวและให้เงินเป็นบำเหน็จ ๕ ตำลึง ตั้งแต่นั้นมา ชาวบ้านท่าเสาพากันรักใคร่นับถือนายทองดีฟันขาวมากขึ้น ความรักนั้นเกิดจากเขาเป็นคนพูดจริง ทำอะไรทำจริง ประกอบด้วยความอารีอารอบต่อเพื่อนหนุ่มด้วยกันเป็นอันดี ความนับถือนั้นเกิดจากเขามีฝีมือมวยดีอย่างยอดเยี่ยมกว่าเพื่อนหนุ่มด้วยกันทั้งหมด และองอาจกล้าหาญดังปรากฏที่ได้ต่อสู้กับผู้ร้าย ๒ คน เอาชัยชนะได้นั้นเป็นตัวอย่าง

อยู่มา เขามีงานมหรสพฉลองพระแท่นศิลาอาสน์มีมวยด้วย ครูเมฆชวนนายทองดีฟันขาวไปเปรียบชกมวยกับเขา นายทองดีฟันขาวดีใจนัก ซึ่งจะได้อวดฝีมือในครั้งนี้ เพราะตั้งแต่ฝึกหัดมวยมาก็ยังไม่เคยออกสนามเลย จึงพากันไปถึงพระแท่นก็พอดีเขากำลังเปรียบมวยกัน ครูเมฆจึงพานายทองดีฟันขาวเข้าไปเปรียบกับเขา ได้คู่กันกับนายถึกชาวบ้านทุ่งยั้ง เป็นศิษย์ของนายนิลครูมวยตัวลือของเมืองทุ่งยั้ง แต่นายถึกติดจะมีภาษีลำแน่นกว่า จึงกระทำให้ครูเมฆผู้เป็นอาจารย์วิตกอยู่บ้าง เกรงนายทองดีฟันขาวจะทานกำลังไม่ไหว แต่อุ่นใจว่า

นายทองดีฟันขาวมีฝีมืออย่างยอดเยี่ยม ถึงกำลังจะน้อยกว่าอาจหลบหลีกเอาตัวรอดได้ จึงให้โอวาทแก่นายทองดีฟันขาวเพื่อมิให้ตื่นตกใจในสนามด้วยประการต่างๆ นายทองดีฟันขาวยกมือไหว้อาจารย์แสดงความขอบคุณ แล้วก็พอเขาขานชื่อให้ออกชกกัน ครูเมฆจึงจูงนายทองดีฟันขาวออกไปกลางสนามให้นั่งลง ครูเมฆเสกดินโรยบนศีรษะนายทองดีฟันขาวตามพิธีของครูมวย เสร็จแล้วให้กราบเจ้าของงาน ๓ ครั้ง แล้วลุกขึ้น ฝ่ายนายนิลก็ทำให้นายถึกเช่นกัน แล้วต่างก็ย่างสามขุมเข้าหากัน นายทองดีฟันขาวยิ้มอย่างใจเย็น ย่างเข้าไปด้วยความระมัดระวัง นายถึกเตะหลอกมา พอตีนตกนายทองดีฟันขาว ก็กระโดดข้ามศีรษะนายถึก เอาเท้าถีบถูกที่ท้ายทอยแล้วโจนพลอยลงข้างหลัง กลับหน้าเข้าหานายถึกด้วยฉับไว พอนายถึกเหลียวหน้ามาหาก็ถูกเตะเข้าที่เพรียงเต็มแรง ล้มผางลงกลางสนามสลบเหมือดอยู่กับที่ กว่าจะฟื้นได้เกือบ ๑๐ นาที นายถึกยอมแพ้ในยกนั้นเอง คนดูพากันตบมือแสดงความพอใจและสรรเสริญนายทองดีฟันขาวลั่นสนาม

ฝ่ายนายนิล อาจารย์ของนายถึก วางหน้าเก้อด้วยความอายที่ศิษย์ของตัวแพ้ศิษย์ของคู่ปรปักษ์ คือนายนิลและครูเมฆนี้ได้ต่อยกันในสนามหลายครั้งแล้วเอาชนะกันไม่ได้ จึงต่างฝึกหัดศิษย์ให้มาต่อสู้กันเสมอ แต่ศิษย์ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ถึงกับแพ้หลุดลุ่ยเช่นครั้งนี้ จึงทำให้นายนิลมีความอายยิ่งนัก ซ้ำถูกครูเมฆทำเป็นท่าทีเย้ยหยันให้ด้วย จึงบันดาลโทสะถึงกับท้าครูเมฆต่อยกันอีก ซึ่งครูเมฆก็รับคำท้า ขณะกำลังจะไปบอกนายสนามนั้น นายทองดีฟันขาวก็ชิงอาสาขอสู้แทนครูเมฆหากนายนิลจะคิดแก้แค้นให้กับศิษย์ ครูเมฆห้ามไม่ให้นายทองดีฟันขาวสู้ ตัวแกจะสู้เอง นายทองดีฟันขาวก็ไม่ยอมยกเหตุว่าเกิดมาเป็นชายชาตินักมวยได้ลั่นวาจาจะสู้กับเขา แล้วไม่สู้ ก็เสียเกียรติของนักมวย

ประการหนึ่ง เขาเป็นศิษย์ มากับครู จะปล่อยให้ครูไปสู้เช่นนั้น ย่อมเสียเกียรติของนักมวยผู้เป็นศิษย์ลงไปอีกโสดหนึ่งด้วย แล้วเขาก็รีบชวนนายนิลเข้าไปหานายสนาม ชี้แจงให้ทราบ ตกลงกันแล้ว ครูเมฆจึงกระซิบนายทองดีฟันขาวให้ระวังนายนิลให้มาก เพราะเป็นมวยรุก มีฝีมือเยี่ยม อีกร่างกายของนายทองดีฟันขาว ทั้งอายุอานามก็เสียเปรียบเขากว่า ๒ เอา ๑

พอนายสนามเรียกออกให้สู้กัน ครูเมฆก็จูงนายทองดีฟันขาวออกไปกลางสนาม ทำพิธีเสกดินโรยศีรษะให้เขาเช่นคราวก่อน พอเขาลุกขึ้นนายนิลก็รำเชิงมวยป้อเข้ามาหา คนดูๆ เหมือนจะเอาใจช่วยเขา พากันร้องเตือนสติให้เขาระวังตัวให้ดี นายนิลรำเข้ามาใกล้แล้วก็ขยับหลอกเหมือนจะชกเตะท่านั้นท่านี้ ได้ที่ก็ชกเตะพันทีเดียว นายทองดีฟันขาวถอยพลางปิดหมัดปัดเท้าพลาง นายนิลรุกตลอดยกนั้น แต่นายทองดีฟันขาวมิได้ถูกหมัด และเท้าจังเลยจนนิดเดียว

เมื่อหยุดมานั่งพักอยู่ ครูเมฆถามนายทองดีฟันขาวว่าหนักอกหนักใจอย่างไรบ้าง แต่เขากลับบอกว่า เขาทำตามคำสั่งครูเมฆที่ให้ระวังดูเชิงนายนิลก่อนบัดนี้รู้แล้วเห็นแล้วว่าฝีมือนายนิลมีเพียงไร

ยกต่อไปนี้ เขาจะปล่อยหมัดเด็ดบ้าง นายนิลไม่ตายก็คางเหลืองแน่ พอสิ้นกำหนดพัก ก็เข้าชกกันอีก นายนิลสะอึกเข้าจะรุกตามเดิม พอนายทองดีฟันขาวได้ท่า ก็ปล่อยหมัดทั้งซ้ายขวาพร้อมกัน ถูกที่กกแขนซ้ายขวานายนิลเต็มแรงจนเซไป นายนิลถ้าจะขัดแขนไม่เห็นชกตอบ ได้แต่เตะ นายทองดีฟันขาวจับเท้าไว้ได้ก็กระชากเข้ามาหาตัว แล้วยกเข่าขึ้นกระแทกเข้าที่ท้องนายนิลพร้อมด้วยหมัดซ้ายขวา เจิมเข้าที่คางหมัดหนึ่ง ที่ปากครึ่งจมูกครึ่งหมัดหนึ่งอย่างเต็มรัก นายนิลหงายหลังตูมลงไปชักตาตั้ง ฟันหลุด ๔ ซี่เลือดเต็มปาก

แก้ไขอยู่เป็นนานกว่าจะฟื้นได้ ถึงกระนั้นก็ลุกไม่ขึ้น ต้องหามกันกลับบ้าน คนดูออกปากชมนายทองดีฟันขาวว่าเป็นมวยเทวดา ไม่มีใครสู้ได้แล้ว เมื่อครูเมฆพานายทองดีฟันขาวกลับถึงบ้าน ก็ถามถึงท่ากระโดดข้ามศีรษะแล้วกลับมาเตะนั้นด้วยความสงสัย เพราะแกไม่ได้สอน เขาไปหัดมาจากไหน นายทองดีฟันขาวก็เล่าให้ฟังว่า เขาไปดูงิ้วเล่นที่ศาลเจ้าบางโพธิ์ เห็นท่าเหมาะสมไว้ใช้การ ชกมวยได้จึงจำเอามาหัดด้วยตนเองจนทำได้เหมือนที่งิ้วเล่น แลเห็นว่านายถึกเป็นคนเซ่อๆ จึงลองใช้ดู ก็เป็นผลสำเร็จดี ครูเมฆฟังแล้วก็ตบไหล่นายทองดีฟันขาวเบาๆ ชมว่าต่อไปจะไม่มีใครขันสู้กับเขาอีกแล้ว

ตั้งแต่นั้นมา ไม่มีนักมวยคนใดในแขวงเมืองพิชัย เมืองทุ่งยั้ง เมืองลับแล เมืองฝาง มาขันสู้กับนายทองดีฟันขาวเลย เขาอยู่กับครูเมฆต่อมาอีกประมาณ ๓ เดือน มีพระสงฆ์เมืองสวรรคโลกมาพักที่วัดท่าเสา เขาไปสนทนาด้วยจนเป็นที่คุ้นเคยชอบพอกัน พระสงฆ์รูปนั้นจึงชักชวนให้ไปเที่ยวเมืองสวรรคโลกด้วยกัน และเล่าให้ฟังว่า มีครูนักฟันดาบ ผู้หนึ่งอยู่ที่เมืองสวรรคโลก มีฝีมือลือลั่นมาก เวลานี้เจ้าเมืองสวรรคโลกรับเอาตัวไปเป็นครูหัดบุตรชายท่าน และครูผู้นั้นเป็นอาของพระสงฆ์รูปนั้นๆ รับรองว่า ถ้าเขาพอใจจะฝึกหัดเป็นนักฟันดาบแล้วจะพาฝากให้นายทองดีฟันขาวได้ทราบดังนั้นมีความยินดีเป็นยิ่งนัก จึงรับปากกับพระสงฆ์รูปนั้น พอได้โอกาส จึงเข้าไปหาครูเมฆและเล่าความประสงค์ให้ฟัง ครูเมฆมีความอาลัยไม่อยากให้ไป แต่จนใจด้วยไม่มีวิธีมวยจะสอนให้อีก จึงจำต้องอนุญาตให้ไปตามประสงค์

บทที่ ๔ สู่ สวรรคโลก-สุโขทัย ไปเมืองตาก

พระสงฆ์กับนายทองดีฟันขาวก็ออกจากท่าเสา พากันเดินทางไปเมืองสวรรคโลก พักอยู่ในวัดพระปรางค์กับพระสงฆ์รูปนั้น ได้ทราบว่า ครูฟันดาบ

ผู้นั้นฝึกหัดบุตรเจ้าเมืองสำเร็จกลับมาอยู่บ้านแล้ว พระสงฆ์รูปนั้นจึงพานายทองดีฟันขาวไปฝากขอช่วยฝึกหัดฟันดาบให้ ครูผู้นั้นก็ยินดีฝึกหัดให้ นายทองดีฟันขาวฝึกหัดอยู่ประมาณ ๓ เดือนก็ทำได้คล่องแคล่วทุกท่าทางจบหลักสูตรของครูถึงกับครูออกปากชมว่า ฝึกหัดศิษย์มามากนักแล้ว ยังไม่หัดได้รวดเร็วเหมือนนายทองดีฟันขาวเลย และทำได้อย่างดีเสียด้วย ซึ่งที่จริงก็ไม่สู้ประหลาดนักด้วยนายทองดีฟันขาวเป็นนักมวยอยู่แล้วอย่างหนึ่ง มีไหวพริบอย่างหนึ่งมีนิสัยทำอะไรทำจริงไม่เกียจคร้านอย่างหนึ่ง จึงฝึกหัดได้รวดเร็ว ความทราบถึงบุตรเจ้าเมืองที่หัดฟันดาบสำเร็จไปแล้ว จึงให้ตามตัวนายทองดีฟันขาวไปซ้อมฟันดาบกันหลายเพลา เป็นที่พอใจของบุตรเจ้าเมืองมาก แท้จริงฝีมือบุตรเจ้าเมืองสู้ไม่ได้อย่างหลุดลุ่ย แต่หากนายทองดีฟันขาวลดมือให้พอแลกเปลี่ยนเสมอกัน ถ้าจะรุกให้ถึงกับแพ้ก็ไม่ยาก แต่เกรงบุตรเจ้าเมืองจะโกรธ อาจใช้อำนาจข่มเหงเอาด้วยประการทั้งปวง

อยู่มาพระสงฆ์รูปนั้นชวนไปเที่ยวเมืองสุโขทัย นายทองดีฟันขาวไปกับพระสงฆ์รูปนั้นพักอยู่ที่วัดธานีในเมืองสุโขทัย มีจีนแต้จิ๋วผู้หนึ่งชำนาญเพลงมวยตั้งฝึกหัดเด็กลูกจีนอยู่ที่ปากคลองอาจม นายทองดีฟันขาวไปดูเขาฝึกหัดเห็นท่าจับต่างๆ เช่น จับหักไหปลาร้า เป็นต้น ก็ชอบใจ (เห็นจะเป็นชนิดที่สมัยนี้เรียกมวยยูยิตสูกระมัง) จึงเข้าประจบจีนผู้นั้น ยอมตัวเป็นศิษย์ขอฝึกหัดมวยด้วยจีนผู้นั้นก็รับฝึกหัดให้โดยไม่รังเกียจ เขาฝึกหัดอยู่ไม่ถึงเดือนก็สำเร็จครูจีนผู้นั้นออกปากชมว่า เขาเป็นเซียนไม่ใช่มนุษย์ จึงเกิดมีข่าวลือกันทั่วไปว่าเขาเป็นนักกีฬาตัวเอกหาผู้เสมอได้ยาก จึงมีเด็กรุ่นหนุ่มมาขอเป็นศิษย์ฝึกหัดเพลงมวยบ้าง เพลงฟันดาบบ้าง นายทองดีฟันขาวก็ฝึกหัดให้ ยังมีเด็กกำพร้ามารดา คนหนึ่งชื่อบุญเกิด อาศัยอยู่ในวัดนั้นอายุ ๑๓ ปี มาขอเป็นศิษย์

ยอมไปไหนไปด้วยกับเขาๆ ยินดีที่ได้เด็กบุญเกิดมาเป็นเพื่อนทุกข์คู่สุข ต่อไปภายหน้า ตั้งแต่นั้นมาเด็กบุญเกิดก็กินอยู่หลับนอนด้วยกับนายทองดีฟันขาว ล่วงมาได้ประมาณ ๖ เดือน

มีจีนเกิดเมืองไทยผู้หนึ่ง มาจากเมืองตากค้างอยู่ในเมืองสุโขทัย หาเพื่อนกลับเมืองตากยังไม่ได้ ด้วยหนทางไปเมืองตากนั้นมีเสือชุม มักจะทำอันตรายแก่คนเดินทางไปมาเนืองๆ วันหนึ่ง จีนผู้นั้นเดินไปที่วัด เห็นนายทองดีฟันขาวกำลังฝึกหัดมวยให้พวกเด็กที่ลานวัด จีนผู้นั้นไปนั่งดูจนเลิกการฝึกหัดแล้ว จึงสนทนากับนายทองดีฟันขาว จีนผู้นั้นเล่าให้ฟังว่า เจ้าเมืองตาก(ต้นฉบับเป็น *พระเจ้าตาก* และมีในวงเล็บว่า *เวลานั้นยังเป็นเจ้าเมืองตาก* ซึ่งต่อไปนี้ผู้เรียบเรียงขออนุญาตใช้คำว่า *เจ้าเมืองตาก* ก่อน เพื่อความเหมาะสมตามเหตุการณ์) โปรดปรานการชกมวยยิ่งนัก กระทำให้ชาวเมืองพากันนิยมฝึกหัดมวยเป็นอันมาก จึงชักชวนนายทองดีฟันขาวไปเที่ยวเมืองตากด้วยกัน เขายินดีรับจะไปด้วย พอถึงวันกำหนด เขากับเด็กบุญเกิดก็ออกเดินทางไปกับจีนผู้นั้น จำเพาะไปค่ำลงในป่าที่เสือชุม จะไปต่อไปก็เกรงอันตราย จึงพากันพักนอนใต้ต้นไม้ริมทาง ก่อไฟไว้รอบที่นอน ผลัดกันนอนผลัดกันนั่งยาม คอยชนไฟให้ลุกอยู่เสมอด้วยเกรงเสือจะเข้ามาทำอันตราย

พอถึงคราวเด็กบุญเกิดนั่งยามคอยชนไฟ ง่วงหลับเสียไฟดับ เสือก็ย่องเข้ามากัดเอาขาเด็กบุญเกิดลากถูลู่ถูกังไป เด็กบุญเกิดร้องให้ช่วย นายทองดีฟันขาวตื่นขึ้นเห็นเสือกำลังลากเด็กบุญเกิดไปก็ตกใจ ความอาลัยในเด็กบุญเกิดลืมกลัวเสือ ฉวยได้มีดซุยยาว ๑ คืบเฉพาะตัวมีด ก็วิ่งไล่ตามเสือไป พอทันก็ตรงเข้ากอดคอเสือ ผลักจะให้เสือล้ม เสือวางเด็กบุญเกิดเลี้ยวอ้าปากมาจะกัดเขาๆ แทงด้วยมีดซุยกรอกเข้าไปในปากเสือกดควานจนมิดมีด อีกมือหนึ่งก็กอดคอเสือ

ไว้แน่น เท้ายันดิน ดันเสือมิให้ทรงตัวอยู่ได้ เสือมัวแต่ตะกายดินกลัวจะล้ม ทำอะไรเขาไม่ได้ เสือเจ็บหนักเข้าก็กระโดดหนีไปโดยแรง มือเขาหลุดจากคอเสือ และมีดก็หลุดติดปากเสือไป เขาจึงเรียกจีนที่ไปด้วยกันให้มาช่วยหาม เด็กบุญเกิดไปที่พักนอน ตรวจดูบาดแผลเด็กบุญเกิด เห็นเหวอะหวะมาก และตามหน้าตามตัวก็ถลอกปอกเปิก ชอกช้ำด้วยฤทธิ์เสือคาบลากไป จึงช่วยกันคัดเลือดเอาผ้าพันแผลเรียบร้อยแล้ว ก่อไฟให้ลุกและเคาะไม้ บ้างร้องเฮ้ยฮ้าบ้างกับจีนผู้นั้นจนตลอดรุ่ง เพราะกลัวเสือจะเข้ามาทำอันตรายอีกแล้วจึงทำแคร่หามเด็กบุญเกิดไป ๒ วันจึงถึงเมืองตาก ไปขออาศัยอยู่วัดใหญ่ในเมืองตากด้วยท่านพระครูนั้นเป็นหมอ เพื่อขอความกรุณาท่านช่วยรักษาเด็กบุญเกิดท่านรักษาอยู่เกือบ ๒ เดือนจึงหายเป็นปกติ

บทที่ ๕ ประกาศฝีมือมวย ต่อหน้า "พระยาตาก"

อนึ่ง เมื่อนายทองดีฟันขาวไปอาศัยอยู่ที่วัดนั้นได้ ๔-๕ วัน มีลูกค้าเกวียนชาวเมืองสุโขทัย ๑๓-๑๔ เล่ม บรรทุกปลาย่างปลาเกลือมาขายที่เมืองตากเล่าว่า เขามาพักนอนที่ตรงเสือกัดเด็กบุญเกิด เห็นเลือดแห้งติดอยู่ตามดินตามใบไม้ที่ใต้ต้นไม้ใหญ่ ก็ไม่รู้ว่าเลือดอะไร เมื่อเข้าไปหาฟืนในป่า เห็นเลือดตกกองอยู่มากกับมีดชุยหนึ่งเล่ม เขาจึงตามรอยเลือดตกเป็นทางไปพบเสือนอนอ้าปากตายอยู่ เห็นลิ้นกับหลอดคอเสือขาดเหวอะหวะ ดังนี้ จึงทราบว่าเสือตัวนั้น ตายที่มีดชุยกับเลือดตกกองอยู่มาก ชะรอยเสือจะไปกระอักเลือดกระอักมีดชุยออกตรงนั้นเอง

อยู่มาวันหนึ่ง พระยาตาก เจ้าเมืองตากพร้อมด้วยข้าราชการมาถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาที่วัด ซึ่งนายทองดีฟันขาวอาศัยอยู่และมีมวยฉลองด้วย

เขาดีใจจึงเข้าไปในสนามขอเปรียบมวยด้วย นายสนามก็เรียกพวกมวยมาให้เปรียบกับเขา มีครูมวยชื่อนายห้าวจูงเอาพวกมวยเข้ามาเปรียบกับเขาๆ หาเปรียบกับพวกมวยเหล่านั้นไม่ กลับเอียงไหล่เข้าไปเปรียบกับนายห้าวแล้วบอกว่า เขาอยากเปรียบกับครู คนอื่นไม่ต้องการ นายห้าวสำคัญว่าเขาล้อเล่นก็หัวเราะ นายทองดีฟันขาวรู้ทีจึงกล่าวซ้ำอีกว่า เขาอยากชกกับครูมากกว่าคนอื่นจริงๆ เพราะเขาคิดว่าถึงจะแพ้ก็คงจำแต่ครูไว้ได้บ้างไม่มากก็น้อย

นายห้าวถามอีกทีว่าต้องการจะชกกันจริงๆ หรือ นายทองดีฟันขาวตอบยืนยันว่าต้องการชกด้วยจริงยิ่งกว่าจริงเสียอีก นายห้าวจึงบอกให้นายสนามจดชื่อไว้ด้วยกัน กระทำให้นายสนามกับพวกที่เข้าไปอยู่ในสนามพากันพิศวงที่นายทองดีฟันขาวขันสู้กับนายห้าวครูมวยตัวลือเช่นนั้น ทั้งร่างกายหรือก็เสียเปรียบเหมือนนิ้วก้อยกับหัวแม่มือ และนายห้าวก็มีอายุถึง ๓๖ ปี นายทองดีฟันขาวมีอายุเพิ่งย่างเข้า ๒๑ ปีเท่านั้น แล้วนายทองดีฟันขาวก็กลับขึ้นไปบนกุฏิ บอกกับท่านพระครูๆ ตกใจ จึงเตือนเขาว่า การจะต่อสู้กับนายห้าวนั้น อาจมีภัยหลายประการ คือ นายห้าวคนนี้เป็นครูมวยตัวลือชื่อดังตลอดแขวงเมืองตากไม่มีใครสู้ได้ ถึงเขาจะมีฝีมือทัดเทียมกันก็คงแพ้กำลังเพราะรูปร่างนายห้าวใหญ่โตแน่นหนากว่าเขา ทั้งอายุก็มากกว่าที่สุด ถึงแม้เขาจะชนะก็อยู่วัดนี้ต่อไปไม่ได้ ศิษย์นายห้าวมีมาก ย่อมจะคุมแค้นอับอายแทนครูก็จะหาโอกาสทำอันตรายเขาจนได้

เมื่อนายทองดีฟันขาวได้ฟังคำชี้แจงเหตุจะนำผลร้ายมาสู่ตนเช่นนั้น ก็เห็นจริงด้วยเกิดปริวิตกร้อนใจวุ่นอยู่ พอได้เวลาชกมวย นายสนามร้องขานชื่อนายห้าวกับนายทองดีฟันขาวให้ออกชกกัน จึงทราบว่า นายทองดีฟันขาวหายหน้าไปไหนเสียแล้ว พระยาตากสั่งให้ติดตามเอาตัวมาให้ได้ เมื่อนายสนามทราบว่านายทองดีฟันขาวอาศัยอยู่ที่วัด จึงขึ้นไปบนกุฏิ พบนายทองดีฟันขาวนั่งปรับทุกข์อยู่กับท่านพระครูฯ ได้ช่วยขอร้องมิให้นายทองดีฟันขาวชกกับนายห้าว นายสนามไม่ยอม ว่าได้นำรายชื่อเสนอ

พระยาตากเสียแล้ว ให้ไปขอต่อพระยาตากเอง เขาไม่มีอำนาจจะอนุญาตให้ได้ ท่านพระครูจึงพานายทองดีฟันขาวไปพบพระยาตากพร้อมด้วยนายสนาม แจงเหตุผลซึ่งจะเป็นภัยแก่นายทองดีฟันขาว พระยาตากจึงกล่าวว่า ข้อที่กลัวนายห้าวกับศิษย์จะผูกอาฆาตมาตรร้ายนั้น ท่านรับรองว่าจะไม่ให้ เป็นเช่นนั้น ก็เพราะท่านได้ข่าวว่านายทองดีฟันขาวผู้นี้เหละที่เสือกัดเพื่อนลากไปแย่งเอากลับมาได้ซ้ำแทงเสือจนป่วยตาย และนายทองดีฟันขาวก็รู้อยู่แก่ใจเห็นอยู่แก่ตาแล้วว่านายห้าวแน่นหนากว่า อายุแก่กว่าและเป็นครูมวยตัวลือด้วย เมื่อกล้าขันจะต่อสู้เช่นนั้นคงมีฝีมือเยี่ยมอยู่ จึงอยากชมนายทองดีฟันขาวได้ฟังคำรับรองเช่นนั้น

จึงตกลงยอมจะเข้าชกกับนายห้าว นายสนามจึงเร่งให้เขาคาดเชือกมือ เขาสั่นศีรษะบอกว่าไม่ต้องคาดก็ได้ จึงให้ออกไปกลางสนามพร้อมกับนายห้าว นายทองดีฟันขาวกราบพระยาตาก ๓ ครั้งแล้วลุกขึ้นรำท่ามวย คนดูตบมือลั่นสรรเสริญว่า รำท่างามแลดูสง่า อำนาจประดุจพระยาราชสีห์กำลังจะเข้าจับสัตว์เป็นภักษาหาร ส่วนนายห้าวนั้น พอลุกขึ้นได้ก็ย่างสามขุมตรงเข้าใส่ พอใกล้ก็โถมเข้าเตะชกตะบันด้วยกำลัง มิให้นายทองดีฟันขาวตั้งตัวได้ นายทองดีฟันขาวก็ปิดปัดด้วยความว่องไว มิให้ถูกจับได้ และถอยรับเรื่อยไปจนติดเชือกที่ขึง นายห้าวก็ยิ่งเบ่งกล้ามเนื้อชกเตะอย่างตะลุมบอน นายทองดีฟันขาวเห็นท่าไม่ดีเลยทำล้มเสีย ก็พอดีถึงกำหนดพักในยกนั้น คนที่เอาใจช่วยนายทองดีฟันขาวพากันวิตกว่าจะสู้นายห้าวไม่ได้ ถึงกับพระยาตากถามว่าจะสู้ต่อไปหรือจะยอมแพ้ ซึ่งนายทองดีฟันขาวตอบว่า จะขอสู้ลองอีกสักยกหนึ่ง ครั้นแล้วก็เข้าชกกันอีก เมื่อต่างย่างเข้าไปจวนจะถึงตัวกัน นายทองดีฟันขาวร้องว่าคราวนี้แหละครูระวังให้ดี พอขาดคำก็กระโดดเหยียบชายพก เสือกหมัดถูกตานายห้าวเอียงไป จึงเอาศอกซ้ายขวาถองศีรษะนายห้าว ๒ ทีซ้อนๆ กัน แล้วหกคะเมน พลอยไปยืนอยู่ข้างหลังนายห้าวซึ่งถูกศอกมึนเซจวนจะล้ม จึงยกเท้าซ้ายเตะถูกปากครึ่งจมูกครึ่ง นายห้าวหงายหน้าเอียงกะเท่เร่มาข้างซ้าย นายทองดี ฟันขาวยกเท้าขวาเตะสกัดโดยเต็มแรง ถูกที่ขาตะไกรนายห้าวล้มสลบ อยู่กับที่นั่นเอง ศีรษะที่ถูกศอกแตกทั้ง ๒ แผล ฟันหัก ๒ ซี่ จมูกฉีกเข้าไปเป็นกอง เลือดหูและศีรษะ ปาก จมูก ไหลออกมาเป็นลิ่มๆ พอแกฟื้นขึ้น นายห้าว ก็ยอมแพ้ พระยาตากถามนายทองดีฟันขาวว่า จะชกกับคนอื่นอีกในเดี๋ยวนี้ได้ไหม นายทองดีฟันขาวรับว่าได้ จึงเรียกครูมวยท่านชื่อนายหมึกอายุราว ๔๐ ปี ผิวเนื้อตัวดำสมชื่อรูปร่างแน่นหนากว่านายห้าวเสียอีก เมื่อนายหมึกเข้าไปยืน เคียงนายทองดีฟันขาว

ใครๆ พากันเข้าใจว่านายทองดีฟันขาวคงไม่สู้ แต่ที่ไหนได้ พอพระยาตากถามว่าจะสู้ไหม นายทองดีรับว่าสู้เอาทันที จึงให้ออกชกกัน นายหมึกชกได้ทีหนึ่ง นายทองดีฟันขาวก็ปัดหมัดเสียได้ นายหมึกเตะซ้ำอีกทีหนึ่ง เขาก็รับด้วยศอกได้อีก แล้วเตะสวนไปบ้าง ถูกนายหมึกที่ขาตะไกรซ้ายอย่างจัง นายหมึกเซไปทางขวาก็ถูกเตะรับเข้าที่ขาตะไกรขวาอย่างจังอีก คราวนี้เขาเตะเล่นเป็นต้นกล้วยเหมือนคราวเมื่อเป็นเด็ก ถูกขาตะไกรซ้ายขวาทุกที เอียงไปเอียงมากว่าจะล้มลงไปได้ ถูกเข้าไปข้างละหลายที สลบแน่อยู่กับที่นั่นเอง

พระยาตากตบเข่าพลางพูดว่า นักมวยผู้นี้ฝีมือเลิศล้ำ หาตัวมาต่อสู้ไม่ได้อีกแล้ว จึงเรียกตัวเข้าไปรับเงินรางวัล ๕ ตำลึงแล้วชักชวนให้ไปอยู่ด้วยจะชุบเลี้ยงให้มีความสุขต่อไป นายทองดีฟันขาวก็ถวายตัวเป็นข้าอยู่ในจวนพระยาตากตั้งแต่วันนั้นมา พระยาตากโปรดปรานมาก ด้วยนายทองดีฟันขาวเป็นคนขยันขันแข็งไม่เกียจคร้านต่อการงาน เวลาว่างราชการ พระยาตากให้นายทองดีฟันขาวรำมวยรำดาบให้ชมเนืองๆ และชมเชยว่ารำงามทุกท่าทางดูไม่จืดเลย

บทที่ ๗ ตาม "พระยาตาก"

หนีจากพระนคร ก่อนกรุงแตก

อยู่ต่อมา พระยาตากได้รับท้องตรากระแสพระบรมราชโองการโปรดให้พระยาตากลงไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ กรุงศรีอยุธยา จะโปรดเกล้าให้เป็นพระยาวิเชียรปราการครองเมืองกำแพงเพชร (พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒ เริ่มจากหน้า ๑๔๘ เรียกว่า พระยากำแพงเพชร) หลวงพิชัยอาสาตามไปกับพระยาตากด้วย ก็พอมีพม่าข้าศึกยกกองทัพมาล้อมรบ

นครศรีอยุธยา พระยาตากจึงต้องอยู่ช่วยรบ ตระหนักแน่ในใจว่าพระนครศรีอยุธยา จะถึงกาลขาด เหตุที่อธิบดีเมืองและประชาชนมิเป็นธรรม จึงชุมนุมพรรคพวกพลทหารไทยจีนประมาณพันเศษสรรพด้วยเครื่องศาสตราวุธ พร้อมทั้งนายทหาร ผู้จงรักภักดีต่อท่าน คือ พระเชียงเงิน หลวงพรหมเสนา หลวงพิชัยอาสา หลวงราชเสน่หา ขุนอภัยภักดี ยกออกไปตั้ง ณ วัดพิชัยอันเป็นมงคล แล้วยกออกจากวัดพิชัยฝ่ากองทัพพม่าไปเป็นเวลาย่ำค่ำ ได้รบกับพม่า หลวงพิชัยอาสาถือดาบสองมือคาดเชือกแน่นออกหน้าพลทหารฟันตะลุยออกไป พม่าตายหลายคนแตกกระจาย เปิดทางให้พระยาตากหนีออกไปโดยสวัสดิภาพ ไปทางบ้านข้าวเม่า หยุดพักทัพไพร่พลที่บ้านสามบัณฑิตย์ รุ่งขึ้นยกไปถึงบ้านโพธิ์สาวหาร พม่ายกกองทัพติดตามมา พระยาตากเตรียมไพร่พลไว้รับพร้อมสรรพ ครั้นกองทัพพม่ายกมาถึงจึงดำเนิน นำหน้าพลทหารกับหลวงพิชัยอาสาคู่ชีพของท่านรบกับพม่าเป็นสามารถ พม่าแตกกระจัดกระจายไป เก็บได้เครื่องศาสตราวุธเป็นอันมาก แล้วเลยไปหยุดประทับแรมอยู่ ณ บ้านพรานนก ฝ่ายทหารออกไปเที่ยวหาอาหาร พบพม่ายกมาแต่บางคาง พม่าไล่ติดตามมาจวนจะถึงที่พักทัพ จึงขึ้นม้าพร้อมด้วยหลวงพิชัยอาสา หลวงพรหมเสนา ขุนอภัยภักดี รวม ๕ ม้าด้วยกันออกรับกองทัพพม่า ส่วนพระเชียงเงิน หลวงราชเสน่หาพร้อมด้วยพลทหารไปตั้งเป็นปีกกาออกรบแทรก ๒ ข้าง กองทัพพม่า ๓๐ ม้าแตกย่นหันหลังกลับไปถึงพลเดินเท้าแตกกระจายไปสิ้น... ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้เรียบเรียงขอนำข้อความที่บันทึกไว้ในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒ ตั้งแต่ครั้งพระยาตาก ได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองกำแพงเพชรมาเรียบเรียงไว้ในที่นี้ ดังนี้

บทที่ ๘ รบเคียงบ่า "พระยาตาก"

...รุ่งขึ้นยกไปประทับร้อนที่บ้านดง สั่งให้ขุนหมื่นพันทนายบ้านมาพบ จะประสาสน์โอวาทโดยดี ขุนหมื่นพันทนายบ้านมิได้เชื่อในบารมี ขัดแข็งไม่ยอมมาพบ กลับซ่องสุมผู้คนไว้จะทำร้ายท่าน ได้ให้ทหารไปว่ากล่าวเกลี้ยกล่อมแต่โดยธรรมถึง ๓ ครั้ง ก็มิได้อ่อนน้อมกลับท้าท้ายอีก จึงบอกเป็นผลกรรมของเขาแล้ว พอรุ่งแต่เช้าก็ขึ้นม้ากับหลวงพิชัยอาสาพร้อมด้วยพลทหารม้า ๒๐ ฝ่าเข้าไป ขุนหมื่นพันทนายบ้านแลทหารชาวบ้านคงมากกว่าพันออกต่อสู้ยิงปืนสกัดหน้าหลังทำอันตราย ด้วยเดชบารมีของพระยาตาก จะได้ถูกต้องผู้ใดหามิได้ จึงขับม้านำหมู่ทหารบุกรุกไปปีนหักเอาค่ายได้ ไล่ตะลุมบอนฟันแทงทหารชาวบ้านล้มตายลงเป็นอันมาก ที่เหลือตายก็แตกกระจัดกระจายหนีไปได้ ได้ช้างพลายพัง ๗ ช้าง กับหิรัญสุวรรณธัญญาหารเป็นอันมาก พักแรมที่นั้นอีก ๑ คืน รุ่งขึ้น ก็ยกเลยไปเป็นอันดับ ไม่มีเหตุอย่างไรได้สัก ๓-๔ วัน ในวันยกออกจากเมืองปราจีนประทับร้อนที่หนองน้ำพม่าไล่ฟันแทงคน ซึ่งเมื่อยล้าแล้ววิ่งหนีมาตามทาง มองเห็นจึงให้นายบุญมีขึ้นม้าสวนทางไปดู พบพม่ายกขึ้นมาแต่ปากน้ำเจ้าโล้ทั้งทัพบกทัพเรือก็กลับมารายงาน จึงสั่งให้พลทหารตั้งปืนตับใหญ่น้อยคาไว้ต่างค่าย แล้วให้คนหาบเสบียงครอบครัวไปก่อน แต่พระยาตากกับนายและพลทหารประมาณ ๑๐๐ เศษ เตรียมตัวพร้อมสรรพคอยรับพม่าอยู่ ณ ที่นั้น ครั้นบ่ายโมงเศษพม่ายกกองทัพมาถึง จึงนำหน้าทหารด้วยหลวงพิชัยอาสา พระเชียงเงิน หลวงชำนาญไพรสณฑ์ นายทองดี นายบุญมี นายแสง ออกไปรับล่อพม่านอกแถวปืนใหญ่น้อยซึ่งคาไว้ พม่ายกกองทัพเรือเรียงเรียบมาจำเพาะในพงแขม ครั้นเข้ามาใกล้ได้ทีจึงให้ยิงปืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถูกพม่าล้มตายไปกันมาก พม่าที่ยังอยู่อุดหนุนกันเข้ามาก็ถูกปืนตับยิงย่อยยับลงอีก

พม่าหนุนกันเข้ามาอีก วางปืนตับเข้าโครม ๓ พม่าแตกกระจัดกระจายพ่ายไป ตั้งแต่นั้นมา พม่ามิได้ยกติดตามไปอีก ก็ยกกองทัพไปโดยสวัสดิภาพจนถึงเมืองระยอง...

บทที่ ๙ ณ เมืองระยอง จากพระยาตาก
เถลิงเป็น "พระเจ้าตากสิน"

"*...ครั้น ณ วันอังคาร แรม ๖ ค่ำ เดือนยี่...นำทัพไปถึงตำบลทับยา หยุดพักแรมอยู่คืนหนึ่ง รุ่งขึ้นจึงเดินทางมาถึงนาจอมเทียน และทุ่งไก่เตี้ย สัตหีบ หยุดพักแรมแห่งละคืน แล้วเดินทัพมาทางริมทะเล ถึงตำบลหินโขงและน้ำเก่า เข้าแขวงเมืองระยอง หยุดพักแรมแห่งละคืนตามระยะทางมา พระยากำแพงเพชร จึงปรึกษากับนายทหารและรี้พล ทั้งปวงว่ากรุงเทพมหานครคงจะเสียแก่พม่าเป็นแท้ ตัวเราคิดจะซ่องสุมประชาราษฎรในแขวงหัวเมืองตะวันออกทั้งปวงให้ได้มากแล้ว จะยกทัพกลับเข้าไปกู้กรุงให้คงคืนเป็นราชธานีดังเก่า แล้วจักทำนุบำรุงสมณพราหมณาประชาราษฎรซึ่งอนาถาหาที่พำนักมิได้ให้ร่มเย็นเป็นสุขานุสุข* ***...เราจะตั้งตัวเป็นเจ้าขึ้น ให้คนทั้งหลายนับถือยำเกรงจงมาก การซึ่งจะก่อกู้แผ่นดินจึงจะสำเร็จโดยง่าย ท่านทั้งหลายจะเห็นประการใด นายทหารและไพร่พลทั้งปวงก็เห็นชอบด้วยพร้อมกัน จึงยกพระยากำแพงเพชรขึ้นเป็นเจ้าเรียกว่าเจ้าตาก****ตามนามเดิม แล้วรับประสาทอย่างหัวเมืองเอก....*"[๑]

ความในตอนท้ายของพระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒ ที่ผู้เรียบเรียงทำเป็นตัวหนา นั่นหมายความว่า ทหารทั้งปวงเห็นกำลังบุญฤทธิ์เป็นอัศจรรย์หลายครั้ง เมื่อพระยาตากหรือพระยากำแพงเพชร

---

[๑] เรื่องเดียวกัน, น. ๑๕๔

ประกาศตนเป็น "เจ้า" ก็มิได้ขัดข้อง ต่างยกย่องเป็น ***"จอมกษัตริย์สมมติวงศ์"*** เท่ากับแสดงสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นพระเจ้าแผ่นดิน หรือพระมหากษัตริย์ ทรงพระนามตามตำแหน่งเมืองและพระนามเดิมว่า **"พระเจ้าตากสิน"** ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

...ผู้รั้งเมืองระยองกับกรมการทั้งปวงพากันออกมารับเสด็จ ภายหลังกลับพากันจะทำร้ายพระองค์ ประชุมนัดกันจะเข้าปล้นค่ายในคืนนั้น จึงสั่งให้ทหารตระเตรียมตัวไว้ให้พร้อม ตรัสให้ดับแสงเพลิงเสีย จึงเสด็จด้วยหลวงพิชัยอาสา กับนายทหารอีกรวม ๑๕ นาย ถือปืนและดาบครบมือกัน ออกเที่ยวตรวจตรารอบค่าย ดูท่าทางข้าศึกพวกเหล่าร้ายยกกำลังล้อมค่ายเข้ามาห่างค่ายประมาณ ๕ วา จึงสั่งให้ยิงปืนพร้อมกัน ถูกพวกเหล่าร้ายล้มตายเป็นอันมาก จึงรับสั่งให้หลวงพิชัยอาสาพร้อมด้วยนายทหาร ๑๕ นาย ออกไล่ตะลุมบอนฟันแทงพวกเหล่าร้ายล้มตายแตกหนีไป หลวงพิชัยอาสาได้ศีรษะขุนจ่าเมืองด้วงหัวหน้าพวกเหล่าร้าย นำมาถวายพระเจ้าตากฯ ดีพระทัยนัก ทรงชมเชยหลวงพิชัยอาสาว่า เป็นยอดทหารเสมอด้วยพระยาสีหราชเดโช(น้อย ยะอิปะ) ทหารเอกแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์

ตามที่พระเจ้าตากยกกำลังไปครั้งนั้น มีความมุ่งหมายจะเกลี้ยกล่อมประชาชนมาเป็นกำลังให้มากแล้วจะเลยไปชักชวน พระยาจันทบุรี รวมกำลังกันยกไปรบกับพม่าข้าศึกที่ตั้งล้อมพระนครศรีอยุธยาให้พ่ายถอยไป ด้วยพระยาจันทบุรี คุ้นเคยชอบพอกับพระองค์ท่านมาตั้งแต่เป็นมหาดเล็กด้วยกัน

บทที่ ๑๐ สาดเทข้าวเสียจงสิ้น

เข้าไปกินข้าวเช้าในเมืองจันทบูร

เมื่อปราบปรามเหล่าร้ายสงบแล้ว หยุดประทับตั้งเกลี้ยกล่อมราษฎรอยู่ที่เมืองระยองหลายเวลา จึงโปรดให้นายบุญมาน้องพระยาจันทบุรี นายบุญรอด นายบุญมี เป็นข้าหลวงไปเจรจาถวายเมืองกับพระยาจันทบุรี ให้นายเผือกญวน เป็นผู้นำข้าหลวง ๓ นายไปทางชลมารค ข้าหลวง ๓ นาย กลับมาทูลว่า พระยาจันทบุรียินดียอมปฏิบัติตามกระแสรับสั่งอีก ๑๐ วัน จะจัดกรมการมาเฝ้านำเสด็จเข้าไปในเมืองจันทบุรี ครั้นถึงกำหนดพระยาจันทบุรีมิได้แต่งกรมการมารับเสด็จ จึงยกกองทัพไปเมืองจันทบุรี พระยาจันทบุรีกลับคิดประทุษร้าย คิดแต่งป้อมค่ายคู ประตูหอรบเชิงเทิน ตระเตรียมโยธาหารไว้สรรพด้วยเครื่องศาสตราวุธปืนใหญ่น้อยเสร็จ จึงให้ตั้งค่ายล้อมเมืองไว้ แต่งข้าหลวงเข้าไปว่ากล่าวถึง ๓ ครั้ง พระยาจันทบุรีก็ไม่ยอมอ่อนน้อม

จึงตรัสสั่งให้โยธาทั้งปวง หุงหาอาหารกินแล้วเหลือนั้นให้สาดเททุบต่อยหม้อข้าวหม้อแกงเสียจนสิ้น ในเพลากลางคืนวันนี้จะเข้าตีเอาเมืองจันทบุรีให้ได้ ไปกินข้าวเช้าเอาในเมือง ถ้ามิได้ก็ให้ตายเสียด้วยกันจนสิ้นทีเดียว พอเวลา ๓ ยาม ตรัสให้นายทัพนายกองยกกำลังเข้าไปประจำการอยู่ทุกด้านพร้อมสรรพ ถ้าเข้าเมืองยังไม่ได้ ไม่ให้โห่ร้อง เข้าได้แล้วให้ โห่ร้องเป็นสัญญาณให้รู้ทั่วกัน จึงเสด็จทรงช้างพระที่นั่ง โปรดให้หลวงพิชัยอาสานายทหารผู้ไว้พระทัยคุมพลทหารหน้าช้างพระที่นั่ง ทรงขับช้างพระที่นั่งทลายประตูเมืองพังลง

หลวงพิชัยอาสาพร้อมด้วยพลทหารลอดเข้าไปได้ ได้ให้ร้องขึ้นเป็นสัญญาณแก่นายทัพนายกองซึ่งไปประจำอยู่ด้านข้าง ต่างพากันบุกรุกตีหักเข้าไปได้พร้อมกัน ไล่ยิงแทงฟันชาวเมืองแตกตื่นหนีออกจากเมือง

พระยาจันทบุรีพาบุตรภรรยาหนีลงเรือไปปากน้ำพุทไธมาศ พลทหารจีนจับได้ครอบครัวหิรัญสุวรรณธัญญาหาร ปืนจ่าลงมณฑลทกนกสับคาบศิลาสรรพาวุธทั้งปวงเป็นอันมาก ส่วนหลวงพิชัยอาสาได้ศีรษะหมื่นซ่องตัวศัตรูสำคัญยุพระยาจันทบุรี มิให้อ่อนน้อมนำมาถวาย รับสั่งให้เอาไปเสียบประจานไว้ที่ประตูเมือง ก็เสด็จยับยั้งอยู่ ณ เมืองจันทบุรี ตั้งซ่องสุมผู้คนเสบียงอาหารต่อเรือรบอยู่ประมาณ ๓ เดือน เรือรบ ๑๐๐ ลำเศษ

บทที่ ๑๑ ร่วมรบพระเจ้าตากสิน

กู้อิสรภาพกรุงศรีอยุธยา

วันที่กรุงศรีอยุธยาแตกนั้นตรงกับวันอังคาร เดือน ๕ ขึ้น ๙ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๒๙ ปีกุน นพศก เพลาค่ำ ตรงกับวันที่ ๘ เมษายน พ.ศ.๒๓๑๐[๑]

"...อนึ่ง ขุนนางข้าราชการซึ่งเหลืออยู่นั้นที่ตกอยู่กับ พระนายกองก็มีบ้าง ที่หนีไปอยู่หัวเมืองเหนือใต้ต่างๆ ก็มีบ้าง และนายสุดจินดามหาดเล็กนั้นหนีออกไปสำนักอยู่ ณ เมืองชลบุรี ครั้นรู้ข่าวว่าเจ้าตากออกไปตั้งอยู่ ณ เมืองจันทบูร จึงพาพรรคพวกบ่าวไพร่เดินบกออกไปเข้าพึ่งอยู่ด้วยเจ้าตาก เจ้าตากก็รับไว้ชุบเลี้ยงตั้งเป็นพระมหามนตรี เพราะรู้จักคุ้นเคยกันมาแต่ก่อนกรุงยังไม่เสียนั้น"[๒] พระเจ้าตากทรงทราบว่านครศรีอยุธยาเสียแก่พม่าข้าศึกแล้ว บรรดาหัวเมืองทั้งปวงคิดกำเริบ ตั้งตัวเป็นเจ้าขึ้นหลายเมือง แผ่นดินแบ่งออกเป็นหลายส่วน เกิดจลาจลรบพุ่งกันหลายพวก ประชาชนได้รับความเดือดร้อนหาที่พึ่งไม่ได้ ทรงพระดำริจะปราบยุคเข็ญให้สงบราบคาบ

---

[๑] เรื่องเดียวกัน, น ๒๘

[๒] กรมศิลปากร, ๒๕๓๕, น ๑๖๒

จะก่อกู้พระนครศรีอยุธยาให้คืนคงเป็นราชธานีมีพระราชอาณาเขตของประเทศเมืองสยามดังเก่า จึงดำรัสให้นายทัพนายกองทั้งปวงตรวจเตรียมเรือรบครบด้วยโยธาหารสรรพาวุธ ปืนใหญ่น้อยและเรือลำเลียงเสบียงอาหารพร้อมเสร็จแล้วตั้งข้าหลวงผู้มีความชอบอยู่ครองเมืองจันทบุรีและเมืองระยอง จึงเสด็จยาตราทัพเรือ ๑๐๐ ลำเศษ พลทหารประมาณ ๔ พัน ยกจากเมืองจันทบุรีมาทางทะเลเข้าปากน้ำเมืองสมุทรปราการ ถึงเมืองธนบุรีได้รบกัน เล่ากันว่า พระเจ้าตากสินพร้อมกับพระยาพิชัยได้นั่งเรือมาขึ้นที่วัดวังน้ำวน และให้ทหารเรือขึ้นบกโอบล้อมค่ายทหารพม่าที่โพธิ์สามต้น (วัดหงส์ปัจจุบัน) ได้สู้รบกันตีค่ายพม่าแตก คือเจ้าทองอินซึ่งพม่าตั้งไว้ให้รักษาเมืองธนบุรีนั้นครู่หนึ่ง ก็แตกพ่ายข้าหลวงจับตัวได้ให้ประหารชีวิตเสีย กรมการหนีไปแจ้งแก่สุกี้พระนายกองนายค่ายโพธิ์สามต้น พระนายกองจึงจัดทหารไทยมอญให้ม่วงญาเป็นนายทัพยกทัพเรือมาตั้งรับอยู่ ณ พะเนียด หลวงพิชัยอาสาเป็นนายทัพหน้าเร่งเรือรบขึ้นมาจะรบกับม่วงญาๆ รู้ข่าวว่า พระเจ้าตากเสด็จเป็นจอมทัพมาเอง ก็เกรงกลัวพระเดชานุภาพมิได้อยู่สู้รบถอยหนีไป ณ ค่ายโพธิ์สามต้น ตรัสให้หลวงพิชัยอาสาบุกเข้าตีค่ายตะวันออก รบกันอยู่พักหนึ่ง ค่ายพม่าตะวันออกก็แตก จึงเข้าล้อมค่ายตะวันตกซึ่งมีกำแพงที่พระนายกองอยู่รบกันอยู่ ๒ วัน ก็ตีหักเข้าค่ายได้ พระนายกองต่อสู้จนตัวตายอยู่ในค่าย

พระเจ้าตากจึงเสด็จพร้อมด้วยนายกองพลทหารเข้าไปในค่ายประทับ ณ จวนพระนายกองพระยาธิเบศรบดีขุนนางเก่าพระนครศรีอยุธยา ซึ่งตกอยู่ ณ ค่ายโพธิ์สามต้นนั้นนำราชตระกูลและข้าราชการเก่าในกรุงมาถวายตัวเข้าเฝ้าได้ทรงเห็นความทุกข์ยากลำบาก ก็ทรงสังเวชสลดพระทัย จึงพระราชทานทรัพย์สิ่งของต่างๆ แก่พระราชวงศานุวงศ์กับขุนนางโดยทั่วหน้า แล้วเสด็จเข้าไป

ตั้งพลับพลาประทับอยู่ในพระนคร จึงเสด็จทรงช้างพระที่นั่งเที่ยวประพาสทอดพระเนตรทั่วพระนคร เห็นปราสาทและตำหนักใหญ่น้อยทั้งข้างหน้าและข้างในเพลิงไหม้เสียบ้างยังดีอยู่บ้างก็ทรงพระสังเวช ดำริจะเข้าตั้งดำรงราชอาณาจักรสืบกษัตริย์ครอบครองรักษาแผ่นดินต่อไป ก็เสด็จประทับแรมอยู่ ณ พระที่นั่งทรงปืน บรรทมอยู่คืนหนึ่ง ทรงสุบินว่า พระมหากษัตริย์แต่ก่อนมาขับไล่มิให้อยู่ ครั้นรุ่งเช้า ตรัสเล่าให้ขุนนางทั้งปวงฟังแล้วดำรัสว่า ให้เลิกกองทัพกวาดต้อนราษฎรพลเมืองทั้งปวงไปตั้งอยู่เมืองธนบุรี

ฝ่ายท้าวพระยาข้าราชการไทยจีนผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงก็ปรึกษาพร้อมกันอัญเชิญเสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติเป็นบรมกษัตริย์ผ่านพิภพสิมา ณ กรุงธนบุรีตั้งขึ้นเป็นราชธานี เมื่อจุลศักราช ๑๑๓๐ ปีชวด สัมฤทธิศก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้หลวงพิชัยอาสาเป็นเจ้าหมื่นไวยวรนารถ มีตำแหน่งเป็นนายทหารเอกองครักษ์ในพระองค์....

อนึ่ง วันที่สมเด็จพระเจ้าตากสินฯ เข้ายึดค่ายโพธิ์สามต้นได้นั้นตรงกับวันศุกร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๕ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๒๙ ปีกุน นพศก เพลาบ่ายหนึ่งโมงเศษ ตรงกับวันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๓๑๐"[๑]

"ฝ่ายเจ้าตากครั้นตีได้ค่ายโพธิ์สามต้นแล้ว จึงเสด็จด้วยพลโยธาทหารแห่เข้าไปในค่ายประทับอยู่ ณ จวนพระนายกอง พระยาธิเบศรบดีขุนนางเก่าในกรุงเทพมหานครซึ่งตกอยู่ ณ ค่ายโพธิ์สามต้นนั้น มากราบถวายบังคมต้อนรับ ...แล้วเสด็จเข้ามาตั้งพลับพลาประทับอยู่ในพระนคร ***ให้ไปขุดพระศพพระเจ้าแผ่นดิน*** *ซึ่งพระนายกองฝังไว้นั้น****กระทำพระโกศตามสังเขปใส่พระศพ***

---

๑ มูลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม, ๒๕๔๓, น ๒๙

และให้ทำเมรุหุ้มด้วยผ้าขาว แล้วเชิญพระบรมโกศตั้งที่ในพระเมรุ ตั้งเครื่องบูชาสักการะพอสมควร ไปเที่ยวนิมนต์พระสงฆ์ที่เหลืออยู่บ้างนั้น มาสดัปกรณ์ทรงถวายไทยทานตามสมควรแล้วก็ถวายพระเพลิง”[๑]

การที่สมเด็จพระเจ้าตากสินฯ ทรงกระทำต่อพระศพพระเจ้าเอกทัตดังกล่าว ทันทีที่เข้าสู่พระนครได้นั้น ถือว่าเป็นการแสดงความกตัญญูที่น่าสรรเสริญยิ่ง และคงจะเป็นตัวอย่างที่ดีต่อหลวงพิชัยอาสาและเหล่าข้าทหารทั้งหลายที่ได้เห็น...ผู้เรียบเรียง

“ครั้นปลงพระศพแล้ว จึงเสด็จทรงช้างพระที่นั่งประพาสทอดพระเนตรทั่วพระนครและในพระราชวัง ...ดำริจะกระทำปฏิสังขรณ์บำรุงขึ้นให้ปกติดังแต่ก่อน ...จะก่อกู้กรุงเทพมหานครศรีอยุธยาซึ่งถึงกาลประลัยแล้วนั้น ให้กลับคืนคงเป็นราชธานีดังเก่า ก็เสด็จเข้าประทับแรมอยู่ ณ พระที่นั่งทรงปืนที่เสด็จออกบรรทมอยู่คืนหนึ่งจึงทรงพระสุบินนิมิตว่า พระมหากษัตริย์แต่ก่อนมาขับไล่เสียมิให้อยู่ ครั้นรุ่งเช้าจึงตรัสเล่าพระสุบินให้ขุนนางทั้งปวงฟัง แล้วจึงดำรัสว่าเราคิดสังเวชเห็นว่าบ้านเมืองจะร้างรกเป็นป่า จะมาช่วยปฏิสังขรณ์ทำนุบำรุงขึ้นให้บริบูรณ์ดีดังเก่า เมื่อเจ้าของเดิมท่านยังหวงแหนอยู่แล้ว เราชวนกันไปสร้างเมืองธนบุรีอยู่เถิด ...ก็เสด็จกลับลงมาตั้งอยู่ ณ เมืองธนบุรี และให้ไปเที่ยวสืบหาพวกพระญาติพระวงศ์ของพระองค์ซึ่งพลัดพรากจากกันไป ...รับลงมา ณ เมืองธนบุรี แล้วให้ปลูกสร้างพระราชวังและพระตำหนักข้างหน้าข้างในใหญ่น้อยทั้งปวงสำเร็จบริบูรณ์.....”[๒]

---

[๑] เรื่องเดียวกัน, น ๑๖๖

[๒] เรื่องเดียวกัน, น ๑๖๖, ๑๖๗

"จุลศักราช ๑๑๓๐ ปีชวด สัมฤทธิศกจึงท้าวพระยาข้าราชการจีนไทยผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงก็ปรึกษาพร้อมกันอัญเชิญเสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติเป็นบรมกษัตริย์ผ่านพิภพสีมา ณ กรุงธนบุรีตั้งขึ้นเป็นราชธานีสืบไป... ครั้งนั้นยังหาผู้ใดทำไร่นาไม่ อาหารกันดารนัก และสำเภาบรรทุกข้าวสารมาแต่เมืองพุทไธมาศจำหน่ายถังละสามบาทสี่บาทห้าบาทบ้าง ทรงพระกรุณาให้ซื้อแจกคนทั้งปวงโดยพระราชอุตสาหะเลี้ยงสัตวโลก พระราชทานชีวิตไว้มิได้อาลัยแก่พระราชทรัพย์...และทรงพระกรุณาโปรดชุบเลี้ยงตั้งแต่งขุนนางข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยครบตามตำแหน่งฐานานุศักดิ์เหมือนแต่ก่อน..."[๑]

อนึ่ง วันพระราชพิธีขึ้นครองราชย์นั้น ไม่ตรงกับศักราชในพระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒ ซึ่งหลังจากตรวจสอบโดยบรรดาผู้รู้ทางด้านโหราศาสตร์แล้ว ตรงกับวันอังคาร แรม ๔ ค่ำ เดือนอ้าย จุลศักราช ๑๑๒๙ ตรงกับวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๓๑๐ และในการแต่งตั้งข้าราชบริพารขุนทหารในครั้งนี้ พระเชียงเงิน ได้กลายเป็นที่ *"ท้ายน้ำ"* ไปแล้ว เรียกในพระราชพงศาวดารว่า *พระเชียงเงินท้ายน้ำ* ส่วนนายทองดีได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าหมื่นไวยวรนารถ[๒]

"...ขณะนั้นพระมหามนตรีจึงกราบทูลพระกรุณาว่า จะขอไปรับหลวงยกกระบัตรราชบุรีผู้พี่นั้น เข้ามาถวายตัวทำราชการ จึงโปรดให้ออกไปรับเข้ามา แล้วทรงพระกรุณาโปรดตั้งให้เป็นพระราชวรินทร์"[๓]

---

[๑] กรมศิลปากร, ๒๕๓๕, น ๑๖๗

[๒] มูลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม, ๒๕๔๓, น ๓๐ และ ๕๒, ๕๓

[๓] กรมศิลปากร, ๒๕๓๕, น ๑๖๗

บทที่ ๑๒ สนองพระราโชบาย พระเจ้าตาก

ร่วมสร้างเอกภาพในแผ่นดิน

...ในปีชวดนั้น พม่ายกกองทัพพล ๒ หมื่นเศษเข้ามาทางเมือง ไซยโยก จึงเสด็จยกกองทัพหลวงไปทางชลมารค เจ้าหมื่นไวยวรนารถโดยเสด็จในกองทัพหลวงด้วย ถึงเมืองสมุทรสงครามตรัสให้พระมหามนตรีแม่ทัพหน้ายกเข้าตีกองทัพพม่าแตกฉานสิ้นในเวลาเดียว พลทหารไทยไล่ตลุมบอนฟันแทงพม่าล้มตายในน้ำบนบกเป็นอันมาก ทัพพม่าพ่ายหนีกลับไปทางด้านเจ้าปว้าวเก็บได้เครื่องศาตราวุธในครั้งนั้นเป็นอันมาก

ปราบกรมหมื่นเทพพิพิธ เจ้าเมืองพิมาย

ในปลายปีชวดนั้น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จยกพยุหโยธาไทยจีนสรรพด้วยสรรพาวุธทั้งทางบกทางเรือขึ้นไปตีเมืองพิษณุโลก ซึ่งเจ้าพระยาพิษณุโลก(เรือง)ตั้งตัวเป็นเจ้าแข็งเมืองอยู่ ได้รบกันเป็นสามารถ ข้าศึกยิงปืนมากระสุนปืนเฉียดขาเจ้าหมื่นไวยวรนารถซึ่งนั่งหน้าเรือพระที่นั่ง ผ้านุ่งขาดกระสุนเลยไปต้องพระชงค์เบื้องซ้าย จึงได้ล่าทัพกลับพระนคร ครั้นประชวรหายแล้วยกกองทัพขึ้นไปตีเมืองพิมาย ซึ่งกรมหมื่นเทพพิพิธตั้งตัวเป็นกษัตริย์ครอบครองอยู่ เจ้าหมื่นไวยวรนารถโดยเสด็จในกองทัพหลวงด้วย ฝ่ายกรมหมื่นเทพพิพิธให้นายทัพมาตั้งรับอยู่ ณ ด่านขุนทดทางหนึ่ง ด่านจอหอทางหนึ่ง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดำรัสให้พระมหามนตรีกับพระราชวรินทร์สองพี่น้องยกไปตีทางด่านขุนทด พระองค์เสด็จขึ้นทางด่านจอหอ โปรดให้เจ้าหมื่นไวยวรนารถเป็นแม่ทัพหน้า เข้าโจมตีค่ายข้าศึกแตกพ่ายไปในเวลาเดียว จับได้ตัวเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ พระยามนตรีกับม่วงญาพม่า ซึ่งแตกหนีจากค่ายโพธิ์สามต้นไปเข้าด้วยกรมหมื่นเทพพิพิธ ดำรัสให้ประหารชีวิตเสียทั้ง ๓ คน

ฝ่ายพระมหามนตรีกับพระราชวรินทร์ก็ตีได้ด่านขุนทด พระยาวงศาธิราช นายทัพหนีไปเมืองเสียมราฐแดนกำภูชาประเทศ พระมหามนตรี พระราชวรินทร์ ตามไปตีเอาเมืองเสียมราฐได้ แต่พระยาวงศาธิราชหนีสูญไปไม่ได้ตัว

ฝ่ายกรมหมื่นเทพพิพิธทราบว่าเสียด่านทั้งสอง และเสียพระยาทั้งสาม แล้วก็ตกพระทัย มิได้ตั้งอยู่สู้รบ พาพรรคพวกหนีไปจากเมืองพิมาย จะขึ้นไปแถบกรุงศรีสัตนาคนหุต ส่วนขุนชะนะชาวเมืองนครราชสีมาไปติดตามจับกรมหมื่นเทพพิพิธได้พร้อมด้วยหม่อมห้ามและบุตรคุมตัวนำมาถวาย จึงโปรดตั้งให้ขุนชะนะเป็นพระยากำแหงสงคราม ครองเมืองนครราชสีมาสืบไป แล้วเสด็จกลับกรุงธนบุรี โปรดตั้งให้เจ้าหมื่น ไวยวรนารถเป็นพระยาสีหราชเดโช มีตำแหน่งเป็นนายทหารเอกราชองครักษ์ตามเดิม

หลังจากเสร็จศึกเมืองพิมายแล้ว พระเจ้าตากทรงโปรดตั้งพระราชวรินทร์ เป็นพระยาอภัยรณฤทธิ และตั้งพระมหามนตรีเป็นพระยาอนุชิตราชา[๑]

ปราบชุมนุมเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช

ลุศักราช ๑๑๓๑ ปีฉลูศก (พ.ศ.๒๓๑๒) เสด็จยกกองทัพเรือไปตีเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งแข็งเมืองไม่ยอมอ่อนน้อม พอกองทัพเรือไปตีเมืองนครศรีธรรมราช ก็เสด็จยาตราทัพขึ้นบกโดยพระยาสีหราชเดโชเป็นแม่ทัพหน้ายกเข้าตีนครศรีธรรมราช กองทัพเมืองนครศรีธรรมราช ยกออกมาตั้งรับที่ท่าโพธิ์ ก็พ่ายแพ้แก่กองทัพหลวง หนีกลับเข้าเมือง เจ้านครตกใจกลัวพระเดชานุภาพเป็นกำลัง มิได้ตั้งอยู่สู้รบ พาพรรคพวกหนีออกจากเมืองไปในเพลานั้น พระเจ้าอยู่หัวเสด็จเข้าเมืองได้โดยง่าย เสด็จประทับอยู่ที่นครศรีธรรมราช จัดราชการจนสงบเรียบร้อยแล้ว จึงโปรดตั้งพระเจ้าหลานเธอเจ้านราสุริยวงศ์ไว้ครองเมืองนครศรีธรรมราช แล้วเสด็จกลับกรุงธนบุรี

---

๑ กรมศิลปากร, ๒๕๓๕, น ๑๖๙

ปราบชุมนุมเจ้าพระฝาง

ลุศักราช ๑๑๓๒ ปีขานโทศก ทราบว่าเจ้าพระฝางยกกองทัพลงมาตีเอาเมืองพิษณุโลกได้แผ่นอำนาจมาจนถึงเมืองชัยนาท จึงดำรัสให้เกณฑ์กองทัพจะยกขึ้นไปปราบพวกเหล่าร้ายฝ่ายเหนือ จึงโปรดให้พระยาพิชัยราชาเป็นแม่ทัพถือพล ๕ พันยกไปฟากตะวันตกทัพหนึ่ง โปรดให้พระยายมราชเป็นแม่ทัพถือพล ๕ พันยกไปฟากตะวันออกทัพหนึ่ง ให้ยกล่วงหน้าไปก่อนแล้วพระองค์ทรงเรือพระที่นั่งยาตราพรั่งพร้อมไปด้วยท้าวพระยา ข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายทหารพลเรือนรวมโยธาหาร ๑๒,๐๐๐ พระยาสีหราชเดโชตามเสด็จในเรือพระที่นั่งด้วย

ฝ่ายเจ้าพระฝางทราบข่าวศึกจึงให้หลวงโกษา(ยัง) ยกกองทัพลงมาตั้งรับอยู่ ณ เมืองพิษณุโลก จึงดำรัสให้พระยาสีหราชเดโชเป็นทัพหน้ายกเข้าตีเมืองพิษณุโลก ก็เข้าเมืองได้ ในเพลาคืนวันนั้น หลวงโกษา(ยัง)หนีขึ้นไปตั้งค่ายรับอยู่ที่ปากโทกยังไม่ทันได้รบกันก็เลิกหนี ครั้นรุ่งเช้าก็เสด็จเข้าเมืองพิษณุโลก พอกองทัพเจ้าพระยายมราชซึ่งมาทาง ฟากตะวันออกนั้นมาถึงพระราชทานข้าวปลาอาหารทั่วกันแล้ว ให้รีบยกขึ้นไปติดเมืองสว่างบุรี (บางแห่งเรียกว่า เมืองฝาง) รุ่งขึ้นอีก ๒ วัน พระยาพิชัยราชา ซึ่งยกมาฟากตะวันตกก็ขึ้นมาถึงจ่ายเสบียงอาหารให้แล้ว ให้รีบขึ้นไปให้ทันกองทัพพระยายมราช พระองค์จะเสด็จตามไปทีหลัง

ฝ่ายกองทัพเจ้าพระยายมราช พระยาพิชัยราชายกไปถึงเมืองสว่างบุรีพร้อมกันแล้ว ก็ตั้งค่ายล้อมเมืองไว้สู้รบกันอยู่ ๓ วัน เจ้าพระฝางกับพวกก็แตกหนีไปข้างเหนือ ในเพลากลางคืนกองทัพทั้งสองก็เข้าเมืองได้แล้วแต่งคนถือหนังสือบอกลงมายังทัพหลวง ณ เมืองพิษณุโลก จึงเสด็จขึ้นไปถึง

เมืองสว่างบุรีทรงจัดราชการบ้านเมืองให้ราบคาบ แล้วเสด็จกลับลงมาประทับ ณ เมืองพิษณุโลก จึงทรงพระกรุณาโปรดตั้งข้าหลวงเดิมซึ่งมีความชอบในการสงครามให้ครองหัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งปวงที่เป็นเมืองใหญ่ คือโปรดให้เจ้าพระยายมราช เป็นเจ้าพระยาสุรสีห์อยู่ครองเมืองพิษณุโลก ประมวลไพร่พลฉกรรจ์มีอยู่ ๑๕,๐๐๐ คน โปรดให้พระยาพิชัยราชา เป็นเจ้าพระยาสวรรคโลก มีไพร่พลอยู่ ๗ พัน ให้พระยาสีหราชเดโชเป็นพระยาพิชัยมีไพร่พลอยู่ ๙ พัน โปรดให้ทั้ง ๓ เมืองนี้มีอำนาจประหารชีวิต ผู้กระทำความผิดโทษถึงตายได้ ด้วยทรงเห็นว่ายังอยู่ในข่ายปราบเสี้ยนหนามแผ่นดิน และเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญ หาไม่การบังคับบัญชาระวังกีดขวางข้าศึก ซึ่งจะยกมาย่ำยีจะไม่เฉียบขาดได้ และเมื่อพระองค์จะเสด็จกลับกรุงธนบุรี ทรงเรียกพระยาพิชัยให้เข้าไปเฝ้าโดยเฉพาะทรงรับสั่งอาลัยในพระยาพิชัยซึ่งเป็นคู่ร่วมทุกข์สุขอาบเหงื่อต่างน้ำมาด้วยพระองค์ ยังไม่เคยห่างไกลพระองค์เลย แม้แต่ครั้งเดียวที่ต้องห่างไกลกันครั้งนี้ก็ด้วยความจำเป็น หาผู้ไว้วางพระทัยเช่นพระยาพิชัยไม่ได้ พระยาพิชัยจึงถวายบังคมทูลให้ทราบถึงความอาลัย ที่มีต่อพระองค์ท่านผู้ซึ่งได้ทรงชุบเลี้ยงเขามา แต่หากเมืองพิชัยเป็นเมืองสำคัญ ยิ่งดังที่ทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมือง และดังที่ทรงรับสั่ง เขาเป็นข้าผู้จงรักภักดีในพระองค์ท่าน จำต้องอยู่พิทักษ์รักษามิให้ข้าศึกมาย่ำยีได้ ให้สมกับที่พระองค์ท่านไว้วางพระทัย จึงพระราชทานเครื่องยศแก่พระยาพิชัย เสมอด้วยเจ้าพระยาสุรสีห์ อนึ่งนายบุญเกิดคนใช้ของพระยาพิชัยที่เสือกัดนั้น ได้ออกรบข้าศึกด้วยพระยาพิชัยเสมอ ทรงรู้จักแลชมความองอาจกล้าหาญมาเนืองๆ จึงโปรดตั้งให้เป็นหมื่นหาญณรงค์นายทหารคนสนิทของพระยาพิชัย แล้วเสด็จกลับกรุงธนบุรี

บทที่ ๑๓ กลับเมืองพิชัย ในฐานะ "เจ้าเมือง"

ร่วมรบต่อเนื่อง ที่เมืองเชียงใหม่

เมื่อพระยาพิชัยขึ้นไปครองเมืองพิชัยตามคำสั่ง ได้ทราบว่าบิดาถึงแก่กรรมเสียแล้ว ยังอยู่แต่มารดาจึงใช้ให้ทนายไปตามตัวมาหา พอมารดามาถึงก็หมอบกราบไม่เงยหน้าดูเพราะความกลัวด้วยยังไม่ทราบว่าเป็นบุตรของตัว พระยาพิชัยรีบลุกขึ้นไปจับมือมารดาไว้ห้ามไม่ให้กราบไหว้ พลางกราบลงกับเท้ามารดา แล้วเล่าเหตุการณ์ที่ได้เที่ยวซัดเซพเนจรไปให้มารดาฟังตั้งแต่ต้นจนได้มาครองเมืองพิชัย เมื่อมารดาทราบว่าท่านเป็นบุตรก็ร้องไห้ด้วยความดีใจอย่างสุดปลื้ม แต่ก่อนชาวบ้านเรียกมารดาท่านว่านางนั่นยายนี่ต้องกลับเรียกว่าแม่คุณใหญ่ในจวนไปตามกัน

อนึ่งพระยาพิชัยได้ทราบว่า นายเที่ยงบ้านแก่ง นายเมฆบ้านท่าเสา ซึ่งเป็นครูฝึกหัดมวยให้ท่าน ยังมีชีวิตอยู่ จึงเรียกตัวมาหากระทำความเคารพแก่คนทั้งสองเหมือนดังเป็นศิษย์อยู่ กระทำให้คนทั้งสองรู้สึกปลาบปลื้มภูมิใจหาสิ่งใดเปรียบมิได้ พระยาพิชัยจึงตั้งให้คนทั้งสองเป็นกำนันปกครองราษฎรในตำบลที่ตนอยู่ต่อไป เพื่อสนองคุณคนทั้งสองซึ่งได้อุปการะท่านมาดังกล่าวแล้วในตอนต้น

ร่วมรบกับพระเจ้าตาก ตีเมืองเชียงใหม่

ในปีขาลนั้น โปยุง่วนพม่าผู้รักษาเมืองเชียงใหม่ยกกองทัพพม่าทัพลาวลงมาตีเมืองสวรรคโลก เข้าตั้งค่ายล้อมเมืองไว้ เจ้าพระยาสวรรคโลกก็เกณฑ์ไพร่พลขึ้นรักษาหน้าที่เชิงเทินกำแพงเมืองต่อรบป้องกันเมืองเป็นสามารถ พระยาพิชัยยกกองทัพไปช่วย พร้อมด้วยกองทัพเมืองพิษณุโลก เมืองสุโขทัยตีทัพพม่าแตกพ่ายหนีกลับไปเมืองเชียงใหม่ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงพระราชดำรัส

ให้เกณฑ์กองทัพจะเสด็จออกไปตีเมืองเชียงใหม่ เสด็จไปตั้งชุมนุมทัพอยู่ ณ เมืองพิชัยรวมพลได้ ๑๕,๐๐๐ คน จึงเสด็จยกพยุหโยธาไปเมืองเชียงใหม่ ฝ่ายโปยุง่วนพม่าผู้รักษาเมืองเชียงใหม่ ก็แต่งทัพพม่าทัพลาวยกออกมาตั้งค่ายรับนอกเมือง ทัพหัวเมืองมีเมืองพิชัย เมืองพิษณุโลก เมืองสวรรคโลก ซึ่งเป็นกองหน้า ก็พร้อมกันเข้าตีค่ายพม่าแตกเลิกถอยเข้าเมือง กองหน้าก็ยกติดตามล่วงเข้าไปในกำแพงดินชั้นนอก แล้วตั้งค่ายรายล้อมกำแพงชั้นในไว้ ทัพหลวงก็ยกเข้าไปตั้งค่ายใหญ่ในกำแพงดินแล้วดำรัสให้ทัพหัวเมืองกองหน้ายกพลเข้าปล้นเอาบันไดพาดปีนกำแพงเมืองในเพลากลางคืน ๓ ยามเศษ พลทหารพม่าและลาวชาวเมืองต่อรบต้านทานอย่างทรหดจนเพลารุ่ง พลทหารไทยเข้าหักเอาเมืองมิได้ ก็ล่าถอยออกมา พระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นจะเอาชัยชนะไม่ได้ในครั้งนี้ จึงให้เลิกทัพหลวงล่วงมาหนึ่งวัน จึงให้กองทัพหัวเมืองเลิกถอยตามหลังมา พม่าก็ยกเลาะลัดป่าก้าวสกัดติดตามยิงปืนขนาบหน้าหลังกองทัพหัวเมือง ก็ถอยหนีย่อย่นลงมาจนกระทั่งถึงทัพหลวงอันตั้งประทับรับอยู่ ณ เขาช่องแคบ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถอดพระแสงดาบไล่ต้อนไพร่พลในกองทัพหลวงออกช่วยพลหัวเมืองรบกับพม่า ไล่ตะลุมบอนฟันแทงถึงอาวุธสั้นสู้รบกันเป็นสามารถ พลพม่าล้มตายมากกว่าก็แตกกระจัดกระจายพ่ายหนีไป ก็เสด็จพระราชดำเนินสวัสดิภาพจนถึงหน้าเมืองพิชัย เสด็จลงเรือพระที่นั่งโดยกลับคืนยังกรุงธนบุรี

บทที่ ๑๔ พม่าตีเมืองพิชัย

เหตุเป็น "พระยาพิชัยดาบหัก"

ลุศักราช ๑๑๓๔ ปีมะโรง จัตวาศก โปสุพลาพม่าซึ่งมาช่วยรักษาเมืองเชียงใหม่ ยกกองทัพลงมาตีเมืองลับแลแตกแล้วยกมาตีเมืองพิชัย ตั้งค่าย ณ

วัดเอกาในคลองคอลุม พระยาพิชัยจัดการป้องกันเมืองเป็นสามารถ เจ้าพระยาสุรสีห์ผู้ครองเมืองพิษณุโลกก็ยกกองทัพขึ้นมาช่วย ยกเข้าตีค่ายพม่าพร้อมกับทัพพระยาพิชัยต่อรบกันถึงอาวุธสั้น พระยาพิชัยถือดาบ ๒ มือ คาดด้ายแน่นนำหน้าทหารเข้าตะลุมบอนฟันแทงพม่าล้มตายเป็นอันมาก พม่าต้านทานไม่ได้ก็แตกพ่ายหนีกลับไปเมืองเชียงใหม่

ในปีมะโรงนั้นโปสุพลายกกองทัพมาตีเมืองพิชัยอีกพระยาพิชัยยกกำลังออกต่อรบกลางทางใกล้วัดเอกา เจ้าพระยาสุรสีห์ผู้ครองเมืองพิษณุโลกก็ยกกองทัพขึ้นมาช่วยอีก พระยาพิชัยถือดาบ ๒ มือคาดด้ายแน่นตามเคยคุมพลทหารออกไล่ฟันแทงพม่า ในขณะกำลังชุลมุนฟันแทงกันอยู่นั้นเท้าพระยาพิชัยเหยียบดินลื่นเซจะล้ม จึงเอาดาบยันดินไว้เพื่อมิให้ล้มดาบหักไปหนึ่งเล่ม พม่าเห็นพระยาพิชัยเสียเชิงเช่นนั้น จึงกลับหน้าปราดเข้ามาจะฟัน หมื่นหาญณรงค์นายทหารคู่ชีพของพระยาพิชัย ก็ทะลึ่งเข้ารับพม่าผู้นั้นมิทันทำร้ายพระยาพิชัยได้ พม่าผู้นั้นเสียท่าหมื่นหาญณรงค์ฟันตายลูกกระสุนปืนพม่ายิงมาถูกหมื่นหาญณรงค์ตรงอกทะลุหลัง ล้มฟุบลงขาดใจตายในขณะนั้น พระยาพิชัยเห็นหมื่นหาญณรงค์ถูกกระสุนปืนข้าศึกตายดังนั้นก็ตกใจอาลัยหมื่นหาญณรงค์ผู้เพื่อนยากยิ่งนัก เลยบันดาลโทสะเข้าไล่ตะลุมบอนฟันแทงพม่ามิได้คิดแก่ชีวิต พม่าต้านทานไม่ไหวก็แตกพ่ายไป พระยาพิชัยกลับมากอดศพหมื่นหาญณรงค์ร้องไห้รำพรรณถึงความทุกข์ยากเป็นคู่ร่วมชีวิตจิตใจมาด้วยกัน พลอยให้ไพร่พลในกองของพระยาพิชัยร้องไห้เศร้าสลดด้วยความสงสารนายของตัวไปตามกัน เมื่อค่อยสงบความโศกลงแล้วจึงให้ไพร่พลหามศพหมื่นหาญณรงค์กลับเข้าเมืองกระทำฌาปนกิจให้สมเกียรติยศ ตั้งแต่นั้นมาพระยาพิชัยจึงได้ชื่อว่า **พระยาพิชัยดาบหัก**

ปรากฏในพระราชพงศาวดารเล่ม ๒ นั้นแล้ว

อนึ่ง หากพิจารณาจากพระราชพงศาวดารในตอนนี้ จะเห็นเป็นที่สังเกตว่าการศึกที่เมืองพิชัยทั้งสองครั้งนั้น เจ้าพระยาสุรสีห์ เจ้าเมืองพิษณุโลก (ซึ่งต่อมาคือสมเด็จกรมพระราชวังบวรมหาสุรสีหนาถ ในรัชกาลสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี) ยกทัพมาช่วยพระยาพิชัยรบกับพม่าโดยมิต้องมีใบบอกจากเมืองหลวงทั้งสองครั้ง อันนี้แสดงถึงน้ำใจไมตรีและความสามัคคีกลมเกลียวของทั้งสองนักรบที่มีต่อกัน ก่อนที่จะสิ้นบุญบารมีสมเด็จพระเจ้าตากสินฯ ...ผู้เรียบเรียง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์มณเฑียร ดีแท้ ได้เรียบเรียงเพิ่มเติมขึ้นอีกตอนหนึ่งว่า

"...เมื่อทรงทราบเรื่องราวเกี่ยวกับพม่าเข้าโจมตีเมืองพิชัยสองครั้ง พระยาพิชัย(จ้อย หรือ ทองดีฟันขาว) นายทหารเอกองครักษ์ของพระองค์สามารถป้องกันเมืองพิชัยเอาไว้ด้วยความสามารถทะนงองอาจกล้าหาญยิ่งนัก ทำให้สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงรู้สึกภาคภูมิใจในพระยาพิชัยดาบหักเป็นอันมาก สมกับที่ทรงไว้วางพระราชหฤทัย ...และเมื่อทรงทราบถึงการสูญเสียหมื่นหาญณรงค์(บุญเกิด) ก็ทำให้ทรงรู้สึกเสียดายนายทหารคนนี้มากเพราะเป็นยอดนักรบ เป็นทหารคนสนิทคู่ใจของพระยาพิชัยดาบหัก...)[๑]

---

๑ จังหวัดอุตรดิตถ์, ๒๕๒๙, น ๑๕๒

บทที่ ๑๕ บทบาทพระยาพิชัย กับการตีเมืองเชียงใหม่ และศึกพิษณุโลก

ลุศักราช ๑๑๓๖ ปีมะเมีย ฉอศก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดให้เกณฑ์กองทัพในกรุงและหัวเมืองเหนือ เสด็จไปชุมนุมพลอยู่ที่เมืองตากพร้อมสรรพแล้ว โปรดให้เจ้าพระยาจักรี เจ้าพระยาสุรสีห์ เป็นแม่ทัพหน้า พระยาพิชัยดาบหักเป็นทัพหน้าของทัพหลวง ยกขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่...

ผู้ช่วยศาสตาจารย์มณเฑียร ดีแท้ ได้เรียบเรียงเหตุการณ์ตอนนี้ว่า (ไม่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒)

"...สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงดำริว่า ถ้าพม่ายังคงยึดครองเชียงใหม่อยู่ก็คงจะต้องลอบเข้ามาโจมตีไทยอยู่อย่างไม่หยุดยั้ง เพื่อหาทางกำจัดพม่าให้ออกไปจากเชียงใหม่อย่างเด็ดขาด จึงมีพระบรมราชโองการให้เจ้าเมืองฝ่ายเหนือทุกเมืองเข้าเฝ้าเพื่อให้ทราบถึงแผนการที่จะขับไล่พม่าออกไปจากเมืองเชียงใหม่ และหัวเมืองต่างๆ ที่พม่ายังยึดครองอยู่ทางภาคเหนือ ได้มีเจ้าเมืองทุกเมืองทางฝ่ายเหนือรีบเข้าเฝ้าโดยพร้อมเพรียงกัน เพื่อรับทราบแผนการลับ คงมีแต่พระยาพิชัยดาบหักและพระยาสวรรคโลก เจ้าเมืองสวรรคโลกที่ไม่ได้เข้าเฝ้า จึงทรงสั่งให้สอบสวนข้อเท็จจริงให้ศาลาลูกขุนพิจารณาลงโทษ พระยาพิชัยดาบหักได้กราบทูลว่า เหตุที่ไม่เข้าไปเฝ้าในครั้งนี้ เพราะเจ้าเมืองต่างๆ ในภาคเหนือไม่อยู่ต้องรีบเข้าเฝ้าหมด ย่อมเป็นการหมิ่นต่อการรุกรานของพม่าข้าศึก แม้กระทั่งกองทัพทุกหัวเมืองอยู่พร้อมกันด้วยความเข้มแข็งตลอด ที่ผ่านมาแล้ว พม่าข้าศึกก็ยังลอบเข้าโจมตีอยู่เสมอ ถ้าหากข้าศึกรุกรานเข้ามาในขณะที่แม่ทัพนายกองบุคคลสำคัญของเมืองเหล่านี้ไม่อยู่แล้วความเสียหายพ่ายแพ้ของไทยอาจเกิดขึ้น และยากแก่การแก้ไข

ภายหลัง จริงอยู่การเข้าเฝ้าฯ นั้นเป็นความสำคัญยิ่ง แต่เมื่อพิจารณาโดยรอบคอบถึงส่วนได้ส่วนเสียแล้ว จึงตัดสินใจอยู่ป้องกันทัพพม่าก่อน

แต่ความผิดของพระยาพิชัยดาบหักคงมีอยู่คือ ขัดพระบรมราชโองการ ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงให้ลงโทษคือถูกเฆี่ยน ๓๐ ที่ แล้วเรียกทัณฑ์บนไว้ให้รับราชการต่อไปอีก และให้เตรียมการตามเสด็จกรีฑา

ทัพมุ่งตีเชียงใหม่ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้พระราชทานสิ่งของต่างๆ ให้พระยาพิชัยดาบหักอย่างมากมาย มีเสื้อเข้มหนึ่งผืน ปืนคาบศิลาหนึ่งกระบอก ปืนใหญ่หน้าเรือชนิดกินดินปืน ๑๕ ชั่ง ๑๔ ชั่ง ๑๒ ชั่ง และ ๑๐ ชั่ง รวม ๔ กระบอก และปืนคาบศิลาแบบอังกฤษ สำหรับแจกจ่ายทหารในกองทัพจำนวน ๒๘๐ กระบอก และของอย่างอื่นอีกเป็นจำนวนมาก ทำให้กองทัพเมืองพิชัยเข้มแข็งกว่าเดิมเป็นอันมากจากนั้น ตีได้เมืองลำปาง เมืองลำพูน เมืองเชียงใหม่ ด้วยกำลังของกองทัพทั้งสิ้น กองทัพหลวงและกองทัพหน้าของกองทัพหลวงมิได้ต่อรบ โปรดให้เจ้าพระยาจักรีอยู่ช่วยราชการที่เชียงใหม่ จนกว่าสงบราบคาบ แล้วเสด็จกลับมาในระหว่างทางได้ทรงทราบว่าพม่ายกกองทัพมาทางด่านเมืองกาญจนบุรี จึงรีบเสด็จยกกองทัพออกไปตั้งรับ พระยาพิชัยดาบหักตามเสด็จในกองทัพหลวงด้วย ได้สู้รบกับพม่าช้านาน กองทัพพระยาจักรีก็กลับจากเชียงใหม่ ลงมาช่วยรบ ตีค่ายพม่าแตกไปสิ้น จับได้พม่าเชลยเป็นอันมาก ก็พอเมืองเชียงใหม่มีใบบอกมากราบทูลว่า โปสุพลา โปยุง่วน แม่ทัพพม่าจะยกกองทัพลงมาตีเมืองเชียงใหม่คืน จึงโปรดให้พระยาจักรีเป็นแม่ทัพ เจ้าพระยาสุรสีห์เป็นทัพหน้ายกขึ้นไปช่วยป้องกันเมืองเชียงใหม่ ฝ่ายแม่ทัพพม่าทราบว่าทัพไทยยกขึ้นไปช่วยเมืองเชียงใหม่ จึงถอยทัพไปตั้งอยู่เมืองเชียงแสน เจ้าพระยาจักรียกไปถึงเมืองเชียงใหม่กำลังตระเตรียม

จะยกไปตีพม่า ซึ่งตั้งอยู่เมืองเชียงแสน ก็พอได้รับหนังสือบอกว่าอะแซหวุ่นกี้ แม่ทัพใหญ่พม่า ยกกองทัพมาทางตะวันตกจะตีเมืองสวรรคโลก เมืองสุโขทัย เมืองพิษณุโลก เจ้าพระยาทั้งสองจึงรีบกลับทัพลงมา

พอพม่าตีเมืองสวรรคโลก เมืองสุโขทัยได้ เจ้าพระยาทั้งสองจึงรีบยกไปเมืองพิษณุโลก จัดการป้องกันเมืองอย่างกวดขัน แม่ทัพพม่าจึงแบ่งไพร่พลไปตีเมืองพิชัยได้แล้วก็ยกมาตั้งค่ายล้อมเมืองพิษณุโลกไว้ จนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยกกองทัพขึ้นมาช่วยเมืองพิษณุโลก พระยาพิชัยดาบหักยังคงอยู่ในกองทัพหลวง ได้สู้รบกับพม่าช้านาน แต่ในเมืองพิษณุโลกขาดเสบียงจึงจำเป็นต้องยกออกจากเมืองตีแหกค่ายพม่าหนีไป พม่าเข้าเมืองพิษณุโลกได้ ก็พอพระเจ้าอังวะทิวงคตลง เรียกกองทัพกลับไปกรุงอังวะ จึงโปรดให้พระยาพิชัยดาบหักยกกลับไปบ้านเมือง พระยาพิชัยดาบหักรวบรวมผู้คนซึ่งแตกหนีพม่าเที่ยวซุกซ่อนอยู่ตามป่าตามเขา ให้กลับมาอยู่ตามภูมิลำเนาเดิมเป็นปกติแล้ว จึงยกกองทัพไปบรรจบกับกองทัพพระยานครสวรรค์ ตามตีพม่าไปทางด่านเมืองตาก จับพม่าได้ ๔๙ คนส่งลงไปถวาย ณ กรุงธนบุรี...

บรรพต บุญชื่น เรียบเรียงเหตุการณ์ตอนนี้ไว้ใน "ประวัติพระยาพิชัยดาบหัก ต้นตระกูลวิชัยขุทคะ" พิมพ์ที่เชียงใหม่ ความว่า

"ครั้นถึง พ.ศ.๒๓๑๗ สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงมีพระราชดำริที่จะตีเมืองเชียงใหม่อีกครั้ง จึงมีรับสั่งเกณฑ์ทัพหัวเมืองฝ่ายเหนือจำนวน ๒๐,๐๐๐ คน และเกณฑ์ทัพในพระนครและหัวเมืองชั้นในเป็นกองทัพหลวง จำนวน ๑๕,๐๐๐ คน เสด็จด้วยกระบวนทัพเรือขึ้นไปประชุมทัพ ณ บ้านระแหง แขวงเมืองตาก(จังหวัดตากในปัจจุบัน)โปรดฯ ให้เจ้าพระยาจักรีกับเจ้าพระยาสุรสีห์ เป็นแม่ทัพหน้าคุมกำลังทัพฝ่ายเหนือ ยกขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่ ส่วนพระยา

พิชัยดาบหัก(จ้อย)เป็นแม่ทัพหน้าของกองทัพหลวงที่จะยกหนุนขึ้นไป

กองทัพเจ้าพระยาจักรีกับเจ้าพระยาสุรสีห์ ยกขึ้นไปถึงเมืองลำปาง เมืองลำพูน พบพม่าตั้งค่ายสกัดทัพอยู่ ณ บริเวณริมฝั่งน้ำแม่พิงเก่า จึงเข้าโจมตีสู้รบกันหลายวัน พอค่ายพม่าแตกก็พากันหลบหนีกลับไปยังเมืองเชียงใหม่ ครั้นกองทัพหลวงขึ้นไปถึงเมืองลำพูน รับสั่งให้ตั้งค่ายหลวง ณ เมืองลำพูน แล้วโปรดฯ ให้ทัพหน้ายกกองกำลังติดตามขึ้นไปล้อมเมืองเชียงใหม่ไว้ เจ้าเมืองเชียงใหม่กับโปสุพลาแม่ทัพพม่า ให้ทหารออกมาตั้งค่ายประชิดไทย และส่งกำลังออกปล้นค่ายไทยหลายครั้ง แต่ทุกครั้งก็ถูกทหารไทยยิงโต้ตอบทำให้ได้รับบาดเจ็บล้มตายเป็นอันมาก จนเกิดความย่อท้อต่อข้าศึก ได้แต่ป้องกันรักษาค่าย ป้องกันเมืองเชียงใหม่ไว้เท่านั้น

ต่อมา เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินเสด็จยกกองทัพหลวงจากเมืองลำพูนมาประทับ ณ ค่ายหลวงเมืองเชียงใหม่แล้ว โปรดฯ ให้เจ้าพระยาจักรีกับเจ้าพระยาสุรสีห์ เร่งตีเมืองเชียงใหม่ และในวันนั้น เจ้าพระยาจักรีก็ระดมกำลังทัพยกเข้าตีค่ายพม่าที่ออกมาตั้งรับที่ประตูท่าแพ ทางด้านทิศตะวันตกหมดทุกค่ายเช่นกัน ตกกลางคืนเจ้าเมืองเชียงใหม่กับโปสุพลาแม่ทัพพม่าก็ทิ้งเมืองเชียงใหม่ตีหักออกไปทางด้านทิศเหนือ เมืองเชียงใหม่ก็ตกอยู่ในอำนาจของกองทัพกรุงธนบุรี แล้วส่งคนมากราบบังคมทูล ณ ค่ายหลวง สมเด็จพระเจ้าตากสินเสด็จมาประทับ ณ เมืองเชียงใหม่ โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาจักรีอยู่จัดการเมืองเชียงใหม่ให้เป็นที่เรียบร้อย และประทับอยู่เพียง ๗ วันก็เสด็จกลับพระนคร”

เหตุการณ์ต่อจากนี้ คือเมื่อพระเจ้าตากทรงทราบข่าวกองทัพพม่ายกเข้ามาทางด่านกาญจนบุรีเพื่อจะเข้ามาตีกรุงธนบุรีนั้น ผศ.มณเฑียร ดีแท้

เรียบเรียงไว้ว่า

"...เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงจัดระเบียบการปกครองหัวเมืองฝ่ายเหนือเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงเสด็จยกทัพกลับกรุงธนบุรี ขณะที่ยกทัพกลับ กองทัพพม่าได้ยกมาเพื่อตีกรุงธนบุรีอีกโดยเข้ามาทางกาญจนบุรี จึงทรงรับสั่งให้พระยาพิชัยดาบหักรีบไปสกัดทัพพม่าไว้ ได้ปะทะกันอย่างหนักที่บางนางแก้ว ฝ่ายไทยล้อมพม่าไว้อย่างหนาแน่นและเป็นเวลานาน พม่าขาดเสบียงอาหารจึงยอมจำนน ยอมให้จับเป็น แม่ทัพพม่าที่ยอมจำนนคือ งุยคงหวุ่น จากนั้นพระยาพิชัยดาบหักได้นำกำลังทหารเข้าโจมตีพม่าที่ปากแพรกและเขาชงุ้ม ทัพพม่าก็แตกหนีกระเจิงไปอีก..."[๑]

มีข้อเท็จจริงใน "การรบที่บ้านบางแก้ว จ.ราชบุรี พ.ศ.๒๓๑๗" โดยพลโทรวมศักดิ์ ไชยโกมินทร์ เพิ่มเติมว่า

"...เมื่อเจ้าพระยาจักรีกลับจากเชียงใหม่และเจ้าพระยาสุรสีห์คุมกองทัพหัวเมืองฝ่ายเหนือมาช่วยทัพสมเด็จพระเจ้าตากสินฯ พระองค์จึงมอบให้เจ้าพระยาจักรีนำทัพล้อมค่ายเพิ่มเติมที่บางแก้ว และให้เจ้าพระยาสุรสีห์นำกองทัพหัวเมืองไปประชิดค่ายพม่าที่เขาชะงุ้ม กันไว้ไม่ให้ติดต่อหรือลงมาช่วยค่ายพม่าที่บางแก้วได้ แล้วพระองค์จึงดำริว่า *ล้อมมันไว้ให้อดอยากทนไม่ได้ก็ต้องออกมาให้จับเป็นเชลย*

...เป็นอันว่า การรบครั้งนี้พระองค์เผด็จศึกได้โดยเด็ดขาด จับเป็นเชลยได้ทั้งตัวแม่ทัพใหญ่จนกระทั่งไพร่พลทหารเลว ทั้งสิ้น ๑,๓๓๐ คน ใช้เวลา ๔๗ วัน ตั้งแต่วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ถึงวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ.๒๓๑๗"[๒]

---

[๑] จังหวัดอุตรดิตถ์, ๒๕๒๙, น ๑๕๔

[๒] กุณฑล วัฒนวีร์, ๒๕๔๗, น ๖๓, ๖๖

ศึกพิษณุโลก

ผศ.มณเฑียร ดีแท้ อธิบายความต่อจากเหตุการณ์ที่บางแก้วว่า

"...ทางเชียงใหม่ โปมะยุง่วน กับโปสุพลา ที่เอาตัวรอดจาก กองทหารของพระยาพิชัยไปได้ ได้รวบรวมกำลังพลที่พม่า แล้วยกมาตีเชียงใหม่ เมื่อฝ่ายไทยทราบข่าวศึก เจ้าพระยาจักรี(ทองด้วง)และเจ้าพระยาสุรสีห์(บุญมา) รีบยกทัพไปป้องกันเชียงใหม่ไว้ ขับไล่พม่าไปจนถึงเชียงแสน พม่าไม่ละความพยายาม คิดจะตีไทยให้ได้ จึงสั่งให้อะแซหวุ่นกี้ยกกำลังทหารมาสองหมื่นเข้าสู่เมืองตากมุ่งตีพิษณุโลก ...เจ้าพระยาจักรี(ทองด้วง)และเจ้าพระยาสุรสีห์(บุญมา)ต้องรีบนำกำลังจากเชียงใหม่เพื่อมาป้องกันพิษณุโลกไว้ ได้ปะทะกับฝ่ายพม่าที่สุโขทัย กำลังฝ่ายไทยมีน้อยกว่าจึงแตกและถอยร่นเข้าเมืองพิษณุโลก ขณะนั้นพม่ายึดเมืองตาก สุโขทัย สวรรคโลก และเมืองพิชัยไว้แล้ว

พม่าพยายามตีเมืองพิษณุโลกอยู่เป็นหลายครั้ง แต่ก็ไม่สามารถจะตีได้ ...เมื่อถูกพม่าล้อมอยู่หลายวัน เมืองพิษณุโลกจึงขัดสนเสบียงอาหาร จึงนำกำลังทหารตีฝ่าวงล้อมไปอยู่บางข้าวตอก

เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงทราบเรื่องข่าวศึกที่พิษณุโลก จึงรับสั่งให้พระยาพิชัยดาบหักรีบนำกำลังขึ้นไปช่วย แต่เหตุการณ์ในพม่ายุ่งเหยิง กษัตริย์พม่าสิ้นพระชนม์ อะแซหวุ่นกี้ แม่ทัพผู้ชรา แต่เก่ง จึงรีบยกทัพกลับพม่า พร้อมด้วยทหารพม่าทุกๆ หน่วย เมื่อพม่าถอนตัวออกจากหัวเมืองต่างๆ ในภาคเหนือแล้ว เมืองต่างๆ จึงอยู่ในสภาพทรุดโทรมมาก เพราะพม่าเผาผลาญทำลายไร้ความปราณี ในขณะที่ถอยทัพกลับนั้น พม่ายังเข้ายึดเมืองตากไว้อีก...

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จึงโปรดฯ ให้พระยาพิชัยดาบหักไปขับไล่ พระยาพิชัยดาบหักได้นำกำลังทหารเข้าตีพม่าที่เมืองตาก พม่า ล้มตายลงเป็น

จำนวนมาก สามารถจับเป็นได้ถึง ๔๙ คน จึงจัดส่งมาถวายสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่กรุงธนบุรี" [๑]

ศึกเมืองพิษณุโลก

"...ครั้นถึง ณ เดือน ๑๐ ในปีมะแม สัปตศก(พ.ศ.๒๓๑๘) ...ฝ่ายพระเจ้ากรุงอังวะยังอยู่ ณ เมืองย่างกุ้ง ...พอหนังสือบอกอะแซหวุ่นกี้ขึ้นไปกราบทูลว่ากองทัพแตกไทยมาสิ้น เสียรี้พลเป็นอันมาก ...และเมืองไทยบัดนี้มีกำลัง เพราะหัวเมืองฝ่ายเหนือผู้คนยังบริบูรณ์มั่งคั่งอยู่ จะขอกองทัพไปตีเมืองฝ่ายเหนือให้ได้เสียก่อน ไทยจึงจะหย่อนกำลัง ภายหลังจึงจะตีเอาเมืองบางกอกเห็นจะได้โดยง่าย พระเจ้าอังวะเห็นชอบด้วยจึงเกณฑ์กองทัพให้ยกเพิ่มเติมมาอีกให้อะแซหวุ่นกี้ยกไปตีเมืองฝ่ายเหนือให้ยับเยินจงได้ แล้วก็เสด็จกลับคืนไปเมืองอังวะ

ฝ่ายอะแซหวุ่นกี้ก็จัดแจงกองทัพ ...ถือพลหมื่นห้าพันสรรพด้วยช้างม้าเครื่องสรรพาวุธพร้อมเสร็จ ครั้นถึง ณ เดือน ๑๑ ก็ยกกองทัพออกจากเมืองเมาะตะมะมาเข้าทางด่านเมืองตาก หยุดทัพอยู่ที่นั้น

ฝ่ายกรมการเมืองตากเมืองกำแพงเพชร เห็นกองทัพพม่ายกมามากเหลือกำลังจะต่อรบ ก็พาครัวหนีเข้าป่า แล้วส่งหนังสือบอกไปถึงกองทัพเจ้าพระยาจักรี เจ้าพระยาสุรสีห์ และบอกลงมากรุงธนบุรีกราบทูลพระกรุณาให้ทราบ...

ขณะนั้นกองทัพเจ้าพระยาจักรี เจ้าพระยาสุรสีห์จะไปตีเอาเมืองเชียงแสน

...พอหนังสือบอกขึ้นไปว่าพม่ายกทัพใหญ่มาทางเมืองตาก เจ้าพระยาทั้งสองก็ถอยทัพกลับมาถึงกลางทางใต้เมืองสุโขทัย หยุดทัพอยู่วัดปากน้ำ

---

[๑] จังหวัดอุตรดิตถ์, ๒๕๒๙, น ๑๕๔, ๑๕๕

พอทัพอะแซหวุ่นกี้ยกมาติดเมืองสวรรคโลก จับกรมการได้สองคน จึงให้ถามว่าพระยาเสือเจ้าเมืองพระพิษณุโลกอยู่หรือไม่ กรมการบอกว่าไม่อยู่ไปเมืองเชียงใหม่ อะแซหวุ่นกี้จึงว่าเจ้าของเขาไม่อยู่อย่าเพ่อไปเหยียบเมืองพิษณุโลกก่อนเลย จึงให้กองหน้ายกลงมาตั้งค่าย ณ บ้านกงธานี .เมื่อเจ้าพระยาทั้งสองกลับเข้ามาในเมืองพิษณุโลก กองทัพอะแซหวุ่นกี้ตีเมืองสวรรคโลกเมืองสุโขทัย และทัพไทยซึ่งมาตั้งรับใต้บ้านกงธานีแตกแล้ว ก็จัดทัพแยกไปตีเมืองพิชัย ทัพใหญ่ก็ยกมาถึงเมืองพระพิษณุโลกในเดือนอ้ายข้างขึ้น ให้ตั้งค่ายรายล้อมอยู่ห่างเมืองทั้งสองฟาก เจ้าพระยาทั้งสองก็เกณฑ์พลทหารขึ้นประจำรักษาหน้าที่เชิงเทินปราการรอบเมือง ป้องกันเมืองเป็นสามารถ ให้ทำสะพานเชือกข้ามแม่น้ำกลางเมืองสามแห่ง...

การรบกันระหว่างกองทัพทั้งสองฝ่าย ต่างผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะถึงเก้าวันสิบวัน เจ้าพระยาจักรี เจ้าพระยาสุรสีห์ก็บอกลงมากราบทูลสมเด็จพระเจ้าตากสินฯ ณ กรุงธนบุรีให้ทรงทราบว่า ทัพพม่ายกมาติดเมืองพิษณุโลกแล้ว

ครั้นถึง ณ วันอังคาร แรม ๑๑ ค่ำ เดือนยี่ ปีมะแม สัปตศก จึงเสด็จทรงเรือพระที่นั่ง โดยเสด็จจากกรุงธนบุรีไปโดยทางชลมารค ...ครั้น ณ วันเสาร์ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๓ กองทัพหลวงเสด็จถึงค่ายปากน้ำพิง ฟากตะวันออก เสด็จขึ้นประทับ ณ พลับพลาในค่าย ...แล้วให้พระศรีไกรลาสคุมไพร่ห้าร้อยไปทำทางหลวง ณ ปากน้ำพิงขึ้นไปจนถึงเมืองพระพิษณุโลก...

การรบระหว่างกองทัพของอะแซหวุ่นกี้กับทัพของเจ้าพระยาทั้งสองและกองทัพหลวงดำเนินไปได้ประมาณ ๓ เดือนเศษ อะแซหวุ่นกี้ก็ยกทัพใหญ่ลงมาตั้งค่ายโอบหลังทัพหลวง ณ ปากน้ำพิง ฟากตะวันออกเป็นหลายค่าย

ได้ต่อรบกันเป็นสามารถ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นศึกหนักเหลือกำลังถึง ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๔ แรม ๑๐ ค่ำ จึงให้ลาดทัพหลวงถอยมาตั้งมั่น ณ บางข้าวตอก ...ฝ่ายข้างในเมืองก็ขาดเสบียง ตวงข้าวแจกทหารแต่ละมื้อฝาเขนง ไพร่พลอิดโรยนักถอยกำลังลง เจ้าพระยาจักรี เจ้าพระยาสุรสีห์ เห็นเหลือกำลังจะตั้งมั่นรักษาเมืองไว้มิได้ด้วยสิ้นเสบียงอาหารขัดสนนัก จึงบอกลงมากราบทูล ณ ค่ายหลวงแต่ยังเสด็จอยู่ ณ ปากน้ำพิงว่า ในเมืองสิ้นเสบียงจะขอพระราชทานล่าทัพออกจากเมือง ก็โปรดทรงพระอนุญาต

...ครั้นถึง ณ วันศุกร์ เดือน ๔ แรม ๑๑ ค่ำ เจ้าพระยาทั้งสอง จึงให้เจ้าหน้าที่ระดมยิงปืนใหญ่น้อยหนาขึ้นกว่าทุกวัน ...ครั้นเพลาประมาณยามเศษ เจ้าพระยาทั้งสองยกกองทัพและครัวเรือน ทั้งปวงเปิดประตูเมืองข้างด้านฟากตะวันออก ...หักค่ายพม่าซึ่งตั้งล้อม ...ได้รบกันถึงอาวุธสั้นฟันแทงกันเป็นตะลุมบอน พม่าแตกเปิดทางให้เจ้าพระยาทั้งสองก็รีบเดินทัพไปทางบ้านมุงดอนชมพู ..เร่งเดินทัพไปถึงเมืองเพชรบูรณ์หยุดพักอยู่ที่นั้น...

ฝ่ายอะแซหวุ่นกี้แจ้งว่า ทัพไทยแหกหนีออกจากเมืองแล้ว ก็ขับพลทหารเข้าไปในเมือง ให้จุดเพลิงเผาบ้านเรือนและอารามใหญ่น้อยทุกตำบล ...ให้ไล่จับผู้คนและครอบครัวซึ่งยังตกค้างอยู่ในเมืองหนีออกไม่ทันนั้น และเก็บเอาทรัพย์สินและเครื่องศัสตราวุธต่างๆ แล้วตั้งอยู่ในเมือง ...พอข้างกรุงอังวะได้ม้าใช้ถือหนังสือลงมาถึงอะแซหวุ่นกี้แม่ทัพว่า พระเจ้าอังวะทิวงคต บัดนี้จิงกูจาราชบุตร...ได้เสวยราชสมบัติ ...มีรับสั่งให้หากองทัพกลับไปกรุงอังวะ อะแซหวุ่นกี้ได้แจ้งเหตุดังนั้น ก็ให้เลิกทัพจากเมืองพระพิษณุโลก กวาดครอบครัวเดินทัพทางเมืองสุโขทัยไปลงบ้านระแหงเมืองตาก.

ฝ่ายกองทัพเจ้าพระยาจักรี เจ้าพระยาสุรสีห์ ซึ่งไปตั้งทัพอยู่ ณ เมืองเพชรบูรณ์นั้น ได้เสบียงอาหารเลี้ยงไพร่พลบริบูรณ์แล้ว ก็บอกลงมากราบทูลว่าจะขอยกติดตามตีพม่าซึ่งเลิกถอยไป แล้วยกกองทัพกลับมาทางสระบุรีขึ้นทางป่าพระพุทธบาท ยกติดตามทัพพม่าไปทางเมืองสุโขทัย ...สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดำรัสให้พระยาพิชัยยกกลับไปบ้านเมือง ให้พระยาพิชัยสงครามไปด้วย จัดแจงไพร่พลพร้อมแล้ว ให้ยกไปก้าวสกัดติดตามตีพม่าให้จงได้.. ครั้น ณ วันเสาร์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๔ ค่ำ กองพระยายมราช พระยาราชสุภาวดี พระยารามัญวงศ์ ยกติดตามพม่าไปทางด่านสุพรรณบุรี ได้ตามตีพม่าไปจนถึงด่านแม่ลำเมา จับเป็นได้สิบเจ็ดคนบอกส่งลงมาถวาย ครั้น ณ วันอาทิตย์เดือน ๑๐ ขึ้น ๕ ค่ำ จึงกองเจ้าพระยาจักรี เจ้าพระยาสุรสีห์ และกองพระยาธิเบศบดี ซึ่งยกไปตามพม่าทางเมืองสุโขทัยนั้น จับเป็นได้สิบแปดคน กับทั้งเครื่องศัสตราวุธเป็นอันมาก บอกส่งลงมาถวาย ครั้น ณ วันเสาร์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๑ ค่ำ จึงพระยานครสวรรค์ ***พระยาพิชัยซึ่งยกติดตามพม่าไปทางด่านเมืองตาก จับเป็นได้สี่สิบเก้าคน บอกส่งลงมาถวาย*** *และกองพระเจ้าหลานเธอกรมขุนอนุรักษ์สงคราม และเจ้าพระยามหาเสนาบอกส่งพม่า ลงมาแต่แควเมืองกำแพงเพชรสิบเอ็ดคน ลงมาถวาย จึงดำรัสให้มีตราหากองทัพทั้งปวงกลับลงมายังพระนครพร้อมกันแล้ว โปรดให้เจ้าพระยาจักรี เจ้าพระยาสุรสีห์ พระธรรมา คุมไพร่พลทั้งปวงตั้งทำนา ณ ทะเลตมฟากตะวันออกกรุงธนบุรี ตมฟากตะวันตก และทุ่งกระทุ่มแบน หนองบัวแขวงเมืองนครชัยศรี"*[๑]

---

[๑] กรมศิลปากร, ๒๕๓๕, น ๒๐๒, ๒๐๓, ๒๐๔, ๒๐๕, ๒๑๐, ๒๑๑, ๒๑๔

บทที่ ๑๖ บทส่งท้าย "ไม่ขออยู่เป็นข้าสองเจ้า บ่าวสองนาย ขอตายตามเสด็จพระเจ้าตาก"

ครั้นสิ้นแผ่นดินพระเจ้าตาก พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๔ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ ณ กรุงเทพมหานคร โปรดเกล้าฯ ให้เสนาบดีเรียกตัวพระยาพิชัยดาบหักลงมาถามว่า จะยอมอยู่ทำราชการต่อไปหรือไม่ ถ้ายอมอยู่จะเลี้ยง เพราะหาความผิดมิได้ *พระยาพิชัยดาบหักตรองเห็นว่าขืนอยู่ต่อไปคงได้รับภัยมิในวันใดก็วันหนึ่ง เพราะตัวท่านเป็นข้าหลวงเดิมอันสนิทของพระเจ้าตากย่อมเป็นที่ระแวงแก่ท่านผู้จะเป็นประมุขของแผ่นดินต่อไป ทั้งประกอบด้วยความเศร้าโศกอาลัยในพระเจ้าตากเข้ากลัดกลุ้มในหทัย* **สิ้นความอาลัยในชีวิตตน** จึงตอบ **ไม่ยอมอยู่จะขอตายตามเสด็จพระเจ้าตาก** *ขอฝากแต่บุตรชายให้ได้ทำราชการสนองพระเดชพระคุณสืบสกุลต่อไปภายหน้า* ฉะนั้นจึงโปรดเกล้าฯ **ให้ประหารชีวิตเสีย** เมื่อพระยาพิชัยดาบหักสิ้นชีพอายุได้ ๔๑ ปี แก่กว่าสมเด็จพระอนุชาธิราชมหาสุรสีห์ ๑ ปี จึงโปรดเกล้าฯ ให้นายเสนาบดีมีท้องตราถึงผู้ครองเมืองพิชัยให้รับบุตรชาย พระยาพิชัยดาบหักเป็นข้าราชการต่อไปตามควรแก่ความสามารถ

ฉะนี้บุตรหลานพระยาพิชัยดาบหักเป็นข้าราชการลำดับลงมาจนทุกวันนี้ แลในสมัย

คำขึ้นกรรมฐานของสมเด็จรูญ

(ได้มาจากศรีลังกา หลวงปู่คำมีแห่ง มีอายุ ๑๐๙ ปี เป็นคาถาไหว้ครูขึ้นพระกรรมฐาน ให้หมั่นภาวนาบ่อยๆ และทุกครั้งเมื่อประกอบพิธีขึ้นกรรมฐานหรือพิธีอย่างอื่น ได้มอบให้ผม พระมหาเฉลา เตชวนฺโตและพระสามารถ ชินปุตฺโต เมื่อคราวไปขอขึ้นกรรมฐานกับหลวงปู่ ท่านบอก เอาไว้เป็นคาถาไหว้ครูขึ้นพระกรรมฐาน ให้หมั่นภาวนาบ่อยๆ และทุกครั้งเมื่อประกอบพิธีขึ้นกรรมฐานหรือพิธีอย่างอื่น ก่อนปฏิบัติกรรมฐานทุกครั้งให้อธิษฐานกล่าวคำขึ้นกรรมฐานนี้ มอบให้ เมื่อวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๒๐)

ตั้งนะโมก่อน ๓ จบ

พุทฺโธ ภควาติ พุทฺธํ ชีวิตํ ยาวชีวํ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ, ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายชีวิตแก่พระพุทธเจ้า ว่ามาเป็นที่ระลึกของข้าพเจ้า ว่ากำจัดภัยได้จริง อิมินา สกฺกาเรน ตํ พุทฺธํ อภิปูชยามิ (กราบ)ฯ

ธมฺมํ ชีวิตํ ยาวชีวํ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ, ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายชีวิตแก่พระธรรมเจ้า ว่ามาเป็นที่ระลึกของข้าพเจ้า ว่ากำจัดภัยได้จริง อิมินา สกฺกาเรน ตํ ธมฺมํ อภิปูชยามิ (กราบ)ฯ

สงฺฆํ ชีวิตํ ยาวชีวํ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายชีวิตแก่พระสังฆเจ้า ว่ามาเป็นที่ระลึกของข้าพเจ้า ว่ากำจัดภัยได้จริง อิมินา สกฺกาเรน ตํ สงฺฆํ อภิปูชยามิ (กราบ) ฯ

โลกสฺสาติ สงฺฆํ ชีวิตํ นโมพุทฺธาย มออุ เม นาถํ คจฺฉามิ นโมธมฺมาย มออุ เม นาถํ คจฺฉามิ นโมสงฺฆายะ มออุ เม นาถํ คจฺฉามิ อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ พุทฺธนวคุโณ เม นาถํ คจฺฉามิ สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม ธมฺมนวคุโณ เม นาถํ คจฺฉามิ สุปฏิปนฺโน

ภควโต สาวกสงฺโฆ สงฺฆนวคุโณ เม นาถํ คจฺฉามิ

พุทฺธํ อนนฺตํ ทิคุณํ ธมฺมํ อนนฺตํ ทิคุณํ สงฺฆํ อนนฺตํ ทิคุณํ กมฺมฏฺฐานํ กมฺมฏฺฐานอนนฺตํ ทิคุณํ อาจริยํ อาจริยอนนฺตํ ทิคุณํ สีลํ สีลญฺจ มยฺหํ อนนฺตํ คจฺฉามิ พุทฺธํ พุทฺธสพฺพปาปํ วินาสฺสนฺติ ธมฺมํ ธมฺมสพฺพปาปํ วินาสฺสนฺติ สงฺฆํ สงฺฆสพฺพปาปํ วินาสฺสนฺติ

อุกาส อุกาส ข้าพเจ้าจะขอโอกาสอาราธนา พระขนิกสมาธิ พระอุปจารสมาธิ พระอัปปนาสมาธิ โลกุตฺตรเจ้าดวงประเสริฐ อันบังเกิดมาจากองค์พระพุทธเจ้า แต่พระธรรมเจ้า แต่พระปัจเจกพุทธเจ้า แต่พระอรหันตเจ้า ตั้งแรกแต่พระอัญญาโกณฑัญญเจ้าโน้นมา ตราบเท่าถึง สงฆ์สมมุติ ในกาลบัดนี้ ขอคุณอันนั้น จงเสด็จลงมาบังเกิด ในจักขุทวาร แห่งข้าพเจ้า ในโสตทวาร ในฆานทวาร ในชิวหาทวาร ในกายทวาร ในมโนทวาร ในขันธ์ทั้งห้า แห่งข้าพเจ้า นับตั้งแต่รูปขันธ์เป็นต้น เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญานขันธ์ ทั้งมวล ขอให้ข้าพเจ้านี้ มีวาจาอันศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์เสมอเหมือนหนึ่งพระผู้เป็นเจ้า เชยฺยํ สุขํ พลํ พุทฺโธ โส ภควาติ (กราบ)

นกาโร กกุสันโธ ข้าพเจ้าจะขอโอกาสอาราธนาเอาองค์คุณแห่งพระกกุสันโธผู้เป็นเจ้า จงเสด็จลงมาบังเกิดอยู่หัวแห่งข้าพเจ้า ขอให้ข้าพเจ้านี้ มีวาจาอันศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์เสมอเหมือนหนึ่งพระผู้เป็นเจ้า เชยฺยํ สุขํ พลํ พุทฺโธ โส ภควาติ (กราบ)

โมกาโร โกนาคมโน ข้าพเจ้าจะขอโอกาสอาราธนาเอาองค์คุณแห่งพระโกนาคมโนผู้เป็นเจ้า จงเสด็จลงมาบังเกิดอยู่หน้าผากแห่งข้าพเจ้า ขอให้ข้าพเจ้านี้ มีวาจาอันศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์เสมอเหมือนหนึ่งพระผู้เป็นเจ้า เชยฺยํ สุขํ พลํ พุทฺโธ โส ภควาติ (กราบ)

พุทธกาโร กัสสโป พุทโธ ข้าพเจ้าจะขอโอกาสอาราธนาเอาองค์คุณแห่งพระกัสสโปพุทโธผู้เป็นเจ้า จงเสด็จลงมาบังเกิดอยู่เหนือหูทั้งสองซ้ายขวาแห่งข้าพเจ้า ขอให้ข้าพเจ้านี้ มีวาจาอันศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์เสมอเหมือนหนึ่งพระผู้เป็นเจ้า ชยฺยํ สุขํ พลํ พุทฺโธ โส ภควาติ (กราบ)

ธากาโร ศรีศากยมุณี โคดม ข้าพเจ้าจะขอโอกาสอาราธนาเอาองค์คุณแห่งพระศรีศากยมุณี โคดมผู้เป็นเจ้า จงเสด็จลงมาบังเกิดอยู่เหนือนัยตาทั้งสองซ้ายขวาแห่งข้าพเจ้า ขอให้ข้าพเจ้านี้ มีวาจาอันศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์เสมอเหมือนหนึ่งพระผู้เป็นเจ้า ชยฺยํ สุขํ พลํ พุทฺโธ โส ภควาติ (กราบ)

ยกาโร ศรีอริยเมตตรัย ข้าพเจ้าจะขอโอกาสอาราธนาเอาองค์คุณแห่งพระศรีอริยเมตตรัยผู้เป็นเจ้า จงเสด็จลงมาบังเกิดอยู่เหนือริมฝีปากข้างล่างข้างบนแห่งข้าพเจ้า ขอให้ข้าพเจ้านี้ มีวาจาอันศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์เสมอเหมือนหนึ่งพระผู้เป็นเจ้า ชยฺยํ สุขํ พลํ พุทฺโธ โส ภควาติ (กราบ)

กุเส เม ข้าพเจ้าจะขอโอกาส อาราธนาเอาองค์คุณพระพุทธเจ้า ชื่อว่าโคตมะ จงเสด็จลงมาบังเกิด ในจักขุทวารแห่งข้าพเจ้า ในโสตทวาร ในฆานทวาร ในชิวหาทวาร ในกายทวาร ในมโนทวาร ในขันธ์ทั้งห้า แห่งข้าพเจ้า นับตั้งแต่รูปขันธ์เป็นต้น เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญานขันธ์ ทั้งมวล ขอให้ข้าพเจ้านี้ มีวาจาอันศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์เสมอเหมือนหนึ่งพระผู้เป็นเจ้า ชยฺยํ สุขํ พลํ พุทฺโธ โส ภควาติ (กราบ)

เสสํ ธมฺเม ข้าพเจ้าขออาราธนาเอาองค์คุณแห่งพระธรรมเจ้าทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์จบ อันพระองค์ตรัสไว้ดีแล้ว จงเสด็จลงมาบังเกิดในจักขุทวารแห่งข้าพเจ้า ในโสตทวาร ในฆานทวาร ในชิวหาทวาร ในกายทวาร

ในมโนทวาร ในขันธ์ทั้งห้า แห่งข้าพเจ้า นับตั้งแต่รูปขันธ์เป็นต้น เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ ทั้งมวล ขอให้ข้าพเจ้านี้ มีวาจาอันศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์เสมอเหมือนหนึ่งพระผู้เป็นเจ้า ชยฺยํ สุขํ พลํ พุทฺโธ โส ภควาติ (กราบ)

สาวกสงฺโฆ ข้าพเจ้าจะขอโอกาสอาราธนา เอาองค์คุณแห่งพระอริยสาวกเจ้าทั้งหลาย อันมากกว่าเม็ดหินและเม็ดทรายทั้ง ๔ สมุทร ต้นเตปประเพณี พระปิติธรรมเจ้าดวงประเสริฐ บังเกิดมาแต่พระพุทธเจ้า แต่พระธรรมเจ้า แต่พระปัจเจกพุทธเจ้า แต่พระสังฆเจ้า เริ่มแรกแต่พระอัญญาโกณฑัญญเจ้าโน้นมา จงเสด็จลงมาบังเกิด ในจักขุทวารแห่งข้าพเจ้า ในโสตทวาร ในฆานทวาร ในชิวหาทวาร ในกายทวาร ในมโนทวาร ในขันธ์ทั้งห้าแห่งข้าพเจ้า นับตั้งแต่รูปขันธ์เป็นต้น เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ ทั้งมวล ขอให้ข้าพเจ้านี้ มีวาจาอันศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์เสมอเหมือนหนึ่งพระผู้เป็นเจ้า ชยฺยํ สุขํ พลํ พุทฺโธ โส ภควาติ (กราบ)

พุทธํ อาราธนานํ กโรมิ ธมฺมํ อาราธนานํ กโรมิ สงฺฆํ อาราธนานํ กโรมิ ว่า ๓ ครั้ง แล้วกราบลง ฯ

ต่อไปให้ระลึกนึกถึงคุณครูบาอาจารย์ แล้วกราบลงครั้งหนึ่ง จากนั้นให้นั่งสมาธิ มีสติกำหนดรู้ลมหายใจเข้า-ออก ภาวนากำกับด้วยก็ได้ ภาวนาว่า พุท, โธ

ยอดคาถาเจ้าประคุณสมเด็จ

สิทธิกิจจัง สิทธิกัมมัง สิทธิลาโภ สิทธิเตโช พุทธะมะอะอุ นะโมพุทธายะ วิระทะโย วิระโคณายัง วิระหิงสา วิระทาสี วิระทาสา วิระอิตถิโย พุทธัสสะ มานีมามะ พุทธัสสะ สะวาโหม พุทธะมะอะอุ สีวังอัจจุตัง พระอะระหังจุติ โอมอิทธิฤทธิ พุทธะนิมิตตัง พิสะมานะตัง พุทธัง พะหูชะนานัง ชัมพูทีเป มะนุสสานัง อิตถิโย ปุริโส จิตตัง พันธังเอหิ พุทธะเมตตัง จิตตัง มะมะ พุทธะ พุทธานุภาเวนะ ธัมมังเมตตัง จิตตัง มะมะ ธัมมะธัมมานุภาเวนะ สังฆะ เมตตัง จิตตัง มะมะ สังฆะ สังฆานุภาเวนะ สิทธิพุทธัง จิตตังมะมะ บุคคลไหลมา นะชาลีติ สิทธิธัมมัง จิตตัง มะมะ ข้าวของไหลมา นะชาลีติ สิทธิสังฆัง จิตตัง มะมะ ทรัพย์สินเงินทองไหลมา นะชาลีติ

(เสร็จแล้วแผ่เมตตาแผ่บุญแผ่กุศล ดังนี้)

ขอเดชะข้าขอตั้งจิตอุทิศผล บุญกุศลนี้แผ่ไปให้ไพศาล ถึงมารดาบิดา ครูอาจารย์ ทั้งลูกหลาน ญาติ มิตรสนิทกัน ทั้งคนเคยร่วมรักสมัครใคร่ ขอให้ได้ส่วนบุญกุศลผลของฉัน ทั้งพระราชา พระราชินี พระราชโอรส พระราชธิดา พระบรมวงศานุวงศ์ ตลอดจนถึงผู้เคยให้ความอุปถัมภ์ อีกทั้งเจ้ากรรมนายเวรและเทวัญ พระอินทร์ พระพรหม

พระยม พระกาฬ ท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 พระภูมิเจ้าที่ แม่นางธรณี พระเพลิง พระพาย พระแม่โพสพ พระแม่คงคา และสรรพสัตว์ทั้งหลาย ดวงวิญญาณทั้งหลาย ภุมมะเทวดา รุกขะเทวดา อากาศเทวดา ทวยเทพเทวา เจ้าป่าเขาทั้งหลาย ขอให้อนุโมทนาในส่วนบุญ ส่วนกุศลนี้ เทอญฯ ท่านที่ประสบทุกข์ ขอให้พ้นจากทุกข์ ที่มีสุข ขอให้สุขยิ่งขึ้นไป

(ขอให้สวดเป็นกิจวัตรประจำ จะเกิดประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล อำนวยความสุข ความเจริญในหน้าที่การงาน เจริญรุ่งเรือง)

(หลวงพ่อบุญมา พระราชภาวนาวราจารย์ วัดผาเกิ้ง)

ขั้นตอนแรก

วิธีสมาทานพระกรรมฐาน (ขึ้นครู)

ผู้ที่ประสงค์จะขึ้นพระกรรมฐาน พึงปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑. ถวายสักการะต่อพระอาจารย์ ผู้ให้พระกรรมฐาน

๒. จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

๓. ถ้าเป็นพระให้แสดงอาบัติก่อน ถ้าเป็นอุบาสกอุบาสิกา ให้สมาทานศีลเสียก่อน

๔. มอบกายถวายชีวิตต่อพระรัตนตรัย

" อิมาหํ ภควา อตฺตภาวํ ตุมฺหากํ ปริจฺจชามิ

ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายชีวิตนี้ ต่อพระรัตนตรัย เพื่อเจริญพระกรรมฐาน ณ กาลบัดนี้

๕. มอบกายถวายตัวต่อพระอาจารย์

" อิมาหํ อาจริย อตฺตภาวํ ตุมฺหากํ ปริจฺจชามิ"

ข้าแต่พระอาจารย์ ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายตัว ต่อท่านอาจารย์ เพื่อเจริญพระกรรมฐาน

๖. ขอพระกรรมฐาน

"นิพฺพานสฺส เม ภนฺเต สจฺฉิกรณตฺถาย กมฺมฏฺฐานํ เทหิ"

ข้าแต่ท่านอาจารย์ผู้เจริญ ขอท่านจงให้ ซึ่งพระกรรมฐาน แก่ข้าพเจ้า เพื่อกระทำให้แจ้ง ซึ่งมรรค ผล นิพพาน

๗. แผ่เมตตา

" อหํ สุขิโต โหมิ, นิทฺทุกฺโข โหมิ, อวโร โหมิ, อพฺยาปชฺโฌ โหมิ, อนีโฆ โหมิ, สุขี อตฺตานํ ปริหรามิ"

ขอให้ข้าพเจ้ามีความสุข ปราศจากความทุกข์ ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มีความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่มีความทุกข์กายทุกข์ใจ จงมีแต่ความสุขกายสุขใจรักษาตนอยู่เป็นสุขเถิด

“ สพฺเพ สตฺตา สุขิตา โหนฺตุ, นิทฺทุกฺขา โหนฺตุ, อเวรา โหนฺตุ, อพฺยาปชฺฌา โหนฺตุ, อนีฆา โหนฺตุ, สุขี อตฺตานํ ปริหรนฺตุ,

ขอให้สัตว์ทั้งปวงทุกตัวตน จงถึงความสุข ปราศจากความทุกข์ ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มีความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่มีความทุกข์กายทุกข์ใจ ขอให้มีแต่ความสุขกายสุขใจ รักษาตนอยู่เป็นสุขเถิด

๘. **เจริญมรณานุสฺสติ**

อทฺธุวํ เม ชีวิตํ , ธุวํ มรณํ, อวสฺสํ มยา มริตพฺพํ, มรณปริโยสานํ เม ชีวตํ, ชีวิตเมว อนิยตํ, มรณํ นิยตํ”

ชีวิตของเราไม่ยั่งยืน ความตายเป็นของยั่งยืน เราจะต้องตายแน่ เพราะว่าชีวิตของเรามีความตายเป็นที่สุด ชีวิตเป็นของไม่แน่นอน ความตายเป็นของแน่นอนแท้ เป็นโชคอันดีที่เราได้มาสมาทานพระกรรมฐาน ณ บัดนี้ ไม่เสียทีเกิดมาเป็นมนุษย์ พบพระพุทธศาสนา

๙. **ตั้งสัจจาธิฐาน**

“ เยเนว ยนฺติ นิพฺพานํ พุทฺธา เตสญฺจ สาวกา
เอกายเนน มคฺเคน สติปฏฺฐานสญฺญินา”

พระพุทธเจ้าและเหล่าอริยสาวกทั้งหลาย ย่อมดำเนินไปสู่พระนิพพาน ด้วยหนทางสายนี้ อันเป็นทางสายเอก ซึ่งนักปราชญ์ราชบัณฑิตทั้งหลาย รู้ทั่วถึงกันแล้วว่า ได้แก่สติปัฏฐาน ๔

ข้าพเจ้าขอตั้งสัจจอธิฐานปฏิญาณตนต่อพระรัตนตรัยและต่อพระอาจารย์ ว่า จะตั้งอกตั้งใจ จะปฏิบัติจริงๆ เท่าที่ตนมีโอกาส เท่าที่ตนสามารถจะปฏิบัติได้ เพื่อบูชาพระรัตนตรัย

๑๐. คำตั้งความปวารณา

" อิมาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปตฺติยา รตฺตนตฺตยํ ปูเชมิ"

ข้าพเจ้าขอบูชาพระรัตนตรัย ด้วยการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมนี้ และด้วยสัจจวาจาที่ได้กล่าวมานี้ ขอให้ข้าพเจ้าสำเร็จผลสมความปรารถนาในเวลาอันไม่ช้าด้วยเทอญ.

๑๑. สวดพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ

๑๒. ถ้าอยู่ในป่า อยู่ในถ้ำ อยู่ในภูเขา ควรจะได้สวดกรณียเมตตสูตร และขันธปริตรด้วย

ขั้นตอนที่สอง

วิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

พระอาจารย์ผู้ให้พระกรรมฐาน ควรปฏิบัติดังนี้

๑. วันแรกให้กรรมฐานไปปฏิบัติ ๖ ข้อ ดังนี้

๑. เดินจงกรม

เวลาเดินให้ทอดสายตาไปประมาณ ๔-๕ ศอก สติกำหนดอยู่ที่เท้าเดินช้าๆ เวลายกเท้าขวา ภาวนาว่า "ขวาย่างหนอ" ขณะที่ใจนึกว่าขวา ต้องยกเท้าขวาขึ้นทันที เท้าที่ยกกับใจที่นึกต้องให้พร้อมกัน ขณะว่าย่างต้องเคลื่อนเท้าไปพร้อมๆกัน ขณะที่ว่าหนอ เท้าต้องลงถึงพื้นพร้อมกัน เวลายกเท้าซ้ายขึ้น

ก็เหมือนกัน ภาวนาว่า "ซ้ายย่างหนอ" ปฏิบัติเหมือนกันกับ "ขวาย่างหนอ" เวลาวางเท้าลงพื้นให้ส้นเท้ากับปลายเท้าห่างกันประมาณ ๒ หรือ ๓ นิ้ว อย่าให้ห่างกันเกินไป หรืออย่าให้ใกล้ชิดติดกันเกินไป เมื่อเดินสุดเสื่อสุดถนน หรือสุดสถานที่ให้เอาเท้าเข้ามาประกบชิดใกล้เคียงกัน ส้นเท้าให้ติดกัน ส่วนปลายเท้าให้แยกออกจากกันประมาณ ๒ หรือ ๓ นิ้วแล้วหยุดยืน ต่อจากนั้น ให้กำหนดสติในอิริยาบถยืน กำหนดตั้งแต่ศีรษะไปถึงปลายเท้า ให้ความรู้สึก ระลึกรู้อยู่กับตัว ภาวนาว่า **ยืนหนอ ยืนหนอ ยืนหนอ** ว่าซ้ำๆกัน สัก ๓ ครั้ง หรือ ๔ ครั้ง ขณะนั้นให้สติอยู่ที่ร่างกาย อย่าให้ออกไปนอกร่างกาย ต่อไป เวลากลับ ให้น้อมจิตกำหนดที่ใจ ซึ่งเป็นต้นคิดกลับ พร้อมกับภาวนาว่า อยากกลับหนอๆ ๓ ครั้ง จะกลับหันไปข้างขวาหรือข้างซ้าย ก็ได้ ถ้ากลับข้างขวา เวลากลับส้นเท้าติดอยู่กับพื้นยกปลายเท้าให้พ้นพื้น แล้วหมุนไปช้า ๆ พร้อมกับ ภาวนาว่า " กลับหนอ กลับหนอ กลับหนอ เช่นเดียวกันให้หมุนไปอย่างนี้ ประมาณ ๓ หรือ ๔ คู่ ก็จะพอดีกับความต้องการ แล้วยืนภาวนาว่า ยืนหนอ ยืนหนอ ยืนหนอ ว่า ๓ หรือ ๔ ครั้ง เวลาจะเดินจงกรม ให้น้อมจิตกำหนดที่ใจ ซึ่งเป็นต้นคิดเดิน พร้อมกับภาวนาว่าอยากเดินหนอๆ ๓ ครั้ง จากนั้น จึงกำหนดเดิน สติไปกำหนดที่เท้าเช่นเคย แล้วเดินจงกรมภาวนาว่า ขวาย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ ต่อไป ให้เดินกลับไปกลับมาอยู่อย่างนี้ ประมาณ ๓๐ นาที เป็นอย่างต่ำ ๑ ชั่วโมงเป็นอย่างสูง ถ้าเดินได้ ๑ ชั่วโมงเป็นดีที่สุด เพราะได้ผลเร็ว สมาธิดี สติปัญญาแก่กล้า

๒. นั่ง

ให้เตรียมจัดอาสนะสำหรับนั่งไว้ก่อน เวลาจะนั่ง ให้ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าก้าวหนึ่ง แล้วให้น้อมจิตกำหนดที่ใจ ซึ่งเป็นต้นคิดว่าจะนั่งพร้อมกับภาวนาว่า อยากนั่งหนอๆ ๓ ครั้ง ให้ค่อยๆ ย่อตัวลงนั่งให้ได้ ๓ จังหวะคือ จังหวะที่ ๑ ย่อตัวเอามือทาบที่หัวเข่าพร้อมกับภาวนาว่า นั่งลงหนอ จังหวะที่ ๒ ภาวนาว่า นั่งลงหนอ พร้อมกับน้อมหัวเข่าข้างซ้ายลงไปถูกพื้น จังหวะที่ ๓ ภาวนาว่า นั่งหนอ พร้อมกับน้อมหัวเข่าข้างขวาลงไปถูกพื้น จากนั้น ก็ขยับนั่งให้เข้าที่ พร้อมกับภาวนาว่านั่งหนอๆไปเรื่อยๆ จนกว่าจะนั่งเสร็จเรียบร้อย

วิธีนั่ง ให้นั่งขัดสมาธิ คือ เอาขาขวาทับขาซ้าย เอามือขวาทับมือซ้าย ตั้งตัวให้ตรงแต่จะนั่งเก้าอี้หรือนั่งพับเพียบก็ได้

นั่งเรียบร้อยแล้วให้หลับตา เอาสติมากำหนดจับอยู่ที่ท้อง เวลาหายใจเข้าท้องพองขึ้น ให้ภาวนาว่า พองหนอ ใจน้อมนึกภาวนากับท้องที่พองต้องให้ทันกันพอดี อย่าให้ก่อนหรือหลังกัน เวลาหายใจออกท้องยุบลง ให้ภาวนาว่า ยุบหนอ ใจน้อมนึกภาวนากับท้องที่ยุบให้ทันกันพอดี

ข้อสำคัญ ให้สติอยู่ที่อาการพองยุบเท่านั้น อย่าไปดูลมที่จมูกหรือลมหายใจ และอย่าตะเบ็งท้องให้พองขึ้น ให้นั่งภาวนาอย่างนี้ตลอดไป อย่างต่ำประมาณ ๓๐ นาที อย่างสูงประมาณ ๑ ชั่วโมง หรือมากกว่านั้นก็ยิ่งดี

๓. เวทนา

ในขณะที่นั่งอยู่นั้น ถ้าเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น เช่น เจ็บ ปวด เมื่อย คัน เป็นต้น ให้ปล่อยพองยุบ แล้วเอาสติไปกำหนดที่ เจ็บ ปวด เมื่อย คัน เป็นต้นนั้น พร้อมกับภาวนาว่า เจ็บหนอๆ หรือว่า ปวดหนอๆ

สุดแท้แต่เวทนาอย่างใดจะเกิดขึ้น เมื่อเวทนาหายแล้วให้เอาสติไปกำหนดที่ท้องเหมือนเดิม ภาวนาว่า พองหนอ ยุบหนอ ต่อไปอีก จนกว่าจะครบกำหนดเวลาที่ตนกำหนดไว้

๔. จิต

ในเวลาที่นั่งอยู่นั้น ถ้าจิตคิดถึงบ้าน คิดถึงวัด คิดถึงทรัพย์สมบัติหรือกิจกรรมงานต่างๆ ให้สติปักลงไว้ที่ใจ พร้อมกับภาวนาว่า คิดหนอๆ จนกว่าจะหยุดคิด เมื่อหยุดคิดแล้วให้กลับไปกำหนด ยุบหนอ พองหนอ ต่อไป

แม้ดีใจ เสียใจ โกรธเป็นต้น ให้กำหนดเช่นกัน คือ ถ้าดีใจให้กำหนดว่าดีใจหนอ ๆ เสียใจก็ให้กำหนดว่า เสียใจหนอ ๆ ถ้าโกรธก็ให้กำหนดว่าโกรธหนอ ๆ จนกว่าความโกรธนั้นจะหายไปเป็นต้น

๕. เสียง

ในขณะที่นั่งอยู่นั้น ถ้ามีเสียงดังปรากฏชัดกระทบที่แก้วหู ให้ใช้สติกำหนดที่ได้ยินเสียงที่สัมผัสแก้วหู ภาวนาว่า ได้ยินหนอ ๆ จนกว่าจะคลายเบาลงไปไม่ปรากฏชัด จึงหันไปกำหนด พอง - ยุบต่อไป

๖. นอน

เวลานอนให้ค่อย ๆ เอนลงนอน มีสติกำหนดในอิริยาบถย่อย พร้อมกับภาวนาต่อไปว่า นอนลงหนอ ๆ จนกว่าจะนอนเรียบร้อย ขณะนั้น ให้สติจับอยู่กับอาการเคลื่อนไหวของร่างกาย เมื่อนอนเรียบร้อยแล้ว ให้เอาสติมากำหนดที่ท้องพร้อมกับภาวนาว่า พองหนอ ยุบหนอ ต่อไป ให้คอยสังเกตให้ดีว่า จะหลับไปตอนพอง หรือ ตอนยุบ

วันแรกให้บทเรียนไปปฏิบัติเพียงเท่านี้

วันต่อไปให้ส่งอารมณ์ คือ ไปสอบกรรมฐานกับอาจารย์

ตอนที่สามคือส่งอารมณ์

สรุปวิธีการ

๑. ขึ้นกรรมฐาน

๒. สอนวิธีปฏิบัติกรรมฐาน

๓. ส่งอารมณ์

คำขึ้นกัมมัฏฐาน

คำถวายตัวแด่พระพุทธเจ้า

อิมาหัง ภะคะวา อัตตะภาวัง ตุมหากัง ปริจจัชชามิ.

ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายชีวิตนี้ แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า เพื่อเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา, ข้าพเจ้าจะศึกษา และปฏิบัติตามธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้า เพื่อให้บรรลุถึง ซึ่งสันติสุข คือ พระนิพพาน ณ กาลบัดนี้.

คำถวายตัวแด่ครูบาอาจารย์

อิมาหัง ภันเต อาจะริยะ อัตตะภาวัง อาจะริยัสสะ ปริจจัชชามิ.

ข้าแต่อาจารย์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายตัว แด่ท่านอาจารย์ ขอพระอาจารย์จงโปรดให้พระกรรมฐาน แก่ข้าพเจ้าเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งสันติสุข คือพระนิพพาน ณ กาลบัดนี้.

คำตั้งสัจจะอธิษฐานนั่งธูปรักษาโรค

ข้าพเจ้า ขอตั้งสัจจะอธิษฐาน จะปฏิบัติพระกรรมฐาน จะไม่ขยับมือขยับเท้าออกจากกัน จนกว่าธูปนี้จะหมดแสงดับไป เพื่ออุทิศกุศลผลบุญนี้ให้แก่เจ้ากรรมนายเวรทั้งหลาย ที่ทำให้ข้าพเจ้ามีทุกข์อยู่ขณะนี้ ขอให้เจ้ากรรมนายเวรทั้งหลาย จงมารับอนุโมทนาในส่วนบุญส่วนกุศล ที่ข้าพเจ้าได้อุทิศให้นี้ด้วยเถิด.

(เมื่อนั่งธูปใกล้จะหมดดอก ขอให้น้อมจิตแผ่เมตตาให้แก่เจ้ากรรมนายเวรซ้ำๆกันว่า สัพเพสัตตา ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ จนกว่าธูปนั้นดับ)

กรรมฐานนั่งธูปเพื่ออะไร?

๑. เพื่อแก้สภาวธรรม (แก้อารมณ์ที่จิตยึดเดินทางผิด)

๒. เพื่อรักษาโรค

๓. เพื่อให้ไถ่กรรมเวร

๔. เพื่อให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง

๕. เพื่อให้เกิดสมาธิได้ไวและเป็นฐานการเจริญวิปัสสนากรรมฐานเป็นเหตุให้เกิดสภาวธรรมไวขึ้น

วิธีการนั่ง ให้เข้าปรึกษาอาจารย์ที่ท่านฝึกมาก่อน เมื่อท่านแนะนำและพานั่งแล้ว มีความเข้าใจดีแล้ว จึงมาฝึกที่บ้านหรือที่ใดที่หนึ่งก็ได้ เมื่อปฏิบัติแล้วจึงจะให้ผล

ผู้ปฏิบัติที่ได้ผล

การแก้สภาวธรรม

ผู้ปฏิบัติจะเกิดสภาวธรรมที่ผิดๆ หลายอย่าง เช่นขณะเจริญทำให้ง่วงนอน, ตัวสั่น, ทำให้เกิดทุกขเวทนาแก่กล้าต่างๆ เป็นต้น ก็จะแก้ได้ผลดีและไวด้วย

การรักษาโรค

โรคที่ร้าย เช่น โรคมะเร็ง, โรคความดันโลหิตสูง, โรคเบาหวาน, โรคหัวใจ, บำเพ็ญติดต่อกัน ก็จะแก้ได้ผลดี และไวด้วย

การไถ่กรรมเวร

ใช้พลังเมตตารวมกับพลังสัจจะแผ่ให้เจ้ากรรมนายเวรดวงวิญญาณทั้งหลายที่เป็นเวรกันมาก่อน ให้เขาได้รับส่วนบุญกุศลที่แผ่ให้

การฝึกจิตเพื่อให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง

การทำให้ร่างกายจิตใจแข็งแรง ให้เจริญทุกวันอย่าได้ขาดจะทำให้สุขภาพแข็งแรงยิ่งขึ้น

การฝึกจิตเพื่อให้เกิดสมาธิได้ไวและเป็นฐานการเจริญวิปัสสนา

สภาวจิตอาจอ่อนแอ จะต้องฝึกจิตให้เกิดสมาธิแล้วนำเอาไปเป็นฐานการเจริญวิปัสสนากรรมฐานได้ง่ายขึ้น และเป็นประโยชน์อื่นๆ อีก

คติธรรมประจำวัดราชคฤห์ ๕ อย่าง คือ

๑. สะอาด วัดต้องสะอาด ผู้อาศัยวัดต้องสะอาด

๒. เรียบร้อย วัดต้องเรียบร้อย ผู้อาศัยวัดต้องมีความระเบียบเรียบร้อย

๓. สวยงาม วัดต้องสวยงาม ผู้อาศัยวัดต้องกิริยามารยาทสวยงาม

๔. มีประโยชน์ วัดต้องเป็นสถานที่ใช้ประโยชน์ได้ ผู้อาศัยวัดต้องสร้างประโยชน์ตนและผู้อื่น

๕. มีความมั่นคง วัดต้องเป็นสถานที่มั่นคงแข็งแรง ผู้อาศัยวัดต้องมีจิตใจมั่นคงหนักแน่นด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา

คติเตือนใจ

ลด ๕ วาง	สร้าง ๕ ร่วม
๑. ผู้นำวาง	ร่วมสร้างผู้นำ
๒. ความคิดวาง	ร่วมกันคิดสิ่งดี
๓. ทรัพยากรวาง	ร่วมกันค้าขาย
๔. การงานวาง	ร่วมกันลงทุน
๕. อาชีพวาง	ร่วมกันรับผิดชอบ

การฟังโดยเคารพ มีองค์ ๓ คือ

๑. สำรวมฟังโดยมีสติ (ศีล)

๒. ตั้งใจฟัง (สมาธิ)

๓. พิจารณาตามเนื้อความที่ฟังโดยมีเหตุผลรับกัน (ปัญญา)

หัวใจเศรษฐี

อุ อา กะ สะ

อุ = อุฏฐานสัมปทา มีความหมั่นขยัน ไม่ท้อถอยต่อการงาน

อา = รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สิ่งของที่หามาได้

กะ = คบหาเพื่อนดี ให้คุณประโยชน์แก่ตน

สะ = ประหยัด รู้จักใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น อยู่อย่างพอเพียง

หัวใจมหาเสน่ห์

ทา ปิ อัต สะ

ทา = ทานัง คือการแบ่งปันสิ่งของบางอย่างให้แก่ผู้อื่นที่สมควรให้

ปิ = พูดจาไพเราะไม่หยาบคายไม่พูดให้คนอื่นเดือดร้อนเจ็บใจ

อัต = ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม ผู้อื่น

สะ = ไม่ถือตนถือตัว มีน้ำใจ มีความรักเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ลำเอียง
(โอบอ้อมอารี วจีไพเราะ สงเคราะห์หมู่ชน ตั้งตนเป็นกลาง)

ครูดี

ครูคนแรก ได้แก่บิดามารดา พ่อ แม่ทุกคนมีความรักลูก จึงเฝ้าดูแลลูกของตัวอย่างใกล้ชิด ให้กำเนิดลูกแล้ว ยังเฝ้าเลี้ยงดูลูก และคอยแนะนำสอนลูกของตนให้รู้จักนั่งรู้จักยืนรู้จักเดิน รู้จักกิน รู้จักทำกิจส่วนตัว และเมื่อโตขึ้นก็สอนลูกพูดกล่าว ตลอดการคบหาเพื่อนเป็นต้น จากนั้นก็ส่งเข้าโรงเรียน เพื่อให้ครูได้สอนหนังสือ สอนศิลปวิชาชีพต่อไป

คนที่สอง ได้แก่ครูอาจารย์ ที่ให้การแนะนำพร่ำสอนให้หลักวิชาการนำไปประกอบอาชีพ เพื่อเลี้ยงชีวิต พร่ำสอนอบรมให้อยู่ในคุณธรรมศีลธรรม กฎระเบียบประเพณีอันดีงาม ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ชีวิตของครูคนที่สองก็แบกภาระหนักไม่แพ้ครูคนแรก เพราะคำว่าครูดี จะต้องมีคุณสมบัติสมดังพุทธดำรัสว่า

๑. ปิโย น่ารัก ได้แก่ วางตัวเป็นกันเองกับลูกศิษย์ ประพฤติตนเป็นแม่แบบที่ดีของชาติ

๒. ครุ น่าเคารพ ได้แก่ เป็นผู้ควรเคารพนับถือกราบไหว้บูชาเหมือนดังพ่อแม่บังเกิดเกล้า

๓. ภาวนีโย น่ายกย่อง ได้แก่ การเชิดชู คือ ครูเชิดชูศิษย์ที่เรียนดีมีความประพฤติดี ศิษย์เห็นว่าครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ ที่ควรยกย่องเชิดชูไว้เหนือหัว

๔. วัตตา จะ เห็นได้แก่ ตั้งใจติดตามแนะนำสั่งสอนศิษย์ในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน

๕. วะจะนักขโม เป็นผู้ยอมให้คนอื่นว่ากล่าว ได้แก่ ถ้าทำอะไรผิดพลาดไป ก็ไม่มีทิฏฐิมานะ ยอมให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนรับฟัง ความคิดเห็นผู้อื่นและพยายามแก้ไขให้ดี

๖. คมฺภีรัญจะ กะถัง กัตตา แต่งถกาให้อันลึกซึ้ง ได้แก่ ขยายเนื้อความจากยากให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่ายขึ้น

๗. โน จัฏฐาเน นิโยชะเย ไม่ชักชวน(ผู้อื่น) ในที่อันไม่ควร ได้แก่ ไม่แนะนำศิษย์ให้ทำตนผิดศีลธรรมขนบธรรมเนียมอันดีงาม

อีกอย่างหนึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสกับสิงฆามานพว่า ครูอาจารย์ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยสถาน ๕ คือ (๑) แนะนำดี. (๒) ให้เรียนดี. (๓) บอกวิชาความรู้ให้สิ้นเชิง ไม่ปิดบังอำพราง. (๔) ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง. (๕) ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย คือถ้าจะไปศึกษาต่อไหนหรือทำงานที่ไหน ครูอาจารย์ก็พร้อมที่จะช่วยเหลือติดต่อสถานที่ศึกษาหรือหางานให้ทำเท่าที่ตนจะช่วยเหลือได้

ครูที่ดี เมื่อกล่าวโดยย่อ ต้องมี ๓ สุ คือ

๑. สุวิชาโน มีวิชาความแตกฉานดี
๒. สูสาสโน สอนดี มีเทคนิคการสอน และตั้งใจสอนจริงจัง
๓. สุปฏิปันโน มีความประพฤติดี มีศีลธรรมคุณธรรมประจำใจ

๔ ต. คือ

๑. สอนให้เต็มหลักสูตร
๒. สอนให้เต็มเวลา
๓. สอนให้เต็มใจ
๔. สอนให้เต็มความสามารถ

กราบไหว้พระ ๕ ครั้ง

ยกมือขึ้นเถิดหนา	ไหว้บูชาพระรัตนตรัย
บูชาคุณพระพุทธ	ที่บริสุทธิ์จิตแจ่มใส
บูชาคุณพระธรรม	ที่ส่องแสงสว่างชีวิตให้ไว้
บูชาคุณพระสงฆ์	ที่ท่านจรรโลงพุทธศาสนา
บูชาบิดามารดา	ที่เลี้ยงเรามาแต่เล็กจนใหญ่
บูชาครูบาอาจารย์	ที่ท่านบันดาลความรู้ให้ไว้.
บูชาห้าอย่างนี้	จำให้ดีนะท่านเอย
เตรียมตัวกันเถิดหนา	ท่านที่มาในกองทัพธรรม
กราบหนึ่งคุณพระพุทธ	ที่บริสุทธิ์จิตแจ่มใส
กราบสองคุณพระธรรม	ที่ส่องแสงสว่างชีวิตให้ไว้
กราบสามคุณพระสงฆ์	ที่ท่านจรรโลงพุทธศาสนา
กราบสี่บิดามารดา	ที่เลี้ยงเรามาแต่เล็กจนใหญ่
กราบห้าครูบาอาจารย์	ที่ช่วยบันดาลความรู้ให้ไว้.
กราบไหว้ให้ได้ห้าครั้ง	เพื่อพลัง พุทธศาสนา
ต่อไปในภายภาคหน้า	เราจะถึงซึ่งพระนิพพาน
เราจะถึงซึ่งพระนิพพาน	เราจะถึงซึ่งพระนิพพาน.

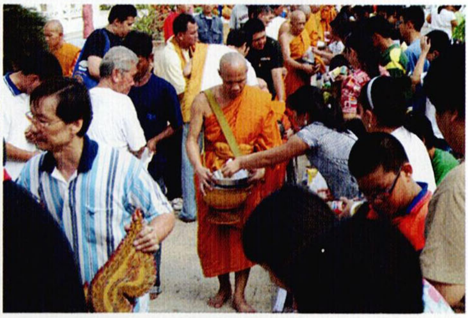
คณะครูนักเรียนพระปริยัติธรรม
สำนักศาสนศึกษาวัดราชคฤห์

ประมวลภาพกิจกรรมในวัดราชคฤห์วรวิหาร

พิธีทำบุญตักบาตรในวันออกพรรษา หรือ ทำบุญตักบาตรเทโว

บวชสามเณรภาคฤดูร้อน

พาสามเณรภาคฤดูร้อนออกธุดงค์

ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

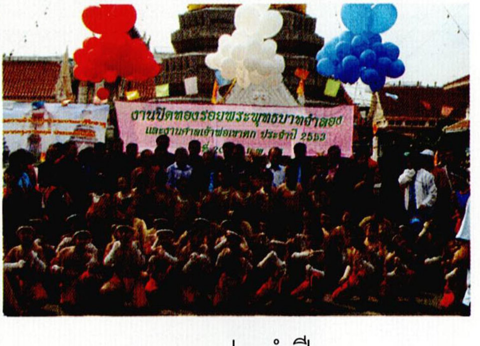

ลอยกระทง

สงกรานต์สรงน้ำพระขอพร

งานประจำปี

รายนามคณะผู้จัดทำหนังสือ

ที่ปรึกษา

พระราชวรเวที

พระศรีวิสุทธิโกศล

คณะทำงาน

พระมหาสุชาติ	ฐานิสฺสโร
พระมหาวัฒนา	วฑฺฒโน
พระสกล	กนฺตสีโล

รายชื่อเจ้าภาพพิมพ์หนังสือวัดราชคฤห์

พระศรีวิสุทธิโกศล	๓,๐๐๐ บาท	พระมหาสุชาติ	๓,๐๐๐ บาท
พระมหาจัน	๖๐๐ บาท	พระมหาบัณฑิต	๕๐๐ บาท
พระมหาวัฒนา	๕๐๐ บาท	พระพงษ์ประพันธ์	๕๐๐ บาท
พระสมุห์นพรัตน์	๔๙๙ บาท	พระทองศรี	๓๐๐ บาท
พระครูสมุห์สมเกียรติ	๓๐๐ บาท	พระยงยุทธ	๓๐๐ บาท
พระใบฎีกาศิริพงษ์	๓๐๐ บาท	พระก้องภพ	๓๐๐ บาท
พระมหาถวัลย์	๒๐๐ บาท	พระวรชัย	๑๕๐ บาท
พระธนวัฒน์	๑๐๐ บาท	พระสกล	๑๐๐ บาท
พระประเสริฐ	๑๐๐ บาท	สามเณรทรงพล	๓๐๐ บาท
สามเณรอมรเทพ	๒๐๐ บาท	สามเณรธนสาร	๒๐๐ บาท
สามเณรสุธีรชาติ (เณรบอม)	๒๐๐ บาท		

รายชื่อเจ้าภาพพิมพ์หนังสือวัดราชคฤห์

คุณวราภรณ์-คุณอุบลศรี หอพัตราภรณ์ และครอบครัว	๘,๙๐๐ บาท
คุณอุไร-คุณธันยมัย วศินสังวร และครอบครัว	๔,๔๗๐ บาท
คุณนฤมล พนาวงศ์ และครอบครัว	๓,๐๐๐ บาท
คุณฤทธิ์บุรี รักกุศล	๓,๐๐๐ บาท
คุณบุญสม กุลมา	๓,๐๐๐ บาท
คุณอัมพร-คุณประสิทธิ์-คุณขวัญชัย-คุณนิตยา เหล่าเรืองรอง	๒,๖๐๐ บาท
คุณสุรัสวดี คุนิชิโอะ - คุณกมลกร ครองยุทธ	๒,๐๐๐ บาท
คุณวัฒนชัย สมบัติวรกุล	๒,๐๐๐ บาท
คุณแอ๊ด สังฆทาน	๑,๙๐๐ บาท
คุณวิภาภรณ์ อิทธิอุดมรักษ์	๑,๕๐๐ บาท
คุณภาคิณ วศินสังวร และครอบครัว	๑,๕๐๐ บาท
ร้านน้ำแข็งสมพร	๑,๕๐๐ บาท
คุณเกริกเกียรติ เวสารัชเศรษฐ์ และครอบครัว	๑,๕๐๐ บาท
คุณธัญนันท์-คุณวีรพงศ์-ด.ช.ศุภกร-ด.ญ.ปวันรัตน์ สุศรวัสวงศ์	๑,๕๐๐ บาท
คุณศุภพิไล ธนเรืองสิทธิ์	๑,๒๙๐ บาท
คุณเกรียง-ดารณี เหมาะสมสกุล	๑,๐๐๐ บาท
คุณฉลวย - คุณอัจฉรา ต๊ะทองด้วง	๑,๐๐๐ บาท

คุณชลธิชา ต๊ะทองด้วง ๑,๐๐๐ บาท
คุณเยาวภา ต๊ะทองด้วง ๑,๐๐๐ บาท
คุณเรืองวิทย์ แซ่เจียม และครอบครัว ๑,๐๐๐ บาท
คุณพีรญา-คุณอารีวรรณ-คุณพัสกร มาทวีโชติกุล ๑,๐๐๐ บาท
คุณมุ้ยเฮี้ยะ แซโป่ว-คุณกุลสตรี-คุณณิชา-คุณทวีศักดิ์ แซ่เอี้ยว-คุณวิทูรย์ โยธินรังสรรค์
คุณไปรยา บุญคล้า ๙๐๐ บาท
คุณพลอยงาม รุ่งกิติพงษ์พันธ์ ๘๐๐ บาท
แม่ชีฐิติภรณ์ รัตนวงศ์ และครอบครัว ๗๕๐ บาท
คุณเฟื่องเกียรติ-คุณกัลญา เวสารัชเศรษฐ์ ๖๓๐ บาท
คุณกาญจนา ศิริเวชกุล ๖๐๐ บาท
คุณทัศนี สิทธิศิริไพศาล ๖๐๐ บาท
คุณจันมี อุสาพรม และครอบครัว ๖๐๐ บาท
คุณทัศนีย์ ฉัตสิริไพศาล ๖๐๐ บาท
คุณโอภาศ-คุณทองปิ่น นุติพาณิชย์ ๖๐๐ บาท
คุณธนนันท์ ประพรม ๖๐๐ บาท
ครอบครัวแสงสว่างชัย ๕๖๐ บาท
คุณนงลักษ์ ทิพย์ประสงค์ ๕๔๐ บาท
ครอบครัวโชติค้ำวงศ์ ๕๔๐ บาท
คุณฮวย รักษา ๕๐๐ บาท
คุณจิดาภา ภาณดิถีวงศ์ ๕๐๐ บาท
คุณจารุวรรณ-คุณโอภาส บุญเรือง ๕๐๐ บาท
คุณเนาวนิตย์ อัศวสุวรรณา ๕๐๐ บาท
คุณสุทิศา วิเศษ ๕๐๐ บาท
คุณทวีสิทธิ์ หอพัตราภรณ์ ๕๐๐ บาท
คุณสมศรี-คุณกนกพร อุษาเรืองจรัส ๕๐๐ บาท
คุณอัจฉรา มณีสุริยงค์ ๕๐๐ บาท
อู่ยงค์การช่าง ปากเกร็ด ๕๐๐ บาท
คุณศิริพงษ์-คุณศุภลักษณ์ ภาสุรกุล ๕๐๐ บาท
คุณจิราพรรณ-คุณอัมพร ปล่องทอง ๔๕๐ บาท
คุณสาริศ โพธิเพ็ชร ๔๕๐ บาท
คุณจอม-คุณวรรณา-คุณชูเกียรติ-คุณสุพิน-คุณสหสิทธิ์ ศรีนอก ๔๐๐ บาท

เจ้าภาพบริจาค ๓๐๐ บาท

คุณอัจฉราภัทร แก้วคุ้ม คุณสรัญธร อิทธิอุดมรักษ์-คุณสมศักดิ์ นิธิตรีรัตน์
คุณฐิตินันท์ สุธีรวงศา คุณสมคิด วงษ์สุนทร
คุณบัวริน ฉายแสง คุณดวงรัตน์ คำอ้าย
คุณสุวรรณา บัลลังทรัพย์ คุณสุรางค์ บัลลังทรัพย์
คุณพัชญ์สิตา บัวผัน-คุณวัลลภ ยุวพลาวุธ คุณณศิพงษ์ อนันต์ศิริกมล
คุณธิดารัตน์ วงษ์สุนทร คุณชาญศิริ-คุณจิรัฏฐ์-คุณฤทัยรัตน์-คุณทีปกร เทศนสดับ
คุณทัศนี-คุณอวสราย์ สุธีรวงษา คุณจำลอง มะลิงาม
คุณจำปา นิกุล คุณสำราญ อ่วมทัพ
คุณสิริพร เลิศสุขุมวนิช คุณจินดารัตน์ อมรทานนท์พศิน
คุณทองอ่อน เส็งสูงเนิน-คุณมาโนชญ์ ตอรบรัมย์-คุณไมตรี พุฒตาลดง-คุณชาตรี จินาก้วน
คุณวรวุฒิ-คุณอังสนา-คุณนิวิฐ-คุณภาวินี รุ่งรักษ์สันติ์
คุณสำเนียง พิริยะรังสรรค์ คุณวิสันต์ บัวนำพร
คุณสายรุ้ง-คุณปัญจพร เวสารัชเศรษฐ์ คุณณัฐวุฒิ เวสารัฐเศรษฐ์
คุณอรพินท์ อาจอาบทอง คุณดลวรรษ เตชะสินทวี
คุณวรุตม์ ลีลาธรรมรัตน์ คุณประชุมพร ประเสริฐธรรม
คุณวันชาติ ตุสิตานนท์ คุณอนัน อนันทภร
คุณประกอบ รังสิกุล คุณศรันย์ ฮกชุน
คุณธรรมนูญ สุทธิประภา คุณโกศล สร้อยอุดม
คุณศราวุธ หันไสซยเนาว์ คุณอรรณพ วงศ์วิธ
คุณมุกดา ผ่องสมบูรณ์ คุณชลิตา แซ่เอี๊ยะ
คุณนวพล เตชะปีติกุล

คุณสำราญ อ่วมทัพ	๒๗๐ บาท	คุณอนุรักษ์ อุ่นกัลยา	๒๗๐ บาท
คุณพิเชษฐ์ บำรุงวงษ์	๒๗๐ บาท	คุณวิทชัย บุญสนาน	๒๗๐ บาท
คุณธนพัฒน์ แซ่ลิ้ม	๒๗๐ บาท	คุณพัชราภรณ์ เหง้าน้อย	๒๒๐ บาท
คุณวิภารัตน์ เหล่าทอง	๒๒๐ บาท	คุณณัฐสุรางค์ ศรีคำหอม	๒๑๐ บาท

คุณแม่เฮียะ แซ่ลิ้ม-คุณสมบุญ แซ่แต้ ๒๑๐ บาท

คุณแม่ประเสริฐ คุณสมนึก คุณวินัย คุณวิดารัตน์ คุณสมใจ คุณมังกร
คุณสังวาลย์ คุณบารมี คุณทศพร คุณวิภาพร เอี่ยมบำรุงทรัพย์ } ๒,๐๐๐ บาท

เจ้าภาพบริจาค ๒๐๐ บาท

คุณวิเชียร รอดสัมฤทธิ์ คุณรัตนา ดวงเคน
คุณสมพงษ์-ประกายแก้ว รอดสัมฤทธิ์ ครอบครัวทองผจง
คุณอรวรรณ เจียมไพลิน คุณน้อย พัฒศาสตร์
คุณรัตนาภรณ์ -คุณจิราภรณ์-คุณลัดดา สุขอินทร์
คุณวิสิทธิ์ เสือเหลือง คุณเกียรติศักดิ์ สโมสร
คุณประกอบ-คุณสมสา ลาจันทึก คุณวิรัตน์ ปินตาธรรม
คุณปราณี เสี้ยวกี่-คุณสุวิทย์-คุณเมตตา-คุณณิชารีย์ ลี้ชาญกุล
คุณชาตรี แก้วคุ้ม ๑๘๐ บาท คุณนฤมล นกยูงทอง ๑๘๐ บาท

เจ้าภาพบริจาค ๑๕๐ บาท

คุณฉลองพัด ภูสีดิน คุณชนณพัฒน์ ช่วงสองเมือง
คุณวันเพ็ญ เพ็ชรลา คุณณัฐชาวิมล ตระการไพโรจน์
คุณอี๊ด ทองหลิม คุณวิไล จตุรพิธพรสกุล
คุณกมล จตุรพิธพรสกุล คุณสาลี่ เอมละออ
คุณดวงสมร นิธิพิชญ คุณวิฑูรย์ นิธิพิชญ
คุณสุพัตรา นิธิพิชญ คุณจันทรา แซ่เขา
คุณสมทรง ดำรงค์เชื้อ-คุณศิริพร ผลประสาท คุณปภาวดี เตชอนนต์โชค
คุณพุทธา พรมบุตร-คุณปรีชา โป๊ะมินทร์ คุณกรรณิกา นิกุล
คุณสิงค์หา ตัญญะสิทธิ์ คุณชวลิต จำปาไทย
คุณชาติชาย เอี่ยมปรัชญา คุณจรวยพร สุขประเสริฐชัย-คุณแอ๊ด สมาวงษ์
คุณพัชณี ชาทองยศ คุณรัตติยา นิ่มนวลรัตน์
คุณชญานนท์ พันลพ คุณกิติศักดิ์ สงพอ
คุณชยวรรณ แสงรุ่งรัตน์ คุณกิมเอ็ง แซ่ตั้ง
คุณศศิวรรษ์ อัมพรประเสริฐ คุณสมควร บุญพา
คุณอิศราวุฒิ ขุนถาวงค์ คุณนิรุทธิ์ คำเพ็ง
คุณสุทธิ เหลาสุพร คุณพรรษมน เสริมใหม่
คุณกิรณา ทะวาผักแว่น คุณศรัณยา เข็มวงศ์ทอง
คุณครสวรรค์ ภัทรเกษมศิลป์ ๑๒๐ บาท คุณชวัช มาตรสุวรรณกิจ ๑๒๐ บาท
คุณวราภรณ์ ภูเจริญศักดิ์-พ.จ.อ.พิศาล จิราก้องวานิช ๑๒๐ บาท

เจ้าภาพบริจาค ๑๐๐ บาท

คุณจิราวรรณ ปล่องทอง คุณศิริพร-สุวนันท์ ชวงเชื้อ
คุณอัมพร สอนชา คุณคำปล กลางสกุลพูลทวี
คุณสายฝน สาริยะวง ครอบครัวเจียมพจน์
คุณดวงใจ ฉัตรทิพย์มงคล คุณพัชรี กังสเจียรณ์
คุณยง ชาวไทยใหญ่
คุณปทิตตา หาญพงศ์-คุณสุดารัตน์ วรรณปักษิ์-คุณระวิ พุ่มด้วง
คุณจำเนียร ทันจิตต์ คุณขวัญใจ เฉลิมจันทร์
คุณพรทิพย์ นินบุญเรือง คุณประยุธ แซ่ตั้ง
คุณอำพันธ์ ใจซื่อกุล คุณบุญเรือง-คุณบุญชู สืบสิงห์
คุณพรพัสนันท์ เหลืองนวล คุณมนัส สุนทรวารี
คุณสมหมาย จงสุข คุณชำนาญ พุ่มประดับ
คุณณัฐพงษ์ เฉลิมพันธ์ คุณประมวล แสงเทียน
คุณอุมาทิพย์ เวสารัชเศรษฐ์ คุณสมาพล ศิวะปราการเกต
คุณรัชฎาพร อินทร์เฉิดฉาย คุณฐาณวรรณ เก่งถนอมม้า
คุณมยุรฉัตร สาระวรรณ คุณขวัญสุดา สรสาร คุณทัตเทพ แซ่ล้อ
คุณอาริยา ตั้งมั่น คุณวาสนา-คุณวรรธนา-คุณปัญญา ตั้งพงศ์ภัคสกุล
คุณเขมวิกรานต์-คุณกรรณิการณ์ มิสพันธุ์-คุณณัฐวดี มกราวรนันท์

เจ้าภาพบริจาค ๙๐ บาท

คุณสมเกียรติ ชาติเกษม คุณอุบลรัตน์ ชาติเกษม
คุณสุทธิดา ชาติเกษม คุณชมพูนท โฉมอุภัย
คุณลดาวัลย์ เหล่าทอง คุณสมศิริ หลีนวรัตน์
คุณสรัญญา นกยูงทอง คุณแดง หิรัญรัตน์
คุณสุริน สนทราวันต์ คุณแสงเดือน อินใจ
คุณอรวรรณ-คุณรมิดา โรจนแสงชัย-ด.ช.โชติวัฒน์ สุขาพสน์
คุณพชร จิตรีสรรพ คุณณรงค์ สาระสุข
คุณทอง-คุณพงศธร พรมบุตร คุณสุประวีณ์ ดำรงค์ประสิทธิ์
คุณชญาตา มีวัฒนทองทรัพย์ คุณสมนึก ใจกล้า
คุณสมเกียรติ อภิปัญญายิ่ง คุณโลม ศรีโชติ
คุณพรรชพร คำสมัย คุณทวีศักดิ์ ตองหว้าน
คุณชญานันทน์-คุณสมจิต-คุณสนธิชัย สินธนมหันต์ คุณวิชิต พิกุลขาว

คุณดิษพัฒน์ ศรีวรสาร คุณทวี ฤทธิหงส์
คุณบุญเกียรติ แจดไธสง คุณวิทวัช ราชคำ
คุณอรุณี กลางเคื่อม คุณกิตติพศ พรหมสูงเนิน
คุณวิสันต์ เสียงใส คุณอภิรักษ์ สีหนู
คุณไพโรจน์ บัวกอ คุณเสรีรัตน์ หลักงาม
คุณศักดิ์ดา เสาะสาย คุณอินคำ-คุณจันทร์ ใจก้อน
คุณธนศักดิ์ รัตนสกุลรัตน-คุณมัทนา เสริมใหม่

เจ้าภาพบริจาค ๖๐ บาท

คุณตี้ คุณเชษฐ์ แซ่เอีย
คุณแดง เลิศเกษม คุณพัชราภรณ์ บางโปร่ง
คุณเหมย มันจัน คุณแร่ อินทะวง
คุณชญาตา มีวัฒนทองทรัพย์ คุณไผททเทพ ยินดีชาติ
คุณพรรณี แซ่ลิ้ม คุณนิรินสร จิตรีสรรพ
คุณประยงค์ นิลวงษ์ คุณศรัณวุฒิ ธีระสูตร์-คุณสุมิตรา จงเจริญจิตต์
คุณผ่องพรรณ นุชรักษา คุณรัฐพงษ์ ศรีวงษ์ชัย
คุณวินัย นามโพธิ์ คุณหลง จันแดง
คุณเยื้อง จันแดง คุณวิสา จันแดง
คุณประยูร จันแดง คุณณัฐพัฒน์ จันแดง
คุณรุ่ง-คุณเสมอ จันแดง
คุณกิตติ ตั้งพงศ์ภัคสกุล ๕๐ บาท คุณปัทมา แก้วเมือง ๔๐ บาท

เจ้าภาพบริจาค ๓๐ บาท

คุณทุมทิพย์ ปลาดศรี คุณฐานิดา ชัยโอฬาร คุณอรวรรณ วิสารพันธ์
คุณจำลอง พงษ์ไพร คุณอชิตพล พงษ์ไพร คุณอัญเชิญ พินพจวงศ์
คุณบุณยนุช พิมพ์กิจ คุณแล็ก พิมพ์กิจ คุณขวัญเรือน พวงสุวรรณ
คุณอ้อย ตรีพบ คุณศิริกุล ชาติภูภัทร์ คุณรจนา ทองใบ
ด.ญ.ผกามาศ แซ่เฮง คุณประภา ทองใบ คุณอนัญญา รูปสูง
คุณรุจ เตียวประไพ คุณอุดม สระสอง คุณสุทัตตา ศรีก้มแก้ว
คุณก้องติกา แก้วขาว คุณวรรณิสา สร้างการนอก คุณสุปราณี เรืองเดช
คณจีรภา ชูช่วย คุณรัศมี สีเขียว คุณสุพร พรมเทศ
คุณทองพูล ดอนสินบูรณ์ คุณวัฒห์ไชย ดอนสินบูรณ์ คุณจันทรา วาสิกศิริ
คุณภควัฒน์ วาสิกศิริ คุณสมบูรณ์ วาสิกศิริ คุณวุฒธิพร มณีจันทร์

คุณไกรสร ลือสูงเนิน	คุณรัศมี เอกอาภรร์ภิรมย์	คุณอัมพล ปล่องทอง
คุณบุษรินทร์ ร่มสำราญ	คุณทศพร ปล่องทอง	คุณพิณทิพย์ พัดมาปลื้มจิติกุล
คุณเอกพันธ์ ปล่องทอง	ด.ญ.พัณณิตา เตียวประไพ	คุณสมบัติ มอญใต้
คุณสุชานุช ชุณหวัชพันธุ	คุณอนุรัตน์ หนูยิ้มซ้าย	คุณเฉลิมพล สว่างศรี
คุณสุนันทา แจ้งประเสริฐ	คุณสุวรรณา ปานรักษ์	คุณธนกร ม่วงกลิ่น
คุณสมนึก หงษ์สวัสดิ์	คุณทวี แสงเงิน	คุณเพชรบุษราคัม พงษ์เฉลียว
คุณทัศนีย์ สว่างศรี	ด.ญ.ปัญพัฒน์ ม่วงกลิ่น	ด.ญ.กัลยกร ม่วงกลิ่น
คุณดวงพร ดิษฐลักษณ์	คุณสิริภา ดิษฐลักษณ์	คุณวริศ ดิษฐลักษณ์
คุณลูกอินทร์ สอดตะคุ	คุณดวงฤทัย สนคลัง	คุณศิริพร มหธนานุวัติพันธ์
คุณบุญยง พุฒแย้ม	คุณธีระ แสงธนะพานิช	คุณณัชพล แสงธนะพานิช
คุณเพทัย แสงธนะพานิช	คุณจันทร์เพ็ญ ประจักษ์ศุภกุล	คุณกฤตภาส แสงธนะพานิช
คุณปาลิดา แสงธนะพานิช	คุณศุภวิชญ์ แสงธนะพานิช	คุณกฤตนัน แสงธนะพานิช
คุณกัญญาวีร์ แสงธนะพานิช	คุณอรสา รัสจันทร์	คุณพงษ์ศักดิ์ จันทอง
คุณสุรีย์ จันทอง	คุณเค้ก ยอโง้ว	คุณฟลุค ยอโง้ว
คุณวิภาวัส กันยาตี	คุณวินิจตา อุปัชชา	คุณวิมลวรรณ ไชยราช
คุณสุศาวุฒ สาเคดา	คุณขวัญตา จำปี	คุณจันทร์เพ็ญ กันต่าย
คุณการ์ด ค้าผลดี	คุณก๊อต ค้าผลดี	คุณปิยะดา เสนีวงศ์ ณ อยุธยา
คุณปิยะนัส เสนียวงศ์ ณ อยุธยา	คุณละเมียด อ่อนชุ่ม	คุณสมคิด เม่นคง
คุณประคองศรี ไชยราช	คุณพิศมัย อินกะสุมาลย์	คุณวรรณะ ศรีชะอุ่ม
คุณนฤมล ศรีชะอุ่ม	คุณนันทิกา เม่นคง	คุณสอน เม่นคง
คุณเพ็ญรุ่ง ศรีชะอุ่ม	คุณนฤมล นาคนก	คุณสุดใจ คล้ายเอี่ยม
คุณสงบ จอมเกาะ	คุณเอกราช จอมเกาะ	คุณสมพร ฮามจันทร์
คุณสิริกร หนูฉิม	คุณบัวแก้ว หลวงก้อง	คุณวุธชิรา แจ้งประจักร์
คุณประดิษฐ หนูฉิม	คุณกอบชัย หนูฉิม	คุณป้อม
คุณฤ	คุณเอก	คุณธมลวรรณ ตาดี
คุณชณาภา ตาดี	คุณดิศญรินทร์ ฟันทรศิริมาส	คุณผกา แสงรุ่งรัตน์
คุณอรุณี อภิคมานนท์	คุณดนัย แสงรุ่งรัตน์	คุณเชาวลิต ภัทรกนกศิริ

พิมพ์ที่ *กรุงไทยการพิมพ์*

94/21 หมู่ 15 ตำบลบางคู้ อำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี 15150

โทร. 0-3664-5301-2, 0-3664-5302, 08-1838-0565, 08-1734-4764

Email : rujapa_kt@hotmail.com

ปฏิทินกิจกรรมวัดราชคฤห์วรวิหาร

๑ มกราคม	ทำบุญตักบาตรต้อนรับปีใหม่
กุมภาพันธ์	งานประจำปีวัดราชคฤห์วรวิหาร ๙ วัน ๙ คืน (หลังตรุษจีน ๗ วัน)
มีนาคม-เมษายน	บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน
๑๒-๑๔ เมษายน	ร่วมสืบสานวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์ สรงน้ำพระ
๑ พฤษภาคม	เปิดเรียนนักธรรม-บาลี และพระอภิธรรม
๒๐ มิถุนายน	งานบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานถวายแด่ อดีตเจ้าอาวาสวัดราชคฤห์ และมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร และนักเรียน
กรกฎาคม	วันเข้าพรรษา ถวายผ้าอาบน้ำฝนแด่พระภิกษุสามเณรวัดราชคฤห์ ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘
๑๑-๑๕ สิงหาคม	บวชชีพราหมณ์ถวายเป็นพระราชกุศลแด่ สมเด็จพระนางเจ้าฯ
กันยายน	ทำบุญสารทไทย ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐
ตุลาคม	วันออกพรรษา ทำบุญตักบาตรเทโวโรหณะ ตรงกับวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑
พฤศจิกายน	ฟังเทศน์มหาชาติ และลอยกระทง ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒
๓-๗ ธันวาคม	บวชชีพราหมณ์ถวายเป็นพระราชกุศลแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ
๓๑ ธันวาคม	สวดมนต์เคาว์ดาวส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ เวลา ๑๘.๐๐ - ๒๔.๐๐ น.

หมายเหตุ

๑. บวชชีพราหมณ์ ทุกเดือน เดือนละ ๑ ครั้งๆ ละ ๕ วัน เนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนา และวันเฉลิมพระชนมพรรษา หากเดือนไหนไม่มีวันสำคัญให้บวชชีพราหมณ์ช่วงท้ายเดือน

๒. ถวายสังฆทานไถ่กรรมทุกวันเสาร์

๓. สวดอุปาตสันติงคาถา เสริมดวง เสริมบารมี ทุกวันเสาร์ เวลา ๑๙.๐๐-๒๑.๐๐ น.

๔. ทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ ทุกวันพระ เวลา ๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น.

๕. สวดมนต์ เจริญจิตภาวนา ทุกวัน เวลา ๑๙.๐๐-๒๑.๐๐ น.

๖. ทำบุญเปลี่ยนผ้าบูชาพระบรมสารีริกธาตุ ทุกวันอาทิตย์สุดท้ายของเดือน เวลา ๑๗.๓๐-๑๙.๐๐ น.

ติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่ พระราชวรเวที ๐๘๙๒๐๔-๔๑๒๖ ๐๘๑-๔๒๔-๖๐๖๙

พระศรีวิสุทธิโกศล ๐๘๖-๙๐๔-๒๖๒๗